

בעה"י

שערי הלכות

יא

זה השער לדי צדיקים יבאו בו (תהלים קיח, ב)
אוהב די שערים המצוינים בהלכה (ברכות ה, א)
אחר רבי לבית שערים (סנהדרין לב, ב)

קובץ לתורה הלכה והשקפה

ובו קונטרס

אום אני חומה

משנה הלכות בהלכות עירובין

יוצא לאור בהשתתפות

ראשי הישיבה, חברי הכולל ובני הישיבה
דישיבת בית שערים

בעריכת

אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאן
חבר בכולל

המחיר דאלאר וחצי, והמוסיף מוסיפין לו מן השמים

כל הזכויות שמורות

נסדר בבית סידור אותיות שע"י ישיבת בית שערים

ברקלין, נ. י.

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806

ארץ ישראל (02) 587-0613

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

דברים אחדים

ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחי עולם נטע בתוכינו, אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו שזכינו להיות ממזכי הרבים להוציא לאור פנינים יקרים חידושי תורה שנתחדשו בין כותלי בית המדרש מבאר מים חיים אשר כרוה שרים רבותינו הראשונים, מלאכי מעלה עם מים שאינם כוזבים מרבתינו הצדיקים גדולי האחרונים, ולעשות ציצים ופרחים זה בונה וזה סותר וכולם מרועה אחד נתנו.

והנה דרכינו בקודש להציג בראש כל חוברת תשובה או ענין הנוגע להלכה מכ"ק אדמו"ר מרן ראש הישיבה שליט"א והחלטנו בשערי הלכות זה להוציא לאור קונטרס אום אני חומה, משנה הלכות בירור בהלכות עירובין בעירות גדולות שלפעמים יש בהם ששים רבוא אי מותר לערב ובאיזה אופן יש להתיר לערב בהם, וידוע שרבינו מרן ראש הישיבה שליט"א כבר הדפיס בזה כמה תשובות בספרו שו"ת משנה הלכות ח"ו סימן פ"ה, פ"ז וח"פ וח"ו סימן ס', ס"א וס"ב, האמנם נשאל עוד בענין זה והוסיף לחדש בזה תוספות מרובה על העיקר וזה שנה וחצי אשר נדפסה התשובה ליכנס לשערי הלכות האמנם כיון שאז נתהוה מחלוקה בענין עשיית עירוב בפלעטבוש ונתבקש אז מרן הראש ישיבה שליט"א מאת הרבנים המנגדים לעשיית עירוב שלא להדפיס אז התשובה דלא ליחזי כאילו כתב התשובה לחזק החולקים ולמען השלום נענה להם מרן שליט"א וצוה שלא להדפיס התשובה וכן עשינו. האמנם עכשיו שהעירוב ממילא נעשה וכבר ליכא הטעם לומר שדברי מרן כלפי העירוב של פלעטבוש נאמרו אלא ללמד על עירובין בכלל יצא, וגם כי שמענו דבת קטנים ולזות שפתים כאילו התיר מרן לערב בעירות על משענת קנה רצוץ ולכן אמרנו להדפיס התשובה כהיתה למען יראו התלמידים ושהוא שיטת כל הפוסקים כמעט, רובא ככולו וההיתר ברור מבושם על הגמרא וחכמי התורה ראשונים ואחרונים עד דורינו אנו גדולי המורים התירו לערב בעירות גדולות בזמן הזה בלי שום פקפוק רק שיהיה נעשה עפ"י בקיאים בדבר.

ומבקשים אני סליחה מאת חברינו היקרים אשר לא זכו בקונטרס הזה להכנס בדברי תורה לאפס המקום כי רצונו להדפיס דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בשלימותן ולא בפסקי פסקי.

והכי קרא שם הקונטרס אום אני חומה כי אומת ישראל חזקה באמונה כחומה ומאמינים בתורה שבכתב ובע"פ ובתיקוני חז"ל ובפירושיהם שקבלו מפי משה רבינו ע"ה ובדיני רשויות איזה מקום מקרי מוקף חומה ומותר לערב ואיזה מקום אסור לערב בו.

בטוחים אנחנו שהקונטרס הנוכחי יעלה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן ושיתקבלו באהבה כי דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפילפולא דאורייתא מיסודים על אדני פז בירור הלכה מבורר בי"ג נפה כידוע דרכו בקודש להחשיב כל הפוסקים הצדיקים עד אחרון שבאחרונים שלמדו תורה ה' לשמה.

בברכת כוח"ט לכל ישראל הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה בשם חברי הכולל ותלמידי הישיבה

ש ע ר י ה ל כ ו ת

אור ליום ה' וישב התשל"ט בני יצו"א

מע"כ אגודת הרבנים האדמו"רים ומע"כ ידי"ג המקורבים
מאוד הרבנים הגאונים בנש"ק כו' כו' כש"ת מזה"ר יואל
אשכנזי שליט"א אבדק"ק יאס, ומעכש"ת מזה"ר מנחם
מענדל רובין שליט"א אדמו"ר ואבדק"ק מוזשאי
בפלעטבוש נ"י, יקבלו הכבוד כל אחד לפי מהללו

אחדשכ"ג בירידות ואהבה כראוי לחושבי שמו, קונטרסכם בעניני עירוב שנערך
ע"י ידי"ג הרהגה"צ מוהרמ"מ אדמו"ר ממוזאי שליט"א לבון קבלתי בו מאר
באורך וברוחב בפלפולא דאורייתא כמה מקצועות חמורות בעניני עירוב ורוצים
לדעת תו"ד העני' בענין זה כפי בקשת האסיפה בבית מדרשו של ידי"ג הרהגה"צ
מוה"ר יואל אשכנזי ולכן אמרתי להשיב בזה במקודם האפשר הגם שראיתי מהלך
רוח וכח המחמירים אשר כמעט גזרו אומר לאסור עירובין באמעריקא וכאלו שלמה
המלך טעה בנבואתו ח"ו שתיקן עירובין, מ"מ למען קדושת השבת לא אחשה ולא
אמנע מלהביע דעתי העני' מה שנלפענ"ד להלכה ולמעשה כי כן היא חובה עלינו
להגיד דעתינו העני' מה שנראה אליבא דהלכתא ולא לשנות ובמשנה אבות פ"ה
מ"ח ארכ בא לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה ופי' הרע"ב לאסור את המתור
ולהתיר את האסור ועל תרומתו חרב בא לעולם ועיין ביאור הגר"א שם, וכל המשנה
או מהפך הלכה מפטור לחיוב או מחיוב לפטור לומר על הפטור חייב ועל החייב פטור
או על היתר איסור ועל איסור היתר הרי הוא ככופר בתורת משה ומה לי דבור אחד
מה לי כל התורה,

וכך כתב להדיא רבינו הגדול הרש"ל בספרו ים של שלמה ב"ק פ"ד סימן
ט' וזה לשונו ת"ר וכבר שלחה מלכות הרשעה שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל
למדונו תורתכם כו' בשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת היא
חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור ושור של
נכרי שנגח של ישראל בין תם בין מועד חייב מ"ג אי רעהו דוקא וכו' ודבר
זה אין אנו מודיעין למלכות פי' שהסרדיוטות אמרו כן. ותמה היש"ש שם למה לא
יראו חכמים שתעליל מלכות הרשעה עליהם הלא לא תמצא דבר קשה כזו לומר
בפני האומות שאנחנו פטורין מהזיקן והם חייבים. וכי לא היה ראוי לחוש ח"ו
לכמה שמדות וחורבנות דליפוק מיניה וא"כ היה להם לשנות או שניהם חייבים

או שניהם פטורין אלא ש"מ שמחוייבים אנו למסור על קידוש השם ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר בתורת משה ומסתמא איירי כגון שהשרים שאלו בפרטות על כל דין ודין וע"ז השיבו האמת על קדושת השם כי לא היה בידם לשמוט מדין זה כו' ולומר על הפטור חייב או להיפוך היה ככופר בתורת משה מה לי דבור אחד מה לי כל התורה כדאייתא בפ"ג דיומא אמר רב כל השוכח דבר אחד מכל תלמודו גורם גלות לבניו שנאמר ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני, אלמא דדבר אחד מתורה הוא נקרא תורת ה' ע"ש, דברים כגחלי אש.

והגם כי אני מכיר את מך ערכי ומיעוט ידעתי בתורה ואין בי כח לחלוק אפילו על אנשים כערכי וכ"ש על גדולים ממני בחכמה ובמנין מ"מ כבר נתן לנו רשות לחלוק ואדרבה אסור לשתוק למי שסובר שאין ההלכה כן וראיה מגמרא סנהדרין ל"ו וכתב הנמק"י דמחוייבין לחלוק אפילו על ראש ב"ד ומה"ט בדיני נפשות פותחין מן הצד עיי"ש.

ועיין יו"ד סימן רמ"ב ס"ד בהגה"א שם שמותר לחלוק על רבו בפסק והוראה אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו ומצינו ברבינו הקדוש שהיה ענותן יותר מכל בני דורו נחלק על אביו פעמים אין מספר ור"ע חלק על רבו ר"א ור"ל על ר"י וזולתם הרבה וכך הוא דרכה של תורה מימות התנאים והאמוראים והגאונים כמ"ש כל זה בפסקי מהרא"י והגם דהש"ך יו"ד פקפק על המרא"י מדברי מהרי"ק ומיהו עיין בשאילת יעב"ץ ח"א סימן ה' מה שהשיב על זה והעלה בדבר הנוגע להוראה ודין לא די שרשאי לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו לסתור דברי רבו אלא חובה ג"כ איכא שלא ישתוק מפני כבוד רבו דכבוד התורה עדיף ע"ש באריכות וזה אפילו בתלמיד על רבו מובהק או על אביו ולא מצינו בזה ח"ו פחיתות הכבוד השלמים בחכמה אין מקפידין על התופס עליהם אדרבה מחזיקין טובה למי שיצילים מליפול ברשת השגיאה שהוא פרוסה לרגלי כל החכמים אשר עיני בשר עליהם וכבר אמר החכם כי גדולה החכמה מן החכם ואין חכם שינקה מן השגיאות שאין החכמה שלמה בלתי לה' לבדו ועיין בספרי משנה הלכות ח"ב סימן ע"ג. ופשוט ומובן ממילא שדבר זה נוגע גם לי שאם ח"ו שגיתי ויבואו אחרים ויוכיחו לי בודאי אודה על האמת כי חס ליה לזרעא דאבא לחשדני שח"ו מפני נצחון או איזה נגיעה נתיר ח"ו חילול שבת ברבים, אלא שמטרתינו להעלות הלכה ברורה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן.

והשנית והוא העיקר דבאמת אנא לא לחלוק באתי אלא ליישב ולתרוץ דברי רבותינו וקבלת רבותינו ואבותינו חכמי אשכנז מדור דור שהיו מהדרין לערב בכל מקום כמעט במסירות נפש ממש בכל עירות הידועות לנו גדולות וקטנות בכל תפוצות ישראל בערי אשכנז פולין ליטא רוסלאנד אונגארן ועוד

ש ע ר י ה ל כ ו ת

ג

ואפילו עירות שהיה בהם ששים רבוא כידוע ומפורסם וואַרשא עיר הבירה שהיו שם כמה פעמים ששים רבוא תוכיח שהיו בה יותר מחצי מיליאן יהודים חסידיים צדיקים ואנשי מעשה ועד המלחמה היה שם עירוב ואין פוצה פה ומצפצף וח"ו להוציא לעז על כל הני חסידיים צדיקים שהיו שם מחללי שבת שעירבו עיר שהיה שם יותר מששים רבוא רק ע"י צורת הפתח וכן עירבו בוויין ובאמסטערדאם שיש בו יותר מששים רבוא ובאנטוועדפּען ובפאַריז התירו הגאון החזון איש והגאון רבי חיים עוזר גראזינסקי לערב והפוסק הדור הגאון מהרש"ם ז"ל ובעל הרי בשמים ובעל תירוש ויצהר ועוד התירו לערב בנוי יארק ובעל דברי מלכיאל ותירוש ויצהר כתבו להדיא דנהגו לערב אפילו בעירות שיש שם ששים רבוא וכ"כ בספר תו יהושע על הלכות עירובין והגאון מהר"י שטייף ז"ל אחריהם כל רבותינו אמרו מקודש ולא היה בזה פוצה פה ומצפצף. גם כי כהיום באמת נמצאו כל עירות בארצינו הקדושה ירושלים, תל אביב וחיפה, וכ"ש העירות הקטנות וגם הרבה עירות באר"ב פה ישנם עירובין וח"ו להוציא לעז על אבותינו ואבות אבותינו שחללו שבת על שטלטלו בעירובין או שטלטלין כעת וכל הני גאוני שהתירו בכל הני מקומות טעו בדברים פשוטים שאפילו תינוקת של בית רבן יודעים והתירו חילול שבת בעירות גדולות לרבים.

ולכן אנא לא חכימאה אנא ולא חוואה אנא ולא יחידאה אנא (עי' פסחים ק"ה: וברש"י שם) ואנא לא אמינא ליה מדעתאי ומסברא דנפשאי אלא גמרנא אנא וסדרנא אנא שאני מסדר מראשונים כמלאכים וצדיקים האחרונים כבנ"א מה שכתבו בזה בקצת ביאור דבריהם. וכן מורין בני מדרשא כוותם מאז כאלף שנים להתיר ולתקן עירובין בכל ערי ישראל היות כי הדבר סובל אריכות מוכרח אני להאריך קצת כדי שיפלפו בזה תבירי ותלמידי לברר וללבן הלכה ברורה, ולמעשה הרי אמר רבי יוסי (שבת קי"ח) מעולם לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם יאמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה. הכול תלוי בהסכמת גדולי הדור שכל כוונתם לשם שמים.

נתיב א

זה יצא ראשונה, כמה שמספקים בעצם הדין אי יש מצוה לתקן עירובין בכלל או שיפה השתיקה ולמנוע מהם יפה העיר כזה ידי"נ בקונטרסו הנ"ל שזו מצוה וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות ופה אציין רק בקיצור, גרסינן בגמרא עירובין כ"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצתה כת קול ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי ואשיבה חורפי דבר, הוא מ"ע מדברי סופרים, כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות עירובין וסמ"ג מ"ע מד"ס א', ועיין בה"ג וספרי סמ"ה מ"ע מד"ס סימן ז'. ובמש"ע א"ח סימן שס"ו ועיקר התקנה היתה דמה"ת חצר שהלמה בתים פתוחין לתוכו מותר לטלטל בכל החצר ומכתייהם לחצר שהרי רה"י גמורה היא אלא ששלמה ובית דינו אסרו לטלטל מבתייהם לחצר עד שיערבו מפני שהבתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד שלו והחצר רשות משותפת לכולם ודומה קצת לרה"ר ואם היו מוציאים מן הבתים לחצר יאמרו שמותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

וכתב הסמ"ג ריש הל' עירובין והתקנה היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"י אלא סרטי"א והוא דרך המלך ההולכת מעיד לעיר ופליטיא מקום שחוץ לעיר רחב מאוד שמתקבצים שם ביום שוק, ובשאר מקומות מותר מה"ת להוציא מן הבתים לרחובות אפילו יש שם ס"ר בוקעים אם היו מוקפים חומה ודלתותיה נעולות כירושלים כמבואר בעירובין דף ו' וב"ב דף ק"א דירושלים כרמלית היא אף שהיו בה ס"ר וכ"ש מן הבתים לחצר כו' וכשעמד שלמה המלך ובית דינו שרבים היו טועין בזה לומר דאין הוצאה מלאכה ומותר להוציא מרה"י לרה"ר גמורה עמד שלמה וגזר שלא יטלטלו מן הבית לחצר שיש בתוכו בעלי בתים אחרים ותיקן שע"י עירוב מותר לטלטל או על ידי שיתוף העירוב שעושים בחצירות והשיתוף שעושים במבואות עושה הכל רשות אחד וע"י כן מותרין להוציא ומעתה לא יטעו שמותר להוציא מרה"י לסרטיא ופליטיא גדולה שאין יכולין לערב שם ועיין רמב"ם פ"א מה"ע ה"ד ובמגדל עוז שכן נמצא בתשובת רב האי גאון ז"ל ושלכך לא תקנו עד שלמה המלך ע"ה מפני שהיו כל הימים במלחמה עד שלמה שבימיו נתן הקב"ה שלום בארץ. ובירושלמי עוד טעם מפני דרכי שלום וז"ל הירושלמי אמר ר' יהושע מפני מה מערבין בחצרות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה רבובה לחברתה ושליחה עירובה ביד בנה נסתתה גפתייה ונשקתיה אתא ואמר קומי אימיה אמרה הכין הות רחמה לי ולא הוינא ידעא מתוך כך עשו שלום (ביניהם) הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

והנה בגמרא עירובין ס"ח א"ל רבה בר רב חנן לאביי מבואה דאית בה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי נייעביד מר לאו אורחיה אנא טרידנא בנידסאי אינהו לא משגחו וכו' והנה שתמהו על רבה ואביי שהיו תרי גברי רברבי שדדו במבוי ולא עשו שיתוף לבני המבוי עד שהיה צריך אביי להתנצל ולתרוץ עצמו שרבה לאו אורחי' והוא טרוד בגירסתו ולבני המבוי לא איכפת להו ולא משגחי ולהקנות להם משלו אין לו מבלי להקפיד ילכן לא עשו עירוב אבל בלאו הכי היה מצוה לתקן עירוב לבני המבוי, וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ב סימן ל"ז וז"ל הי"א, אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות לת"ח ח"ו אבל הוריו ה"ז משוכח אדרבה הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן דאמרינן

בפרק הדר א"ל רבא בר חנן לאביי מבואה כו' גראה מכאן שאלמלא הטרדות הגירסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה הדייטות גמורה היא או מינות נורק בו זכות גדולה היא למתקן ע"כ.

ובמסכת ביצה דף ט"ז דהוא מרבנן שהיה אוסר לערב עירובי חצרות ביו"ט שחל להיות בע"ש אמרו עליו שתחלת הוראתו לקלוקלא ופריך מאי קלוקלא הרי החמיר ואדרבה הרי הוא תיקן ומתרחץ כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלוקלא ופירש"י דמקלקלי בה רבים ששוכחים ומטלטים בלא עירוב היינו קלוקלא אם היה מותר לערב אתמול והוא אסרו. ובשו"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סימן ח' וז"ל תשובה שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב אתה רבי יעקב בר משה דבאלינסיא כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנגזר ככל גלויות ישראל במבואותיו המפולשין בין הגוים בצורת הפתח ואתה אסרת אותו לקהל פריירי וכתבתי לך ראיותיך ואני הודעתיך שאין בהם ממש הוזהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפי' גדוליהם והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת לכך אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גוי' בצורת פתח תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך ואם היית בימי סנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה לכן חזור כך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה אשר בן יחיאל, עיי"ש. הרי על שהחמיר לעצמו בעירובין נידה אותו רבינו הרא"ש שהרי הוא מוציא לע"ז ומכטל תורת משה רבינו שהרי כל הגדולים עד התם התירו בזה וגם קראו מכשיל את הרבים.

ובשיטה מקובצת ביצה ט"ז ע"כ ומכאן למדנו שהמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול, ובספר פתורא דאבא ענין ערב שבת סי"ג ז"ל ראיתי למו"ל (רבינו האר"י הקדוש ז"ל) שבשחרית יום השבת היה מוליך עמו הטלית והחומש מביתו לביהכ"נ וגם היה מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא היה מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל המבואות צפת ת"ו וע"ש הרי לן האר"י הקדוש בעצמו היה מוליך טליתו וחומשו לביהכנ"ס בצפת. ומרן החת"ס או"ח סימן פ"ט ז"ל מצוה לתקן עירובין לכל קהל ישראל בכל מקומות מושבותיהם מצד השכל ומן המבואר בדברי חז"ל והביא דברי הגמרא ביצה ה"ל והוראות אותו חכם לקלוקלא וכתב וא"כ ק"ו ומה התם שאינו אלא שבת אחד ובנגל יכולין ליזהר בטלטול שבת אחד ומה גם שמורה ואומר משום חומרת יו"ט שלא לערב ע"ש שהוא יו"ט קרי ליה קלוקלא מכ"ש שאין להתעצל מלתקן מבואות לשמור העם מקלקולי שבת כל השנה כולה הדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו ע"ש דברים נגחלי אש ממש תסמר שערות ראש להמונע מלעשות עירובין לרבים.

נ ת י ב ב

והנה חכם אחד אמר כי שלמה המלך תקנתו היה להחמיר שלא להוציא מרשות אפילו מרה"י לרה"י או לטרמלית ולא להקל, ובאמת כי שגגה הוא לפניו שהרי אפן

מכרכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ובטוש"ע או"ח סימן שס"ו סעיף י"ג י"ד מצוה לחזור אחר עירובי חצרות ופשוט דהוא מצוה לתקן עירובין והוא מצות עשה מד"ס ועל מצוה זו אנו מכרכין וצונו כעל כל מצוה דרבנן כמבואר בגמרא שבת בנר חנוסה והיכן צונו מלא תסוד ועל לאו וגזירה לא מצינו ברכה אבל האמת יורה דרכו דהני תרי עניני ניהו דשלמה ובית דינו כשראו בני אדם טועים באיסור הוצאה גזרו על הוצאה מרשות לרשות וזה היתה בכלל גזירה ולא תקנה וכמו כמה וכמה גזירות וסייגים עשה שלמה, ושוב עשו תקנה לגזירה זו שגזרו כלומר שתיקן עירובין להתיר איסור הוצאה שגזרו הוא ובית דינו שלא להוציא מרשות לרשות בא תיקון להקל ולהתיר הוצאה מרשות לרשות ולא להחמיר אלא להקל שלא יהיו בני ישראל אסורים בשבת בלי היתר הוצאה ויבואו לידי חילול שבת, ח"ו. ועיין יומא ס"ו ע"ב ד"ה זאת אומרת וכ' עירוב כדי נסבא אלא דהא מהא תליא דלא תיקנו חכמים עירובי חצרות אלא כשביל הוצאה שגזרו טלטול מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרה"ר לרה"ר ע"כ הנה דתקנת עירובין תקנו אחר שגזרו על טלטול מרשות לרשות.

ובזה מובן דבגמרא שבת (י"ד ע"ב) גבי גזירת י"ח דבר קחשיב הגזירה שגזרו שלמה ח"ל, ואכתי שלמה גזר ופירש"י שלמה גזר איזן וחיקר שעשה אננים לתורה ולא כתב כלל מתקנת שלמה ולא כתב ואכתי שלמה תיקן אלא שלמה גזר דהתם מיירי מאיסור הוצאה שהוא בכלל גזרות אבל במס' עירובין מיירי מתיקון עירובין שתיקן להתיר ההוצאה ע"ז אמרו בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה ב"ק מן השמים ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני והנה נטילת ידים נמי היתה התקנה כיון שגזרו על הידים להיותן שניות מן הסתם כל שהסיח דעתו מהם אעפ"י שלא ידע בטומאותם עיין מאירי שבת נ"ל שכתב הו' הידים וכו' ולכן נמי אחר הגזירה תקנו נטילת ידים לתקן הגזירה ולפי שבשתי גזירות אלו תקן שלמה תקנה שלא יכשלו בני אדם בגזירות שלו ולכן דוקא בשתי גזירות אלו יצתה ב"ק מן השמים ואמרה בני אם חכם לבך וגו' דלגזור גזירות אכתי לא ידוע אם חכמה אבל היודע לתקן לבני ישראל הוא חכמה ועיין רש"י ריש ביצה כחא דהתירא.

איברא דכבר שאלה זו נשאלה בכוזרי מאמר ג' סימן נ' ח"ל אבל נשאר לי לשאול אותך בעירוב והוא קלות במצות השבת איך יתיר מה שאסרו הבורא בתוכולה והיא הנקלה והפחותה (סימן נ"א) אמר המחבר חס ושלום שיסכימו המון חסידים וחכמים על מה שיתיר קצה מקשרי התורה אך הם מזרזים ואומרים עשו סייג לתורה ומן הסייגות שסייגו שאסרו ההוצאה ההכנסה מרשות היחיד לרשות הרבים ובהיפוך מה שלא אסרה זה התורה (כלומר מכרמלית לרה"ר או מרה"י לרשות הרבים ואין בה ששים רבוא) ואח"כ גלגלו כסייג ההוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה רשיהיה ריוח לבני"א בהשתמשם ולא יגיעו אל הריוח ההוא אלא ברשות ורשות הוא עשית העירוב כדי שתהיה הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור ובין הסייג עכ"ל ועיין אוצר נחמד שם שקודם גזרו סייג ואח"כ חזרו וסבכו הסייג ההוא באופן שלא יהא אדם ביום העונג ושמתח לבו כמו עצור אסור בביתו ולא יכול להניע מאומה ועי"ז יהיה הכרה בין מותר לגמרי ובין האסור ובין הסייג עיי"ש.

והרמב"ם בסה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה כל מה שהוא מדרבנן בכלל התרי"ג מצות מפני שהכל נכנס תחת אמרו ית' לא תסוד תמה מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו זולתם וכמו שמנו נר חנוכה ומקרא מגילה היה להם למנות נטילת ידים ומצות עירוב כי הנה אנחנו מברכים אשר קב"ו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה כו' וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן ובביאור אמרו (עירובין דף כ"ז) בשעה שתיקן שלמה ידים ועירובין יצתה בת קול ואמרה חכם בני ישמח לבי ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים, ע"כ. הנה כתב מפורש דמצות עירובין הוא בכלל מצות דרבנן כידים וחנוכה ומקרא מגילה.

ואפילו להרמב"ן שם בהשגות שיצא לישב דברי רבינו הגדול הבה"ג שדעתו לפי שאין עניני העירוב מצוה חדשה מדבריהם שתמנה אלא אם אמרו במצות העירוב לאו כלומר שיהא אסור להוציא מרה"י וכו' ומה שמברכים עליו אשקב"ו כתב שאין זה לבעל ההלכות מצוה שתמנה לפי שאין מצווה לעשות עירוב או לא לעשותו ואינו בכלל בקום ועשה ודומה למצות שחיטה שתקנו בה נמי וצונו על השחיטה וכו' ואצל בעל ההלכות לא בא במנין מ"ע אלא מצות שהן בקום ועשה שעשייתן מצוה עלינו אבל שהן באות מכח שב ואל תעשה כו' אינן באות לו בחשבון, והמג"א שם ביאר תמיהת הרמב"ם ז"ל דהא גופה קשה מדוע לא הכניס אלו המצות דמנין תרי"ג שהרי גם אלו יבאו לידי חיוב בקום ועשה בבואו להוציא מרשות לרשות ובואו לאכול כי ע"כ או מצוה הוא ללכת לעשות עירוב קודם הוציא וכן הוא ענין השחיטה שבבואו לאכול בשר בעלי חי נצטווה לשחטו בראשונה ואח"כ יאכלנו והיה לו להכניס במנין עיי"ש.

והרמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"ב וז"ל יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולדרוף עד שיעשה אותם כגון תפילין וסוכה כו' ואלו הן נקראין חובה לפי שאדם חייב עכ"פ לעשותן ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין רשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב כו' (ג) וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהוא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידים כו' הנה חישב הרמב"ם ז"ל מצות עירובין דרבנן כמצות מזוזה ומצות מעקה כלומר כמו דמצות מזוזה ומעקה לא הוה מצוה שבחובה לחזור אחריה ומ"מ אם יש לו בית ד' על ד' חייב במזוזה ואם יש לו גג חייב במעקה הכ"נ לענין עירוב שאם אינו דר בעיר של רבים אין צריך לחזור אחריו אבל אם הוא דר בעיר או חצר של רבים שחייבים בעירוב אז כבר איכא מצוה עליו לתקן חצר או העיר בעירוב, וכיון דבעירות גדולות הרבה אנשים רוצים להוציא חפציהם לכו"ע מצוה היא לערב. גם מדברי המרדכי עירובין ס"ח מבואר דמצוה לערב שכתב וז"ל מכאן משמע דמצוה לערב דלא לית לידי איסור ובהגמ"י מביא כן בשם התוס' ובתוס' שלפנינו ליתא מבואר דאיכא מצוה לערב בכל מקום כדי דלא ליתא לידי איסור, ולא משום שצריכין ליה ובמקום שאין צריכין ליכא מצוה לערב אלא מצוה איכא בכל מקום לערב.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד ליישב נמי קושיית התוס' עירובין כ"א הנ"ל ד"ה בשעה שתיקן שהקשו אע"ג שתיקן נמי שניות וכו' ע"ש ולפי הנ"ל אתי שפיר דשניות שתיקן וכיוצא בו לא נאמר בו אם חכם שהרי התם גזר ולא תיקן כלום ואם יבא צבריין ויעבור על גזרתו או שיטעו בו ויכשלו א"כ אדרבה הביא מכשול וליכא תיקון להתיר אבל בהני ה"י תיקון להתיר ובאמת כי בגמרא מצינו כמה גזירות גזרו טומאה על ארץ העמים וכיוצא ולפעמים הוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ולפעמים לא נתפשטה בישראל וכגזירת דינאל על הפת והשמן אבל גזירה ותקנה בצדה זו היא חכמה יתירה. שוב העיר ה' עיני ומצאתי לרבינו הגדול מרן החת"ס ז"ל בתשובה הנ"ל שפירש ועיין עירובין כ"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצתה ב"ק כו' והקשה התוס' הא גם שניות תיקן וי"ל לפי הנ"ל מה שהוסיף חומרא על איסור שניות אע"ג שהוא מצוה לעשות סייג לתורה מ"מ לא שייך ישמח לבי כי אולי יכשלו בזה בני אדם שאינם הגונים אבל כשעשה סייג לשמירת שבת וגם עשה תיקון שלא יקלקלו בו היינו שיערבו עירובין או ישמח לבי גם אני וגם הוסיף סייג בקודש לגזור טומאה על הידים לא שמח לבו אלא יען למד טומאה תיקן לטומאה בנטילת ידים או ישמח לבי גם אני וכו' ועוד מ"ש דמברכין על איסור הוצאה בכרוטרוט טפי משאר מלאכות שבת שהכל נכלל בברכה שאנו מברכין בקידוש ובתפלה מקדש השבת אע"כ לומר זהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו כמ"ש לעיל עכ"ל. וברוך פוקח עורים.

בקיצור העולה לן דתיקון עירובין הוא מצות עשה דרבנן ומצוה לכל מי שיש בידו לתקן שיתקן עירובין וכל המונע או מתעצל עצמו מעשיית עירובין הרי זה מכשיל את הרבים בחילול שבת והקולר תלוי בצווארו. ועיין שו"ת אב"י או"ח סימן רע"ג וסימן ש"א ועוד בכמה תשובות כמה טרח שיתקנו עירובין ושהמחמיר בה הרי הוא מכשיל את הרבים שהוא חומרא דאתי לידי קלקול.

נ ת י ב ג

הנה שמעתי דת רבים אשר הגם שבזמנים הראשונים היה מצוה לעשות עירובין אשר כל בית ישראל היו שומרי התורה והמצוה וידעו לשמור את השבת אבל בעונ"ה אשר הדורות ירדו מטה בפרט במדינה זו אשר חילול שבת שורר כ"כ ראוי לגדור גדר שלא ילמדו ח"ו לחלל שבת ע"י היתר עירוב ועוד טענות סאלו אבל האמת כי נהפוך הוא ואדרבה דוקא כיון שהדור פרוץ צריך לעשות להם תיקון עירובין כדי שלא יכשלו בחילול שבת וכמ"ש החת"ס הנ"ל ובשו"ת אמרי אש או"ח סימן כ' כתב הגאון ז"ל וז"ל ילמדינו רבינו גאון ישראל הנה העיר (אונגוואר) פרוזת תשב אין חומה לה ולא שום תיקון להתיר טלטול בשבת „ואם בימי רבותינו בעלי התלמוד אמרו דמקלקלו בה רבים על אחת כמה וכמה עתה בעונ"ה הפרוץ מרובה על העומד" ומה טוב אם יהיה אפשר לתקן מכוואת העיר בצוה"פ וכו' ע"ש, הנה מכואר דכל שהדור פרוץ יותר מצוה יותר לתקן עירובין לבני אדם שלא יכשלו, ובשו"ת זקן אדרן או"ח תנינא סימן י"ז וז"ל :

ראשית הגני בזה להביע לכ"ת רגשי תודתי אשר ירחש לו לבבי בעד פעולה הטובה ונחוצה אשר פעל ועשה לתקן עירו בעירובין, אשריו ואשרי חלקו אשר נפל לו בנעימים להיות ממזכי הרבים להצילם מחילול ש"ק מחלקו היא חלקי, ראיתי כל תכנית וטעמי ההיתר ועל כולם יש לסמוך על דברי המקילים בזה הלכה כדבר המיקל בעירובין כמ"ש הרא"ש בפ"ק דעירובין כו' ואין לחפש ולחטט חומרות בענין זה ומי זוטא מה שכתב הרא"ש בתשובה סימן כ"א שהתמרמר מאד על אחד שהחמיר בצוה"פ שהוא מכשיל הרבים בחלול שבת וכו' ובסימן י"ח שם תשובה לבנו מזהרש"ד שליט"א כתב ח"ל, אל ירך לבבך בפעולה זאת כי הטבת מאוד לעשות ובעתות אלה אשר רבו הפורצים ומזלזלים בקדושת שבת תקנה גדולה וקבוע הוא אשר ראוי אתה להודיה ושבח ולברכת בישר כח ועמ"ש בסימן הקודם בשם התשב"ץ והחששות שחששת אינם שווים למנוע בפני תיקון גדול כזה אם חכם בני ישמח לבי גם אני עיי"ש.

ובפרט וכ"ש בזמן הזה דהו"ל כעין גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה שידוע כמה בני אדם מוציאים מפתחות מביתם עמהם מפני שיראים להשאיר המפתח ויש להם יותר מפתח אחד וגם מטפחת אף ובתי ידים (האגנטשקעס כלע"ז) וכיוצא בזה וכ"ש קטנים וישנם לאלפים שומרי תורה ושומרי שבת ובעונ"ה נכשלים באיסור הנצאה בטענה שא"א להם ודאי שאין להחמיר עליהן ואפילו מי שמתחסד בינו לבין עצמו אבל ח"ו לכתוב על אזרים שהם נהגים סאבותיהם המקילין שהם מחללין שבת ולהוציא לע"ז עליהם לפענ"ד הדבר חמור מאד וזה לפענ"ד פשוט.

ויפה העיר בעל הקונטרס ידידי הנ"ל מלשון בעל אבני נור סימן רס"ו שכתב המתעקש ומונע מלהעמיד עירובן הוא מחטיא רבים ועתיד ליתן את הדין, ובשו"ת חידושי הרי"ם סימן ד' שתיקון עירובין הוא באמת להרים מכשול, וגם דעת הגרמ"מ מסלובודקא (לב"מ ד') אם להשתדל בעירובין אף שלדברי רבים יש בזה"ז ר"ה ואין מועיל צוה"פ וא"כ שוא"ת עדיף אכן אבותינו מאו ומעולם השתדלו בכל יכלתם לעשות עירובן ע"י צוה"פ ואם בדורות שעברו כך כ"ש בעוה"ר שהפירצה גברה בהאי צריך להשתדל ואין לי הספר לעייק בו רק ממה שהעתיק מעכ"ג בעל הקונטרס שליט"א.

וזו היתה שיטת גאוני וצדיקי אמת שבכל דור ודור לתקן עירובין גם לפרוצי הדור ואדרכה הצדיקים הרבה פעמים לא טלטלו בעירובין מפני הספיקות אמנם להזמון תקנו בכל האפשר שתקנת הרבים אפילו בדוחק הזה תקנה וכ"ש במרוח ובגמרא לענין גזלת שמונחת ברה"ר במקום שרבים נזקין בה יכול לכבותה ולדעת רבינו הגדול הבה"ג ז"ל אפילו כיבוי דאורייתא וכתב הר"ן דס"ל דהויקא דרבים הו"ל בכלל פיק"נ ולדעת שאר פוסקים עכ"פ כיבוי דרבנן עיין שו"ע או"ח סימן של"ד סכ"ז ועיין ירושלמי פ"ג דיומא ה"ה בסופו. ובשו"ת חכ"צ סימן ה' כתב לשואל שרצה להחמיר ח"ל דאין שום סכרא וטעם לומר דליחיד תועיל המהיצה ולא לרבים מלבד שאין לנו לבדות סברות וחילוקים מלבינו דבר שאין לו שורש ולא רמז בתלמוד ולא בשום אחד מן הפוסקים ועוד מוכח מכל התלמוד דאדרכה לרבים מקילין כדקיי"ל בשירא שחנתה בבקעה שנותנין לה כל צרסה משא"כ ביחיד בעירובין ט"ז שמעינן דרבים עדיפי, ולענ"ד דמה"ט הקילו במבוי בלחי ובחצר צריך שני פסין משום דסתם מבוי דרין בו יותר בני אדם מאשר דרין בחצר לכך הקילו כו' עיי"ש.

מבואר מיהו האדרבה מצוה גדולה לתקן עירובין לרבים ודוקא במקומות שח"ו שנתרבה הפריצות בחילול שבת להצילם מחילול שבת וגם שמצוה ברבים מקילין בה יותר מביחיד וכל אחד יכול להחמיר לעצמו אבל לא לרבים. עכ"פ לא מצינו שח"ו חששו גאוני קדמאי שע"י עירובין יבואו לידי חילול אלא אדרבה כל שהדור יותר מקולקל ופרוץ שקדו יותר לתקנם וזה פשוט וברור.

וכבר כתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סימן ע"ו וחלק ו' סימן ס' ס"א ס"ב הזגם הדבעל משכנות יעקב ז"ל האריך הרבה לחלוק על עצם תיקון עירובין בדורו כידוע תשובתו ודרך גדרו בשו"ת בית אפרים הסכימו כל האחרונים ועשו הלכה למעשה כבית אפרים נגד בעל משכנות יעקב והמפורסם אין צריך ראייה שהרי בכל ערי יוראפא מקטנים ועד גדולים עשו עירובין לתועלת אחינו בני ישראל והשתדלו אצל שרי המדינה והמלכות לקבל רשינות עבור זה וגם בעיר שהי' בה בעל משכנות יעקב היה עירוב וראו הורו כותיה כן שמעתי מפי ידי"ב הגר"מ פיינשטיין שליט"א וגם כהיום ככל ערי ישראל ובארץ ישראל עושין עירובין ובכל ערי יוראפא ומה לי לחשוב שמות העירות ווארשא ויען לאדזש ווילנא (מקומו של הגר"א האוסר ואפ"ה פסקו להיתר) ולכן היה לי לפלא מה שקבלתי על הדואר מאחד הרוצה לאסור העירובין מביא מעשה מהגר"א וצ"ל שהורה לקרוע את חוטי העירוב בעיר קידאן בע"ש ורבה של קידאן בשמעו על הוראתו הענישו אותו וכו' ולא ידעתי מאי מייתי הלא בעצמו שם כתב שהרב מקידאן חזר ותיקן את העירוב וכן עשו גם להבא וודאי קדושתו של הגר"א לא יגרע בטביח שהורו דלא כוותיה ועשו עירובין והמשיכו לעשות עירובין כאז כקדם.

נ ת י ב ד

ולא אכחד מעטי שכבר נכנס הדבר בענין של נצחון ורוצים איהו צעירי צאן אטר לא הגיעו להוראה להטיל אימה על הציבור בסילופין כדי להשלות ההמון שאינם בקיאים בעניני עירוב ואין להם שייכות בהלכה אבל הם יראים ושלמים. וגם באיומים באים שלא לפסוק להיפוך מרצונם בזה ומי שאינו מסכים עמהם מבזים אותו, ועי"ז הרבה מגדולי הוראה יראים לחוות דעתם דעת תורה האמיתית שיראים מבזיונות. והלא מעולם היו חכמי ישראל מחולקים בכמה הלכות מימי הלל ושמואי זה אוסר וזה מתיר ובגמרא ע"ז דף מ' נפק שיפורי דרבא ואסר שיפורי דרב הונא בר חיננא ושרי וכך הוא דרכה של תורה זה סותר זה בונה עד שדהלכה מתבררת כשמלה והמשכנות יעקב שיצא בחרב ובחנית בגאונותו לחלוק על תיקון עירובין ויצא הבית אפרים נגדו וערכו מלחמה במלחמתה של תורה זה אוסר וזה מתיר אבל ח"ו לא מצינו שנאה מזה לזה ואדרבה ראה ראינו שנהג עלמא כב"א וח"ו לא התערבו בזה מי שאינו ראוי לאותה איצטלא ואוי לה לתורה אם יאימו על לומדיה האידך לפסוק בהלכה וזה דרך הקאמוניסטים והציונים שמנסים לשנות תורתנו הקדושה ע"י איומים וכותבי פלסטר וכיוצא בזה, אבל לא עלתה גם להם ח"ו לשנות קוצי של יוד מתורתנו הקדושה ולכן רע המעשה מאד ממה ששמענו וראינו שנכנס הדבר בנצחון של הבל ח"ו והקולר תלוי על צוארם. אבל דברי חכמים בנחת נשמעים ואת זה בסופה והלל ושמואי ותלמידיהם שהיו מחולקים בכמה מקומות ואפ"ה העידו חז"ל שהיו אהבים זה לזה ומכבדים זה לזה וכן בכל דור ודור ומצוה לאהוב את התורה ולומדיה וידא ש"ש מתאבב על ידינו.

שערי הלכות

יא

וכבר אמר התנא במשנה אבות פרק ה' חרב באה לעולם על עיניו הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה (מ"ח) ובאמת אין בדבר זה להתערב מי שאינו בקי בענינים וכבר קראו גם אותי כמה פעמים ובאו אלי לחתום על האיסור כביכול ואני אומר הנני מוכן לעבור ההלכה עם כל מי שבקי בדבר ולפלפל בהלכה אבל ח"ו לחתום שמי מה שנראה לפי ענ"ד נגד ההלכה, ואין אני אומר קבלו דעתי אבל גם אין אני רוצה להיות ממקבלי דעת שהוא לפענ"ד נגד דעת תורה וקבלה מרכזתינו הצדיקים אשר ממימיהם אנו שותים תלמידי מרן החת"ס נוסף על רבותינו הצדיקים מרן החזו"א והגר"ח עוזר גראדענסקי מווילנא ועוד ועוד מדור דור עד דורינו אנו פה ובארצינו הקדושה, אשר הורו הלכה למעשה ותקנו עירובין בכל ערי אשכנז ומעשה רב הוא הלכה פסוקה והרי רוב מקומות שרבינו הגדול הרמ"א הגיה על המחבר הוא מכח מנהג בני אשכנז שנהגו ע"פ הוראת חכמי אשכנז וקבלתם הגם שלפעמים ה' המנהג החוק מאד כל שהיה להם על מה לסמוך כתב שלא לשנות מנהגינו וקבלתנו וכ"ש בעניני עירובין שהיתה קבלה חזקה ומעשה רב בכל ערי ישראל הנהוג עפ"י גדולי הדור מבעלי התוס' ועד דורינו אנו ח"ו מלשנות ויש בזה משום ואל תטוש תורת אמך ותורת משה רבינו ע"ה והשגת גבול עולם. ואדרבה מעלה גדולה היא אם הפקוח הוא ע"י גדולי הדור האמיתים ויראתם קודמת לחכמתם ויתקנו עפ"י התורה ולא ימסרו את הדברים לקלי הדעת שכך הוא דרכם של קלי הדעת ליכנס בעובי הקורה במקום שיראי השם יחמת ענותנותם וצדקתם מונעין עצמם מליכנס בעובי הקורה. ואמרת כי מה שאמרו בניטין נ"ו ע"א אמר ר' יוחנן ענותנותו של ר' זכרי' בן אבקיילס החריבה בתינו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצינו ובאמת כי זה ענין נורא להאשים את ר' זכרי' בן אבקיילס בכל החורבן הנורא ומה עשה שלא כהוגן והלא לא אמר אלא כהלכה ששאלוהו כדת מה לעשות בבר קמצא שמסר את היהודים וסבור רבנן למיקטליה אמר יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר יאמרו בעלי מומין קרבים למזבח ומה ה' לו להשיב והלא כהלכה אמר להם וגם מה עניויות יש כאן ולמה חרב הבית בשביל זה אבל נראה דהאשמה שהאשימו לר"ז היה שמחמת ענותנותו היתירה לא נקט ההנהגה בידו אלא ספק בעצמו, סבור רבנן לאקרובי השיג עליהם שיאמרו בעלי מומים קרבים, סבור רבנן למיקטליה, השיב להם יאמרו מטיל מום בקדשים כו', והנה הכלל ישראל בסכנה שהרי אכל קורצא ביה מלכא ומסרן למלך שמרדו כך יהודאי ואם מה שרצו הרבנים לעשות לא טוב בעיניו אין זה עולה אבל יאמר בן זכאי מה לעשות, בשב ואל תעשה א"א להנהיג את ישראל אבל ענותנותו היתירה שהיתה בו לא ראה עצמו ראוי להנהיג ולומר מה לעשות ובעת לעשות לה' יש הלכה אחרת של רודף ובפרט לכלל ישראל ולפי שלא רצה ליקח עטרה לעצמו לעשות כך או כך וגם לאחרים שרצו לא הניח הגם שמחמת עניויות עשה שלא ראה עצמו ראוי לזה, זה החריב את ביתנו.

וכזה נסתר נמי מה ששמעתי שחוששין שבשבת קודש יצאו הנשים על הרחוב עם העגלה (קערידוש בלע"ז) ועוד ויראה ח"ו השבת מתחלל, ולהנ"ל אדרבה בשביל זה תקנו העירוב שיוכלו להוציא הבנים ולצאת בש"ק ואמינא עוד תרי טעמא דהא דאפילו היה צד חשש בזה הרי אין אנו גוזרי גזירות ואין בדינו לבטל תורת עירוב

ולחשיל הכשרים בשביל אותן חשטות ואין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, וכ"ש שאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שמא, ונגזור גזירות על הכשרים לחטא בחדאי בשביל שמא שלהם, והטנית הוא העיקר כי דבר זה טעות מעיקרא וכי שבת אחד יש לן שמוציאין ומביאין דרי כמה שבתות יש שמוציאין ומביאין עפי' התורה והם היו"ט פסח, שבועות, ר"ה, סוכות, שהתורה התירה הוצאה ואטו בשביל הני גשים נגזור שלא להוציא ביו"ט, אדרבה גישנה מפורשת היא בקרשי התירו להוציא את הקטן (ביצה י"ב) ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר וכ"ה מתירין ובגמרא שו"ט רבי"ה התירו מתוך עיין רמב"ם פ"א מהל' יו"ט ה"ד וטרש"ע או"ח סימן תקי"ד ובפני' ר"ח כגון למולו והתוס' כתבו דה"ה קטן לטייל ולמולו לאו דוקא והרא"ש כתב כגון לילך לביהכ"נ או לטייל לשמחת יו"ט וכ"כ הטור הלבוש אבל הר"ן כתב דה"ה לטיילו בחוץ דאיכא משום עונג יו"ט וכ"כ היש"ש והמג"א סק"א ע"ש וכמה פוסקים אסרים שאר דברים. עכ"פ מבואר דביו"ט מוציאים ומביאים ואפ"ה לא גזרינן ואין נראה חילול יו"ט, וגם ראה ראינו דחז"ל דחקו להתיר לאשה לצאת עם התינוק ולא לישב בביתה ודאגו עליה שתוכל לצאת עם התינוק.

ואדרבה אומר אני שהרי כבר כתבתי בתשובה דביו"ט נמי איכא איסור הוצאה שלא לצורך לגמרי עיין שו"ע או"ח סימן תקי"ח הוצאה ביו"ט אסורה אלא אם יש צורך קצת מותר וכתב הרמ"א הדיכא שלא יגבוהו או שאר פסידא נמי מקרי צורך קצת והמ"ב שם כתב להחמיר שהפוסקים דס"ל רבעי צורך אוכל נפש רוקא וכבר כתבתי בתשובה להחזיר הנשים בפרט ולכל בכלל שלא להוציא ביו"ט אלא מפתחות הצריכין לו ליו"ט ולהכיר מהשליטת המפתחות היתירות וכן הנשים היוצאות ביו"ט בקערידוש ויש שם דברים שאין צריכין כלל בהקערידוש והו"ל הוצאה שלא לצורך לגמרי ועיקר שו"ע או"ח סימן ש"ח דסכין של מוקצה אפילו תחובה בנדן עם שאר סכינים אסור לטלטלו ועיין מג"א סק"א שם וא"כ ביו"ט נמי איכא איסור הוצאה ובזה כבר נכשלים הרבה מבני תורה וכ"ש ע"ה כיון שהותרה הוצאה ביו"ט מתירין לעצמן להוציא מפתחות של קאר בלע"ז וכיוצא בו ואילו היה עירוב מתוקן היו מוציאין בהיתר ועכשיו שאין מתקנין עירובין מוציאין באיסור והיה בזה תקנה גדולה בשביל יו"ט ובשביל שבת ועיקר שג"א שיצא לאסור להבניס האתרוג לביהכ"נ אחר שבירך עליו בביתו ועיקר משנה הלכות חלק ג' סימן פ"ד וחלק ז' סימן ע"ג, אבל אם יש עירוב אז מצילין רבים ממכשול וכבר אמרו אין בין יו"ט לשבת אלא אומל נפש בלבד וזה לפענ"ד ברור מאד. עכ"פ לפענ"ד טענה זו אינה טענה כלל שע"י שנתיר להם להוציא ע"י עירוב ישתגעו ח"ו כי אין אנו חוששין לה.

נתיב ה

ושמעתי יש טוענים מאחר שהעירוב לא יהיה רק על שטחים ידועים ובפרט יש מחנכין טוענים שישנם קטנים שהולכין לשיבות רק עד גיל ט"ו ואח"כ עוזבים הישיבה והוא יתא מחונך שמותר להוציא בשבת משאות ואח"כ יבואו למקומות אחרים היכן שאסור להוציא לפי שלא עירבו ויבואו לידי חילול שבת, גם אחרים יטעו ויוציאו משטח שיש בו עירוב לשטח שאין בו עירוב.

שערי הלכות

יג

אמנם כבר כתבתי לחכם אחד כי הגם שודאי שמחנכים הללו כונתם לש"ש אבל דאי אין בסברא זו לבטל ח"ו מצות עשה דרכנן שתיקן שלמה ואטו כששלמה תיקן ובימי הש"ס לא היו עירות שלא עשו עירובין הרי ש"ס מפורש דבאתריה דרבה ואבי לא עשו עירוב ותמהו עליהם למה לא עשו עירוב אבל ודאי היו עוד כמה עירות שלא תקנו לזמן מה לאיזה סיבה ובירושלים גופה מצינו זמנין שהיו בה עירובין ומותרין להוציא וזמנין אחרים שלא תיקנו עירובין עיין ותוס' בבא מציעא נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחיצות שכתבו דדאי שמעתא דהלל (פסחים ס"ו ותוס' ד"ה תוחב דף ס"ו) צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להוליך סכניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר ר' יוחנן (עירובין ז') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חיבינן עליה משום דה"ר. ומבואר מדברי התוס' דקודם שנפרצו בה פרצות היו מותרין לטלטל בירושלים היו יכולין להביא סכניהם לעזרה כע"פ שחל להיות בשבת ועיין ותוס' הרשב"א פסחים ס"ו שתירץ דהשתא מיירי שלא עירבו זה עם זה אבל היו יכולין לערב והיו מערבין וע"כ דלא חששו משום זה ואדרבה זה חלק מדיני הוצאה שירגילו לבני אדם מדין הוצאה שפעמים מותר ופעמים אסור וידעו שיש חילוקים בין הוצאה להוצאה.

איברא דבגמרא עירובין ע"א ע"ב מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי שלא לשכח תורת עירוב מן התנוקות שיאמרו אבותינו לא עירבו דברי ר"מ הנה דשקדו חז"ל לתקן עירובין אפילו במקום שאין צריך כדי שלא לשכח תורת עירוב מתינוקות ובגמ' שם דף נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שביחודה ופירש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה הואיל ותחלתה של רבים ואע"ג דאין בה דה"ר גמורה שלא תשתכח תורת דה"ר והוא שירוי הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא כו' ע"ש. ונראה מבואר דשקדו חז"ל לתקן עירובין בשביל תינוקות דוקא וגם בכיון אמר שלא לערב כל העיר כולה אלא ישאירו בתים מחוץ לעירוב ואפילו חצר אחד ובית לתוס' ומשתתפין השאר ויהיו אלו המשתתפין כולם מותרים בכל העיר חוץ מאותו מקום ששיירו ויהיו אותם הנשארים מותרין במקומן בשיתוף שעושים לעצמן ואם היו הנשארים רבים אסורים לטלטל בשאר כל העיר בלא שיתוף ודבר זה משום היכר הוא כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל כעיר זו שרבים בוקעים בה שהרי במקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן אבל אם לא היו צריכין לשירי היה העירוב משתכח היתה משתכח תורת דה"ר ע"י שראין שמטלטלין כעיר כזו הרומה לרה"ר עיין שו"ע או"ח סימן שצ"ב ס"א ובמ"ב שם מבואר דאדרבה הסברא היא היפוך מהמחנכים הנ"ל שחז"ל דוקא אמרו שלא לערב עיר גדולה כולה אלא ישאירו קצת שלא מעורב כדי שידעו שאסור להוציא ממקום למקום וכ"ש שלא חששו שיכשלו בהוצאה למקום שאינו מעורב וא"כ טענה זו טענה בטלה היא היא נגד דברי חז"ל הש"ע וזה פשוט.

ח"ל הסמ"ג עיר של יחיד שלא היו נכנסים בה תמיד ישיים רבוא של בני"א ואינה חשובה דה"ר ונעשית של רבים שניתוספו בה דירורין או נקבעו בה שזוקים

מערבין את כולה בלא שום שיור שהרי היא כחצר של יחיד ותני עלה בגמרא אין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי בפני עצמו כו'. עיר של רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשו לה שיור פי' אע"פ שנתמעטו אוכלוסיה והרי היא של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ומתחלה היתה של רבים ועוד שאם יערבו זאת יבא לערב של רבים והרי הוא של רבים ואסור לערב עיר של רבים בלא שיור שלא תשתכח תורת ה"ר ואותו שיור הרי הוא היכר כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל במדינה זו שרבים בוקעין בה שהרי המקום הנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין בו ע"ש, הרי מבואר היפוך דלכן תקנו ז"ל בעיר של רבים גדולה לשייר אפילו חצר אחת בלי עירוב כדי שידעו שהעירוב מתיר הטלטול במדינה שרבים בוקעין בה וז"פ וכו'. גם טענה שאחר ט"ו שנים עוזבים הישיבה ולא ידעו שבמקומות אחרים אסור להוציא הנה גם זה אינה טענה, האדרבה הרי לכתחלה תקנו בשביל זה גם כעירו לידע שיש מקומות שאסור להוציא וכשיבא לעיר אהרת ידעו וישאלו אם יש שם עירוב, ועתה הגע עצמך בארץ ישראל יש עירובין בכל העירות וכמה מבני ארץ ישראל באים לסאן באמעריקא ושובתין פה את השבת ולמה לא חשו הני משום הני בני ישראל שבאים ממקומות שיש להם עירובין ויתקנו עירובי חצרות בשבילם וגם ישתדלו לתקן עירובין בכל מקום.

שוב מצאתי במכתב מהגרצ"פ פראנק ז"ל שכבר כתב בזה דאין לנו לגזור גזירות חדשות ואדרבה מצוה גדולה לתקן עירובין והביא מבעל מאורות נתן (להגאון הראב"ד ווארשא) סימן ח' וז"ל ובעת שעסקנו בתיקון העירוב דפה ווארשא שמח מאד הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה יצחק מאיר נ"י (הוא מח' האדמו"ר מגור זצ"ל) אשר יש מקום שם לסמוך על תשובת מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה בתשו' מהרי"ט עם כל זה בשעת דוחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא בודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו עכ"ל. וסיים הגרצ"פ הרי דאף שלמעשה היה מפקפק בדינו של מהרי"ט עכ"ל בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמח וסמך ע"ז מפני הדוחק מכ"ש במאנהעטען שהנחיצות לתיקון עירובין גדולה עד מאד בודאי כל המסייעים למצוה רבה זו וכות הרבים יגן עליהם עכ"ל. עכ"פ לפענ"ד ההלכה היא ההיפוך שהחייב דוקא לערב ולהשאיר כדי שלא יטעו דליכא איסור הוצאה בשבת וממילא ילמדו וידעו ויבינו ובאורה יתהלכו בהלכה זו.

נ ת י ב ו

ואכתי פש לן מה שטוענים אשר הגה"ק הר"א קאטלער זצ"ל ולהבחל"ח הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרים לעשות עירובין בכל עירות גדולות, הנה יפה עשייתם שהבאתם כמה ממכתבי הגאון שליט"א שאין זה אמת. אמנם אני הייתי במקרה וכנראה בהשגחה פרטית, היום בבית ידי"נ הגאון ר' נישא פיינשטיין שליט"א ועדיין לא קבלתי קונטרסכם רק לפי שהיו אצלי ג' אברכים מוצש"ק לבקש שאחתום על מה שהם המציאו לאסור לעשות עירובין באמעריקא שר' מישה אסרם, ואמרתי אני אין אני יכול לאחתום ח"ו על מכתב נגד התורה שהרי שלמה תיקן עירובין ואיך אחתום שלא לעשות עירובין באמעריקא ושאלתי את פי הגאון שליט"א ואמר לי ששקר העידו בשמו ואדרבה הוא כשלעצמו דעתו שמצוה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר וכ"מ

שערי הלכות

טו

בספרו אג"מ או"ח סימן קל"ט דאפילו שבת אחד אסור להיות בלי עירוב במקום שמותר לערב וכן מעיד מכתבו מט' ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג מוה"ר פרץ שטיינבערג שתיקן בקיץ גארדענעם הילס וו"ל, הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמומזד וזה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל וצלמתם מכתבו הנ"ל. רק שבמאנהעטן ס"ל שאסור לעשות עירוב ושגם זה היה דעת מרן הגה"ק הגר"א קאטלער זצ"ל ואמר לי כזה הלשון: אם אני רוצה לילך ולבקש באגודת הרבנים המכתב שכתב בענין זה אראה ששם רק על מאנהעטען נאמר הדבר ורק שיש שם אחד שסלף הדברים ורוצה לאסור עירובין בכל אמעריקא והוא אינו מסכים עמו כלל (... ס'איז דאָרט דאָ אַ טוימלער פלוגי... וואָס טומעלט און וויל אַס'רן עירובין אין דער גאַנצער וועלט) ואמר לי כי ודאי דבר טוב הוא לעשות עירובין ושככל ערי יוראף היו עושין עירובין ובשום מקום לא השגיחו על יציאת המשכנות יעקב ושגם בעירו לא השגיחו עליו, וכמ"ש לעיל במכתבי זה. והיו דבריו אלו אלי במעמד הרב אלימלך בלוט ור' שלום דרעזנער אחד מנכבדי האנשים בבית מדרשינו מנהל הישיבה, וגם נכדו של הגאון שליט"א בנו של הרב טענדלער ועוד ת"ח אחד לא ידוע לי שמו.

נהג מכואר דהגאון ר' משה מעולם לא אסר לעשות עירובין בשאר עירות אפילו גדולות רק יש לו חשבון מיוחד על ניו יארק (הגם שלפענ"ד גם בניו יארק ליכא דה"ר דאורייתא וכבר פלפתי בזה עם ידי"ג הנ"ל) אבל על שאר עירות ליכא שום קפידא מצדו ואמר שזה היה גם דעת מרן הגר"א קאטלער זצוק"ל ולא כאשר מסלפים הדברים ותולין באילן גדול. וכן שאלתינו ביהוד ע"י בארא פארק ואמר שבחדי דבר טוב הוא רק שלא יהיה מחלוקת בין הרבנים כי במקום מחלוקת קשה לעשות עירובין, ואמרתיו לו בדרך בדיחותא הרי גם בליטא היה מחלוקת שהרי המשכנות יעקב היה מתנגד להעירובין ולא שמעו לו וכן אחרים שהתנגדו לעירוב ולא שמעו להם. עכ"פ לפענ"ד במקום מצוה אין לחוש מפני המלעיגין ח"ו, ועכ"פ לפענ"ד מצוה גדולה לעשות עירובין אבל דוקא ע"י רבנים ירא"מ ות"ח שיעשו הכל על צד היותר טוב כאשר נהוג ע"י אבותינו ואבות אבותינו עד שלמה המלך ע"ה.

ומבואר עוד דהגר"מ פיינשטיין שליט"א דעתו שצריך לעשות עירובין בכל מקום שאפשר ורק במקום שיש שם ס"ר בוקעים בו ס"ל לאסור ואי"ה בסמוך נברר גם בזה לפענ"ד שדעת הפוסקים חולקים בזה ושאינן לן דה"ר בזמן הזה בשום מקום. ומשום שמה יבואו לטעות אין לגזור כלל וכן דעת כל הפוסקים מלפנים וכן עינינו רואות שתקנו עירובין בכל העירות בארצינו הקדושה ובי"ה עירות גדולות כולל אביב ויש שם רבים בוקעים בו וכיון שכן נהגו אין להחמיר בדבר ולהתחסד יותר מדאי בדברים כאלו ובפרט שנהגו לרבים, אפשר דאפילו איסורא איכא לפ"ד הירושלמי פ"ה דע"ז וו"ל, אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לאו כתיבנא עלך זקן ממרא וכתב הנאירי ע"ז דף ל"ו ע"א הטעם שכתב לו כן שמאחר שהתירו את השמן אין ראוי לת"ח להתחסד יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לע"ז על הנהגים בו היתר בנה שאי אפשר להם לעמוד ע"ש וכ"כ התוס' ע"ז ל"ו ע"א ד"ה אשר בשם הירושלמי. ובפתח עינים ההחיד"א חולין דף ו' בעין יעקב הביא בשם חפץ ה' לאות"ח הקדוש דאם רצה למנוע עצמו שיהא לאכול דבר משום חומרא יכול ואמאי קרא עליו שמואל, והני דגרוה הדור שאני דכל מעשיו הם הלכה וכיון

שרק יפרוש עצמו יהיה הלכה ע"ש, ועיין שו"ת הרמ"א סוסי"ג נ"ד ובספרי משנה הלכות חלק ד' סימן ק"ה וחלק ה' סימן ק"ד.

ועיין רב"ז סימן קס"ג בדין חבוק ונישוק שחלק על התה"ד וסיים וז"ל, הילכך איני רואה לחדש על ישראל מה שלא החמירו הראשונים והלואי שישמרו מה שהטיל עליהם דתפסת מרובה לא תפסת ולא ישאר כידם לא זה ולא זה. ועיין רמב"ם פי"ז מרמ"א הכ"ב וידוע דעת הגה"ק בעל בני יששכר והגה"ק ממונקאטש דמי שאינו רוצה לטלטל במקום שיש עירוב חיישינן שמא ח"ו מינות נורקה בו אם לא שיש לו טעם על זה, ועיין מנחת יעקב בסולת למנחה (כלל ע"ו) מי שרוצה לנהוג חומרא טובא בפת"ש יו"ד סימן קט"ז סק"י ושו"ת דברי חיים יו"ד סימן מ"ב ח"א להגה"ק אדמו"ר מרן מצאנו זי"ע. וא"כ כזה אשר רובא רובא מאחינו בני ישראל הבאים מערי יוראפא קבלנו עלינו מאבותינו ואבות אבותינו שעשו ותקנו עירובין בכל מקום ומקום ובכל ערי ישראל ובכל מדינה ומדינה וגם סדיום עושים עירובין בכל ערי ישראל איך באמעריקא נכופ את כל ישראל לשנות סדרי כראשית התורה שקבלנו מאבותינו ורבותינו הצדיקים שדי מעלה לעשות עירובין וכיון שנקבע כן הלכה מינה לא תזוע ומותר ומצוה לתקן עירובין בכל מקומות שאפשר ואין להתחסד יותר מדאי ואפילו אחד רוצה להתחסד ולהחמיר לעצמו אבל ח"ו שלא נכופ אחרים להחמיר עליהם.

נתיב ז

ומעתה נבא בס"ד לרן בדין דה"ד אי יש בזמן הזה בעירות גדולות עכ"פ ובאיזה מקום ואיזה תנאים צריך לזה, ומה שכתבו רבותינו האחרונים ז"ל. גרסינן בגמרא שבת דף ו' ת"ר ד' רשויות לשבת וכו' ואיזהו דה"ר סטריא ופלטיא גדולה ומבארות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה ופירש"י סטריא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר פלטיא רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה ובתוס' שם ע"כ ד"ה כאן כתבו משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצויין שם ששים רבוא כמו במדבר. ובגמרא עירובין דף ו' ע"א ת"ר כיצד מערבין דרך רשות הרבים עושה צורת הפתח מסאן ולחי וקורה מסאן כו' ופריך ודה"ד מי מערבא תאמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום דה"ר ופירש"י ר"ה משמע רוחב שש עשרה אמה ועין שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה שהיה דה"ר שלה מכוון משער לשער שהוא מפולש דומה לדגלי מדבר, והתוס' שם ד"ה כיצד ח"ל פ"ה רשות הרבים רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא. והטוש"ע או"ח סימן שמ"ה ס"ו הביא שני דעות, דעה ראשונה דכל שיש רחובות ושוקים רחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ואין דלתותיו ננעלות בלילה הוי דה"ד וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו ככל יום אינו דה"ר. ודעה ראשונה היא נראה דעת הרמב"ם והרמב"ן ועוד גדולי הפוסקים.

ונחלקו הפוסקים כמאן קיי"ל אי בעינן ס"ד דוקא או לא וגם נחלקו המתבר כמאן פסק דלפי הכלל בידניו שכל מקום שמביא שני דעות ומביא דעה שניה בשם י"א

וראשונה בסתם ס"ל הדלמה כדעה ראשונה א"כ הכ"ג לסאורה נאמר דפסק כדעה ראשונה דלא בעינן ס"ר. אמנם דעת רוב פוסקים האחרונים ז"ל לפסוק כדעה שניה והוכיחו המג"א והט"ז דגם דעת המחבר לפסוק כהי"א מש"ע סימן ש"ג ס"ח וכ"כ הרמ"א בסימן שמו"ג ס"ג שכל רשויות שלנו כרמלית הם משמע כדעה שניה שהוא שיטת רבינו הגדול הבה"ג, ורבינו האי גאון, הובא בספר האשכול הלכות ציצית (ועיין נחל אשכול שם דמה"ט סמכו לפסוק כרש"י ולא כר"ף). ורש"י ותוס' עירובין ו', וסמ"ג, וסמ"ק, וסה"ת, והר"ק סימן קמ"ה, ומהר"ם מרוטנבורג ובעל העיטור מהלכות ציצית, והרא"ש, והא"ז הגדול, והאגודה, והאשכול הלכות עירובין, והראב"ן, וראב"י, ושבלי הלקט סימן כ"ו, ותוס' ר"ד (עירובין), וארחוס חיים (לוניל) הלכות שבת סימן רפ"ד, וליקוטי מהרי"ל סימן כ"ח, ולדעתינו גם דעת ר"ת כשיטת רש"י, והרשב"א מבעלי תוס' ודבינו ירוחם, וריקאנטי סימן צ"א, והטור סימן שמה, ואו"ה, והגאון או"ה, ומהר"י ווייל לפי דעת שו"ת משאת בנימין סימן צ"ב עיי"ש, והצידה לדרך, ותה"ד. והגם כדעה ראשונה שהוא דעת המחמירין הוא מגדולי עולם הרמב"ם והרמב"ן ור"ת לדעת הפוסקים והרשב"א והריטב"א וה"ה והר"ן והג' מרדכי במס' שבת והרשב"ם בהג"א פ"ק דשבת בשם הרשב"ם והר"א ממיין בספר יראים שלו והמאירי והריב"ש מ"מ כבר נהג עלמא כדעה שניה והמ"ב בה"ל סימן שמה הביא שתי השיטות ומצדד להחמיר כדעה ראשונה שהם המרובין. אמנם כנראה שלא הביא שם כל הגי שיטות שהבאנו בס"ד שודאי הם המרובים ופשוט הוא להדואה בפוסקים ומ"מ גם המשנה ברורה ז"ל כתב כבר נהג עלמא בכל תפוצות ישראל מהמקילין וכאילו יצא בת קול מסיני כ"א כמבואר בכל הפוסקים אפילו המחמירין שמנהג העולם הוא כהי"א עד שכתב הערוך השלחן (סימן שמה ס"ח) וז"ל, אחרי שהעידובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וסאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לבד שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים דהאידינא אין לנו רה"ר רק בעדים ספורות כו' ע"ש. ולכן גם מהיום מקידין ברוב ערי ישראל וסומכין אשיטת רבינו בה"ג ורש"י להתיר במקום שאין שם ס"ר, ומורגל בפי העולם דאין לן רשות הרבים.

נ ת י ב ח

ורשון המחבר וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר ותמה המ"ב (כאות כ"ד שם) וז"ל בכל יום. חפשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם ששים רבוא ובשער הציון אות כ"ה וז"ל ורק ברש"י בעירובין נ"ט מצאתי שכתב על עיר של יחיד שלא היו בנסנין מה תמיד ס"ר של בנ"א ולא חשובה ר"ה וגם שם אין כונתו שיהא ס"ר בוקעין בו בכל יום עיי"ש.

ובעניתינו ראינו להר"ן שבת ר"פ במה אשה שכתב כן וז"ל, אבל קשה הדבר וכו', והרב בעל התרומה ז"ל מלמד עליהם זכות לפי שעכשו אין לנו רה"ר גמורה משום דבעינן שיהו המכוואות מפולשיין ורחבים שיש עשרה אמה ושיהו ששים רבוא עוברים שם בכל יום וכו' והך סברא לא מחזורא שלא מצינו שהזכירו חכמים ברה"ר

דבעינן שיהו עוברים שם ששים רבוא בכל יום ואעפ"י שרש"י ז"ל מפרש כן בהרבה מקומות וכו' עיי"ש. ורבינו ירוחם נתיב י"ב ח"ד כתב וז"ל והר"ר היא סרטיא כלומר מסילה ההולכת מעיר לעיר וכן פלטיא כלומר רחבה שמוכרין בה ובוקעין בה תמיד רבים וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכין כולם כלומר פתוחין כלם לפלטיא וכו' ויש מפרשים שכתבו לפי פירושהם בנגמרא כי כל אלו הקרוין רה"ר צריכין שיעברו בהם ס' רבוא בכל יום דומיא דדגלי מדבר וכן פירש"י ושאיין בה חומה או שיש בה חומה שיהיה רה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד הפתח האחר ולפי"ז אין בינינו רה"ר גמורה. ויש שפירשו דלא בעינן שעוברין שם ס"ר בכל יום אלא כל מבוי מפולש או דרך והוא רחב י"ו אמה ורבים בוקעין בו ומצויין שם הוי רה"ר כו' עיי"ש. הנה מבואר בראשונים הר"ן והרי"ו לשון המחבר וכתבו דזה הוא שיטת רש"י ודעימיה וכו"נ מריטב"א עירובין דף כ"ב ד"ה כאן הודיער.

איברא דבהלכות גדולות אספמיה עמוד קל"א כתב וז"ל רשות הרבים דוכתא דרשים בה ששים מאה אלף גברי בכל יומא כדגלי מדבר ע"כ. גם הרמב"ן שבת נ"ז כתב ועוד שאין עוברין בהם ששים ריבוא בכל יום וז"ל ובספר התרומה אמר שעכשיו במקומות הללו אין בהם רה"ר גמורה מפני שאין המבואות רחבים י"ו אמה ועוד שאין עוברים בהן ס' רבוא בכל יום.

וגם מלשון התוספות עירובין דף ו' ד"ה כיצד נמי מוכרח שכתבו שם וז"ל וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס"ר והנה שינו קצת מלשון רש"י דבלשון רש"י כתבו ומצויין בה ששים רבוא ובבה"ג כתבו דריסת ס"ר ולשון מצויין בה משמע תדיר כלומר בכל יום השבת ולשון בה"ג דריסת ס"ר אינו משמע בכל רגע וע"כ בכל יום ויום דאל"כ אין זה דריסת ס"ר דפשוט אם לאו בכל יום א"כ אין לך עיר ורחוב שבמשך כמה זמן ימים או שנה לא יעברו ששים רבוא ואם תאמר לשובע או לחדש א"כ נתת דברים לשיעורין דמנ"ל כמה זמן אבל אם נאמר בכל יום א"כ אתי שפיר.

אלא נראה מלשון המ"ב דמפרש מש"כ המחבר בכל יום שהוא להקל בא שאם לא יעברו בכל יום מותר ולא הוי רה"ר אבל לפענ"ד נראה דהאי לישנא להחמיר נמי בא דמלשון רש"י שכתב רה"ר רחב י"ו אמות כו' ומצויין בה ששים רבוא היה אפשר לומר דבכל שעה שישנם שם ששים רבוא ומצויין שם אז הוי רה"ר אבל מיד שנפסקו הששים רבוא יצא מידי רה"ר ולמשל שלא היו ס"ר בפעם אחת אלא במשך היום עברו הששים רבוא כה"ג לא הוי רה"ר דייקו בלישנא לומר דעכ"פ כיון שעוברים בכל יום מקרי מצויין שם ששים רבוא והו"ל רה"ר וסגי בהכי ולא בעינן מצויין שם תדיר בלא הפסק וקיל עכ"פ לדידן מצינו להדיא בראשונים נוסף על האחרונים לישנא שעוברים בכל יום. וא"כ עפ"י שנים עדים או שלשה עדים הסה"ת והר"ן ורי"ו והרמב"ן יתקיימו דברי המחבר ששיטת רש"י ותוס' ודעימיהו הוא דבעי ס"ר בכל יום דוקא ודברי המ"ב צ"ע.

נתיב ט

עוד נראה מלשון התוס' הנ"ל שכתבו פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדידן משער לשער ומצויין בה ס"ר וכו' מבואר דכוונת רש"י שהששים רבוא צריכים להיות בהרחוב דוקא שהוא רה"ר שהולכין ועומדין שם וזה לשון מצויין שם אבל

מה שיש בעיר אנשים שאינם מצויין ברה"ר אלא הם כביתם וכחצרן או במבואות אחרות לא מצטרפי לה' דהכי דייק לישנא רה"ר רחב וכו' ומצויין בה כלו' בהרחוב וכיותר נראה מלשון הבה"ג דבעינן דריסת ס"ר הכוונה פשיטא בעינן שהיו בוקעין ברה"ר ממש וזה לשון דריסת האלו שאין בוקעין בה לא לא מצטרפי אפילו כמה אנשים בעיר ואין יוצאין והולכין ברה"ר לא נחשבינן בס"ר וזה פשוט מאד. גם ממה שהקשה ר"ת בתוס' שם דכשבת פרק הזורק דף צ"ח ע"ב אמר דעגלות הו' תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא הוי ס"ר ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך עכ"ל. מבואר דלשיטות דבעי ס"ר בוקעין בו בעינן ע"כ בוקעין בכל מקום וכיון דתחת העגלות לא היו בוקעין היה קשה ליה לר"ת למה הוי רה"ר וא"כ פשוט דאותן שכבית לא הצטרפו לס"ר (ואגב לסאורה דר"ת מודה דבעינן ס"ר דאל"כ לא מקשה כלום וי"ל דאליבא דרש"י פריך וליה לא ס"ל עכ"פ לאו מוכרח דר"ת ס"ל כדעה הראשונה וצ"ע) ולכן מפרש דרכן היה לצאת באותו דרך. עוד נראה ראייה ברורה דהתוס' הקשו שם עוד קושיא בדגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב (פי' וא"כ ששים רבוא מנ"ל) ותי' דלא גמרינן אלא מילתא דכתיבה במספרם ע"כ ע"ש. ומכאן צל"ע אמ"ש ידי"נ הגאון המובהק מוהר"מ פיינשטיין שליט"א בספרו אגרות משה או"ח סימן קל"ט ענף ה' שיצא לידון בדבר חדש ונכון ומוכרח לדעתו הגדולה דמה שפירש"י ודעימיה ס"ו בוקעין אין הכוונה על כל רחוב ורחוב אלא שיהיו ששים רבוא בכל העיר חדייק כן מלשון רש"י עירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס"ר וכן הוא בהרא"ש שם וברש"י עירובין דף נ"ט כתב רש"י סך הס' רבוא רק על העיר והגם דהתוס' שבת ס"ד איתא דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס"ר בוקעין בו ובר"ן בשם סה"ת איכא ממש שיהו ס"ר עוברים שם בכל יום כלשון השו"ע מ"מ בלשון התוס' משמע דקאי על העיר שכתב בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בוקעין בהן בלשון רבים וא"כ הוא מוכרח שהס' רבוא קאי על העיר שאם היה בכל העיר ס"ר אף שלא בכל מכווי ומכווי הזה כל המבואות הרחבות ט"ז אמה רה"ר ואפשר שגם כוונת סה"ת הוא על העיר דמתוס' נשמע לסה"ת. עוד הוסיף לחדש שהוא תמוה דלא הילפותא הוא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוברים כל הששים רבוא בכל רחוב ורחוב אלא שהיו במחנה שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל ששים רבוא ויש למילף שבכל עיר שיש שטח כזה וכ"ש בפחות משטח זה שיש ס"ר אף שאין עוברים ששים רבוא בכל רחוב ורחוב נמי הוא רה"ר. עוד הוסיף דמסתברא שאף עיר שאין בה ס"ר תושבים אבל בצרוף עם הנכנסים בתוכה בכל יום יש ס"ר נמי הוא רה"ר, וזה כוונת רש"י בדף נ"ט שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של בני"א, אבל מנ"ל למילף שיצטרפו הס"ר לעבור בכל יום בכל רחוב ורחוב, ואף זה שיהיו בחוצות בצירוף הרחובות כולם ס"ר נמי אולי אין למילף דאולי לא היו במדבר כל הס' רבוא ביחד בחוצות דאולי היו הרבה מהן באוהלים וגם אולי אמדו שמהם שהיו במדבר יחד עם הטף ונשים היו בחוצות ס"ר אבל למילף שיעברו בכל רחוב ורחוב זה ודאי אין למילף עכ"ל, ע"ש מה שהאריך בדבר. ולאחר האריכות כתב וז"ל:

ולכן אני אומר שודאי סגי בזה שישנם בעיר ולכל היותר שישנם ברחובות כל העיר ס' רבוא וזה הוי כמו במדבר במחנה ונמ"א יש חירוק בין רה"ר דעיר לרה"ר

דרכים דבדרכים בהכרח שיעברו שם ס"ר ויהיה זה מה שמצריך השו"ע להיא"א שיהיו ס"ר עוברין בו בדרכים דוקא ובאם הוא ברחובות העיר שאירי בריש הסעיק יהיה הפירוש עוברין בו בעיר לא בכל רחוב ורחוב עיי"ש.

ולפמש"ב לעיל צ"ע החילוק החדש הזה בין מה שרצה לחלק בין רחובות העיר דסגי בס"ר בכל העיר הרי כתבו התוס' להדיא דה"ר היינו כל ה"ר כעני ס"ר ולא כל העיר אלא הרחוב ופשוט דגל כל רחוב ורחוב שהרי מה שדייק בלשון רש"י שפירש ועיר שמצויין בה ששים רבוא הרי התוס' העתיקו שם דברי רש"י ולא העתיקו כלל עיר מה שכתב רש"י ומוכרח משום דאין חילוק בזה לשיטתיהו. ומדכתבו ה"ר רחב י"ו אמה ומפולש משער לשער ומצויין בה ששים רבוא ע"כ אין הכוונה על כל העיר אלא אותה הרחוב או מבואה ואין מצטרף מה שבכל העיר רק מה שברחבה זו. גם מה שכתב שמה שכתב המחבר כשיטת הי"א שכל שאין ס"ר בו דלא נמצא לשון זה לבעלי שיטה זו אלא שיהיו שם בעיר ששים רבוא, הרי כבר הראתי לדעת בס"ד דכן מבואר שיטה זו ברבינו ירוחם שכתב „ויש מפרשים כי כל אלו הקרויין ה"ר" צריכין שיעברו בהם ס' רבוא בכל יום דומיא דדגלי מדבר הרי שכתב דכל אלו הקרויין ה"ר צריכין שיעברו בהם ס"ר בכל יום היינו בכל רחוב ורחוב וזהו ג"כ שיטת ה"ר להדיא וכמ"ש שם סה"ת, וממילא פשוט נמי דמה שכתבו התוס' שבת ס"ד דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס"ר בוקעין בו הכוונה על כל מבוי מבוי צריך ס"ר ולא על כולם יחד אלא כפשוטם וכמ"ש ר"ן והסה"ת והרי"ו.

נ ת י ב

ומה שיצא לדייק מלשון התוס' שכתבו בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בלשון רבים בוקעין בהן ומינה כתב שמוכרח דקאי הס"ר על העיר לפענ"ד אין זה הכרח כלל ואדרבה אילו היה קאי על העיר היה ל"ל בוקעין בה דעיר הוא לשון נקבה ולא בוקעין בו אבל האמת יורה דרכו דקאי בו קאי אה"ר דלעיל מיניה שכתבו שם וז"ל ואנו שאין לנו ה"ר גיבור דכל ה"ר שלנו כרמלית הוא שהרי אין מבואות שלנו רחבות י"ו אמה ולא ס"ר בוקעים בו כלומר בו ברה"ר שזכר לעיל דכל ה"ר שלנו כרמלית הוא לפי שאין ס"ר בוקעין בו ברה"ר וליכא הני תרי תנאי לא שהמבואות רחבות י"ו אמות ולא שס"ר בוקעין בו ולכן ל"ל ה"ר וז"ב מאוד, בלשון ופשוט התוספות. גם מה שכתב דמסתברא שצ"פ גם האנשים שהיו באוהלים וגם אולי אמרו שמתוך הני יחד עם הטף ונשים זה אינו שהרי כתבו התוס' להדיא דהטף והנשים והערב רב לא הצטרפו ולא התפקדו בתוך ט"ר אלא מילתא דכתיבא עלו במספר וזה לפענ"ד ברור. גם מה שכתב דכן הוא כרא"ש שם (עירובין ו') דהס' רבוא קאי על העיר לא מצאתי כרא"ש רמז לזה וז"ל הרא"ש ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים רבוא ואין לה חומה או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער והכוונה שיהא מצויין ברה"ר ס"ר ואפילו אי נדחוק בה אבל כפי"א אין צדין כתב דלא שכחא האידינא רה"ד דנשים רבוא בוקעין בו ע"ש סימן ב' ודו"ק.

ומה שהקשה שם מה שפירש"י שבת צ"ו על מה דאיתא שם ומחנה לויא רה"ר הוא פי' שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו לא מסתבר שהיו בכל יום ס' רובא אצל משה

דלא בכל יום הקהילו את העם כ"א בעת הצורך ע"י חצוצרות ואם בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לחצוצרות ע"כ.

ולפענ"ד לא קשה דודאי מסתבר דבני בכל יום הלכו ללמוד תורה ולהתפלל אצל משה רבינו תפלה בציבור ולשמוע ממנו תורה שהיה לומד ומקהיל קהילות ללמוד תורה לישראל וראיה מישי אבי דוד וחזקיהו המלך ושבנא שהיו להם תלמידים כיוצאי מצרים וכפלים כיוצאי מצרים והיו יוצאים בכל יום יותר ממששים רבוא כ"ש משה רבינו שהיו בני הולכים ללמוד אצלו, ומ"מ לא קשה למה ליה חצוצרות ולפעמים צריך להקהיל הזקנים והנשים וזמ"ל נכללו בס' רבוא ולזה צריך חצוצרות ועוד דבכל יום אחד בא בבוקר ורב' בין הערבים הוא רצה לומר להם כולם יחד ולזה צריך חצוצרות להקהיל אותם, גם אפשר שצריך להם לאחר שחזרו לביתם או קודם שבאו אליו בבוקר השכם, גם י"ל הוא האמת שאפילו היו שם היה צריך חצוצרות למצוה שהיה מצוה לתקוע בחצוצרות להודיע דנצטוו להקהל במצוה זת פשוט.

החלום שטו עיני בסה"ת בפנים ומצאתי שם סימן רי"ד שכתב וז"ל, והכרמלית רחבה במקום שרבים רגילין אלא אינה רחבה שש עשרה אמה או אין שולטין בה ששים רבוא דומיא דרגלי מדבר וכו'. ובסימן רל"ט וז"ל, ולדידן רה"ר שלנו הוא כרמלית ושתי כמו חצר שהרי אין מפולש משער לשער ברוחב שש עשרה אמה וגם לא שלטי בהו ששים רבוא עוד בד"ה פסק ושמא לדידן רל"ל ח"ה גמורה מפולש משער לשער ברוחב שש עשרה אמה וגם לא שלטי בה ס' רבוא וצ"ח במפתחות שם מבואר מיהו מדברי הסה"ת מפורש דלא קאמר ס"ר על העיר אלא הס"ר כל מקום שרחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער ויש בו ס"ר הוה רה"ר וא"כ נראה לפענ"ד פשוט רשיטת רש"י והתוס' ובה"ג והרא"ש וכל הי"א במחנת חזא נינהו דבעי ס"ר בכל רחוב ורחוב ולא מצטרפי ששים רבוא אלא מהעוברין ושבין ולא מן הבתים.

ומש"כ עוד שם ראינה גדולה דלא בכ"מ צריך שיעברו ס"ר דהא בעירובין כ"ב איתא דאפילו מעלות בין מרון הוא רה"ר ופירש"י שמהלכין בה בזא"ז ולא שנים יחד וא"כ אף אם ילכו בלא הפסק כל הכ"ד שעות של המע"ל לא יעברו ס"ר ומ"מ הוא רה"ר וצ"ח עליו אף שרש"י הוא מצריך ס"ר ולכן צ"ל דבעיר סגי בס"ר של כל העיר ובר"ה י"ח פירש"י הדרך קצר צריך לומר שלא דק שם וכוונתו רחוב העיר ולא דרך הנה המעיין במסארי יראה שתי' זה בטוב טעם ודעת ומחלק בין א"י לחו"ל ודכו"ל הואיל ובקיעת דבים לשם רה"ר הוא אע"ג דלא ניחא תשמשתיה ברחבים שש עשרה אמה ושיש שם בקיעת רבים שאם לא כן אף בחו"ל לא הוי רה"ר ע"ש וא"כ לרש"י צריך נמי לפרש כן או יאמר דק מקום מועט היה מעלות בית מרון שלא היו יכולין להלך אבל בכל שאר יב"מ על י"ב מיל היה מקום להלך והו"ל כרה"ר שבמקום אחד אין בו ט"ז אמה שאפ"ה הו"ל רה"ר עיין שבת דף ז' ובשו"ע שם.

ומעתה כיון דכבר פסקו האחרונים ז"ל דקיי"ל כה"א ובעינן דוקא ס"ר בוקעין בכל רחוב ורחוב וככל יום ושימא רחב ט"ז אמה ומפולש משני צדדין משער לשער וכפסק השו"ע ורבותינו אשר מימיהם אנו שותים ודאי יש בזה מצוה דבה בכל עירות שאין בהם רה"ר עפ"י התנאים האלו לעשות עירובין כתיקון חו"ל כאשר עשו אבותינו ואבות אבותינו ויש בזה משום ואל תטוש תרת אמך והמשתדל לתקן עירובין

עליו נאמר אם חכם בני ישמח לבי גם אני וקדושת שבת וזכות הרבים תגן עליו ועל זרעו ויהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו.

נתיב יא

וראיתי לידי"נ הגאון הגדול מוהר"מ פיינשטיין שליט"א שיצא במכתבו הקודש לפ"ד הרשב"א בעבוה"ק דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות ובעה"מ הביא שיטה זו בשם רבינו אפרים (עירובין כ"ב) ולאחר האריכות בספרו אג"מ סימן קל"ט ענף ה' ובמכתבו כתב דאפילו לא ניוחש ליה שהרי כתב החכ"צ הביאו הבה"ט כתב ותמה אני שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהביא דבר זה שא"כ אף בלא מחיצות ליכא יתרון לפלטיא ובכל אופן תלוי אך ורק בכל י"ב מיל על י"ב מיל לבד וכנמצא שליכא ס' רבוא היה לן להתיר לתקן עירובין, איכא עב"פ טעם אחר שאין לתקן עירובין מאחר שלא ידוע זה אלא ע"י בירור שמוה לא ידעו רובא דרובא אינשי ואתי לקלקולא להתיר לתקן עירובין אפילו בעירות גדולות שאיכא ששים רבוא.

ואני אסקופה הנדרסת מתאבק בעפר רגלי חכמים תמה אקרא חדא דכבר כתבו הפוסקים דאנן לאו גוזרי גזירות אנן ואם הראשונים לא גזרו ולא חששו שמא יטעו בין עיר שיש בה ס"ר לאין בה ואדרבה עיקר התיקון היה כדי שדעו שיש חילוק בין עיר שיש בה רה"ר לאין בה רה"ר ולשיטתינו הוא בין עיר שיש בה ס' רבוא לאין בה ס"ר ופשוט דבימי אבותינו היה יותר קשה לברר מספר בנ"א העוברים ברחוב אי יש ס"ר או אין ס"ר ואפ"ה לא חששו שמא יטעו בזה בין מקום למקום כי זה היה עיקר התיקון בעירוב ונה גם בזמן הזה שיש ויש אופנים וקאמפיוטערס ובאמת מחשבים בכל המקומות מספר האנשים והקארס העוברים בכל מקום תאיך נחוש אנן וגוזר גזירות מה שלא גזרו אבותינו ואדרבה עשו היפוך זה. שנית שהרי כבר אמרו בגמרא עירובין נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשו חוצה לה כעיר חדשה שביהודה ופירש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה הואיל ובתחלה של רבים ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתכח תורת רה"ר וההוא שיוור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא, הרי מבואר דאדרבה שקדו חז"ל לעשות עירובין ולתקן בעירות ועשו היכר מעיר לעיר והשאר מערבין ומשתתפין ויהיו הנשארים מותרין במקומן בשיתוף שעושיין לעצמן ודבר זה משום היכר הוא כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל בעיר זה שרבים בוקעים בו שהרי במקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן אבל אם לא היו צריכין לשיר היה העירוב משתכח והיתה משתכחת תורת רה"ר ע"י שרואין שמטלטלין בעיר כזו הדומה לרה"ר עיין שו"ע או"ח סימן צ"ב ס"א ובמהר"ם שם ומבואר דאדרבה עיר גדולה שרבים בוקעים בה ונראית כרה"ר ג"כ מצוה לערב בה אלא שצריך לעשות שיוור להיכר ולא נטעה א"כ איך נאמר אנן היפוך תקנתן שלא לערב שזה היה היכר לרה"ר.

ועוד בו שלישיה שהרי לפי גזירה זו מאן מפיס לן באיזה עיר גדולה לתקן עירוב ובאיזה שלא לתקן ועד כמה מקרי עיר גדולה והרי כירושלים עיה"ק וכתל אביב וחיפה

תקנו עירובין ולא היה עיר גדולה ולא חששו לחשש זה וגם הגאון בעצמו שליט"א הסכים לתקן עירוב בקיו גארדענס וגם בפאר ראקאווי ובמאנסי ועוד כמה מקומות גם בסיגעיט יש עירוב זה שנים רבות וכפי השמועה העירוב נעשה ע"י הרה"ג ר' דוד פיינשטיין שליט"א, ולפי שיטתו דכל ברוקלין נחשב לאחד א"כ גם אלו מקומות יש לחוש להם שזה ג"כ בכלל ברוקלין הוא וגם בווייליאמסבורג יש עירוב בבעדפארד גארדענס בהסכמת הרבנים וע"י צה"פ ברהובות דהבות ט"ו אמה, וגם לא שמעתי שיפקפק בעירוב שיש בא"י לאסרו וא"כ עכ"פ מאן הוא חשוב הברד לן איזה עיר אסור וחישינן לטעות ואיזה לא חישינן לטעות ובמכתבו מט' ניסן לקיו גארדענס כ' שרואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בטוגג ובמוזיד לתקן עירוב ורק על ניו יארק גופי' לא הי' רצונו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל שלא לתקן ובשאר עירות לא חששו, ובאמת כי גם אני דברתי פה אל פה עם הגאון שליט"א ואמר לי בפה מלא שאין דעתו לאסור רק בנאו יארק גופיה ולא בשאר עירות ואפילו בבארא פארק הסכים עמי שאם רוצים יכולים לערב וע"כ אין בדברים אלו מובן לאסור מכח גזירה, ועכ"פ מכתב זה אין לו ביאור אם מה שאמר לי בעל פה ומה שכתב במכתיו הקודמים.

ורביעי בקודש נלפענ"ד דהאי חששא כיון שלא ידוע הדבר אלא ע"י בירור ולא ידעו רובא דאינשי ואתי להתיר תיקון עירובין אפילו בעירות גדולות שאיכא ס"ר ואתי לקלקולא מעיקרא ליתא דהרי פשוט דתיקון עירובין לעירות קטנות או גדולות אינו ענין של יחירים ובעלי בתים אלא של רבנים גדולי ישראל ואפילו רבנים צעירים שרוצים לתקן עירובין לעולם מתייעצים עם גדולי ישראל כמו שהיה גם כאן בקיו גארדענס ופארעסט הילס וגם בפלעטבוש ושאר מקומות שהרבנים מתכוונים לקדש השבת ולתקן עירובין הם מתייעצים עם גדולי ישראל שבכל דור ודור וא"כ אטו איכא חששא לגדולי ישראל שלא ידעו להבחין בין מקום שיש בו ס"ר למקום שאין בו ס"ר והרי קי"ל דאפילו חשד דבשל רבים ליכא חשדא כמבואר בטור ורמ"א יו"ד סימן קמ"א הביאם המג"א סימן רמ"ד ס"ק ח' ואפילו לשיטת הרי"ף שהשמיטו ועיין ביאור הגר"א שם ובא"ר ותו"ש א"ח שם דבאיסור שבת ובפרט בקיבולת דליכא רק איסור שבות י"ל דגם בשל רבים איכא חשד ובשו"ת נוב"ת או"ח סימן ק"ג כתב להיפך דלחומר האיסור חששו יותר לחשדא ע"ש מ"מ דבר שנעשה ע"י גדולי ישראל ודאי לא חישינן וכ"ש לטעות ומבואר בכמה מקומות בש"ס בדבר הנמסר לב"ד לא גזרו ולדוגמא (סוכה מ"ג ע"ב) ערבה נמי נגזור ערבה שלוחי בית דין מייתי לה לולב לכל מסור וכן בהרבה מקומות דדבר המסור לגדולי ישראל ולב"ד לא גזרינן ולא חישינן וכ"ש לטעות כזה שיטעו גדולי ישראל ובאמת כי לכן כתב הגרמ"פ שליט"א שמוה לא ידעו רובא דרובא אינשי ואתי לקלקולא להתיר לתקן עירובין אפילו בעירות גדולות כדומר רובא דאינשי שלא ידעו אבל כי כן הרי כ"ש דלא חישינן לזה דרוב אינשי אינן מתקנים העירוב בעירות גדולות וזה לפענ"ד כשגגה שיצאה מפי השליט, ואין לנו לגזור גזירות חדשות בכלל עיין הד"מ פ"ה מהחז"מ וברא"ש פ"ב דשבת סימן ט"ו ושו"ת ריב"ש סימן רמ"א דאין לחדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין ב"י א"ח סימן י"ג ומג"א סימן ש"א סקנ"ח וכ"ש כאן דליכא טעם לדבר כלל והוא לבטל מ"ע ודאי דאין לגזור כן ומצוה גמורה היא לתקן עירובין

בכל מקום שאפשר וכנ"ל. וכן ראיתי להגרצ"פ ז"ל רבה של ירושלים והגאון ר' אליהו הענקין ז"ל ושאר גדולים שכתבו שאין לחוש לזה כלל.

נתיב יב

ומאחר שביררנו בעז"הי במקום שאין שם ס"ר אפילו הם עירות גדולות מצוה לערב ולתקן עירובין וכמנהג ככל תפוצות ישראל נראה מה דלקמן בעירות גדולות מהיום כנראה יארק וכיוצא בו שיש בה ס"ר אם יש להם היתר בתיקון עירובין או אין להם שום היתר. והנלפענ"ד דבעירות גדולות כה"ז ליכא דה"ר דאורייתא בשום מקום אפילו יש שם יותר מס"ר ואפשר שיחתי, הנה כבר הארכתי בספר משנה הלכות חלק ו' סימן פ"ז פ"ח וחלק ז' סימן ס' ס"א ס"ב דהמכוניות (קארס בלע"ז) אינם בכללים בכלל ששים רבוא בוקעים שהרי המכונה כשהיא לעצמה היא רשות היחיד והיושב בה כיושב בבית וכבר הארכנו בס"ד דיושב בבית אינו מצטרף לס"ר א"כ הב"נ הירשב במכונה אינו מצטרף לששים רבוא מהאי טעמא גופיה דבעינן ששים רבוא כוקעין בה או מצויין בה"ר עכ"פ וכמ"ש התוס' דבעינן דריסת ס' רבוא ודריסה היינו הילוך וכלשון השו"ע ס"ר עוכרין בו בכל יום וגם מקושיית ר"ת דעגלות היו תחתיהן דה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא אכתי הרי אפשר היו יושבין על העגלות אבל כיון דהעגלות הם רה"י אינם מצטרפין. וכן כתב הגמרהש"ם לענין רכבת דאינו דה"ר כיון שבתוכו הוי רשות היחיד.

המאירי ריש עירובין כתב ודה"ר הוא דרך שיש ברחבה ט"ז אמה ומפולש משני ראשו עד שיוכל אדם לעבור כיושר בלא עיכוב בו, וכן הצריכו בו גדולי הרבנים שיהא בו דריסת הרגל לששים רבוא ולא שיהא בו ששים רבוא לעבור שם ביחד אלא שיהא דרך מצוי לששים רבוא ורגילים לעבור שם עכ"ל. הרי שדיק שיהא דרך מצוי ורגילים לעבור שם. והרמב"ן ז"ל (עירובין מ"ג ע"א ד"ה ומעתה) במי שהלך בספינה כתב וז"ל, ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו שהרי הלוך הספינה אינו קרוי הילוך כלל, ותמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רשות היחיד היא גבה עשרה ורחבה ארבעה וכדאיתא כפרק הזורק ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות איהו מינח ניחא וספינא הוא דקמסגיא וחצר מהלכת היא ולא אדם מהלך כלל עכ"ל. הנה מבואר דספינה לא הוי אלא חצר מהלכת כיון דהוי ליה רה"י והכ"ז מכונה (קאר בלע"ז) דהוא הוא שהיא חצר מהלכת והוא יושב ברשות היחיד וכל היושב ברשות היחיד לא מצטרף להיות מס"ר כוקעין בה"ר וזה פשוט מאד. ועיין ב"מ ט' ע"ב אלא מעתה ה' מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה הרי נמי החצר מהלכת היא ולא קני, א"ל ספינה מינח ניחא ומיא הוא דקא ממטי לה, ומשמע אפילו חצר המהלכת לא הוי, וא"כ בהני קארס (בלע"ז) נמי אפשר דאפילו חצר מהלכת לא הוי דהקאר מינח ניחא ורק הנלגלים הוא דקא ממטי לה, ועיין תוס' ד"ה ספינה. ועכ"פ לא הנה יותר מחצר המהלכת דלאו בכלל הילוך הוא לכו"ע.

ובשו"ת ישועות מלכו להגאון מהר"י מקוטנא סימן כ"ו כתב להרב מחיראב ע"ד מסילת הברזל שהולך מעיר לעיר שרצה לומר שיהיה ר"ה מכח ס"ר וז"ל, ידידי תחילה

ש ע ר י ח ל ב ו ת

כח

צריך אני להודיע כי הדרך חזאי לא מקרי רה"ר מאחר שהאנשים יושבים בתוך עגלות מסובבים בד' דפנות ותקרה ופשוט שזה רה"י גמורה ואפילו כרמלית לא מקרי עיי"ש. וכ"כ עור שנית בסימן כ"ז וז"ל, והנה עיקר דברי במכתבי הקדום היה כי הדרך ההולך עליו מסילת הברזל אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הברזל המה מוקפים בעגלות שיש להם ד' מחיצות ומקורה שהיא רה"י גמור לכל הפוסקים לכן ע"י נסיעת האנשים האלו ל"מ רה"ר וכו' עיי"ש. ולא זכר הש"ר ג"כ מדברי הרמב"ן דמבואר כדבריו ז"ל. וכ"כ להדיא בשו"ת מהרש"ם ח"א סימן קס"ב ושה דעת רב"א.

וראיתי לידיד נפשי הגרמ"פ שליט"א בתשובה הנ"ל ענף ו' שהאריך לפלפל בדיון ס"ר וכתב ח"ל, ומש"כ להקל מצד שנוסעים במאשינעס שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל עכ"ל. ולפענ"ד לא ידעתי אמאי לא מסתבר כלל ומי יתן היה מסביר לנו התאון שליט"א למה אינו מסתבר ולפענ"ד מסתבר ומסתבר וכן הוא מסתבר לגדולים אחרים אמנם מה לן ולסברתינו הלא לפנינו רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכתב כן להדיא וכמ"ש גם שאר הראשונים ז"ל וכלשון השו"ע דבעי ס"ר בוקעים בכל יום דוקא ובוקעין היינו ברגל ולא במכתה וכמ"ש הבה"ג דריסת ס"ר ועכ"פ הרי מפורש כתב הרמב"ן ז"ל דמכונה היה רק חצר המהלכת ולא אדם מהלך כלל ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו הלוך מכונה אינו קרוי הלוך כלל ח"פ וברור.

אלא דמ"מ הרי אפשר שיעברו ס"ר משני הצדדין הנקרא טרעטואר או סיד וואלק בלע"ז הרי התם ישנם ששים רבוא ואז הו"ל רה"ר, ברם גם זה לפענ"ד אינו מפני שכיון שאין רה"ר באמצע א"כ מהצדדין ליכא רה"ר שאין שם ט"ז אמה ולא ששים רבוא בוקעין וז"פ. ועיין בסמוך נתיב ט"ז ותצרך לכאן. וזה היתר הראשון.

נ ת י ב י ג

היתר השני, דכבר פסק לן מרן החזו"א ז"ל או"ח סימן ק"ז דכל עירות בה"ז שרחובותיהן אינן מפולשות הו"ל כעירות מוקפות מחיצות ע"י הרחובות ומה שנפרץ במקומות אין זה עושה רה"ר ח"ל מרן החזו"א (סימן מ"ג אות ה') נראה דכל שיש ג' מחיצות של עומד מרובה על הפרוץ לא אמרינן תו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דג' מחיצות של עומ"ד עדיף משם ר' מחיצות ולא מצינו חילוק בין ג' מחיצות לד' מחיצות לענין דאורייתא ולפי"ז בצורה הזאת (ע"ש בתבנית הצורות שהיא כרחובותינו) לא תמצא רה"ר אף בחוצות רחבות ט"ז אמה וס"ר בוקעין בהם ומה"ת אין כל פרצה אוסרת כל שעומ"ד וכו' ע"ש. וכאות ז' כתב ח"ל, ויצא לנו מזה דבזמנ"ז כל השוקים והרחובות שכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת דכלן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י וכיון שכן הן ניתרות בצוה"פ ובמ"ב סימן שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעין כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים ולהאמור ההיתר מחזור ומרוח לכרכים שלנו עכ"ל"ק.

הנה העלה לן מרן החזו"א ז"ל דבר חדש אמיתי דכל העירות שלנו הבנויות באופן שרחוב אחד נבנס בחבירו והדרך באמצע א"כ כיון דכתבים משני הצדדים הם המחיצות ומשני הצדדים האחרים הם ג"כ מחיצות ע"ש. א"כ בדין כנא ארק

פשוט דלא זאת אלא שגם המכאואת אינם מפולשות שהרי מגיעות אל המים או שבאמצע הם מתעקמות ולא הוי מפולשות א"כ לדעת מרן החו"א ז"ל ל"ל רה"ר לכו"ע וידוע דמרן החו"א ז"ל פוסק מובהק בדורו היה שאם היו מכניסו בכף מאזנים היה מכריע בפסקיו וא"כ דא היתר השני דאין לן בזה"ז רה"ר בכל עירות.

וכן מצאתי בשו"ת הגר"י שטייף סי' ס"ח דעירות גדולות כולם מוקפות חומה הם ע"י התבים שבנויים סביב העיר והם כולם נבנו לשם דירה וכולם הם עומד מרובה על הפרוץ ושם הו"ל רה"י מה"ת הוא ע"ד מרן החו"א ז"ל וגדולה מיניה. (א) עיין בדף האחרון ואין לתמוה דא"כ בטלה דין רה"ר בזמן הזה שהרי גם בזמנים שלפנינו כתבו הפוסקים כסתם שאין לן דין רה"ר אלא שבזמנם היה בדוחק מטעם שלא היה ששים רבוא בוקעין בו ובזמנינו הוא אליבא דכו"ע וכעין זה נביא אי"ה בסמוך בשם מרן הגר"י שטייף ז"ל וכתב בפשיטות דעירות שלנו והמאנהעטען וברוקלין בכלל אין עליהם דין רה"ר מה"ת משום שהעיר מסובבת במחיצות של בתים והבנינים הם מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשות ע"י אדם ואין רכים מבטלין אותן המחיצות היא גדולה מהחו"א ז"ל שהרי באמת העיר מוקפת בבתים מד' רוחותיה אלא שיש קצת פרצות בין חומה לחומה כלומר הרחובות אבל הרי פשוט דהעומד מרובה על הפרוץ והו"ל מדאורייתא מחיצה מעליא.

ח"ל החכ"צ בשו"ת שלו סימן ל"ו שכתב השואל ועכשיו קשה בעיני יותר איך יתכן שארץ רחבת ידיים ויש עליה כמה סרטיות ופלטיות בתוכה דדרסי בה רכים ואילו ס' רבוא בלא עיכוב כלל תיחשב לרה"י בכח גוד אסיק לחודיה בלא מחיצות כלל וא"כ רק הוא בטל תורת רה"ר מינה עכ"ל השואל. והשיב החכ"צ תשובה, ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך ואילו היתה אנגלטרין מוקפת מחיצות כל סביבה אז ישר בעיניך בטל רה"ר ממנה ולא יקשה לך על סרטיאות ופלטיות שבתוכה.

נתיב יד

ועוד שלישיה, דהתוס' סוכה דף ד' ע"ב אמה שאמרו בגמרא שם היתה פחותה מי' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מג"ט כשרה חקשו התוס' שם ד"ה פחות דכפ"ק דשבת גבי בית שאין תוכו עשרה וחקק בו כדי להשלימו לעשרה אמאי לא מחלק סה"ג אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים ותי' ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל רכים לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך עכ"ל. ומבואר מדברי התוס' דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע רכים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין רה"ר והביאוד לזה פשוט דרה"ר לא הוה אלא היסא דרבים בוקעים בו בלי מניעה ועיכוב וכמ"ש הראשונים ז"ל אבל היכי דאיסא מניעה סה"ג שוב לא ה"ל רה"ר וכיון דהעיקר הוא המניעה ולא מחיצות א"כ כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רשות הרבים.

והנה כבר הבאתי בספרי הנ"ל דברחובות מהיום בעירות גדולות אשר באמצע הרחוב עובדים המכוניות אסור לבני אדם לעבור בדגלים והוא נגד חק המדינה ואפילו אם אחד עובר הרי הוא עובר נגד החק והשוטר יש בידו להענישו כלומר ליתן לו טיקעט ולהביאו לשופט ע"ז וכבר היו כמה פעמים שעשו כן. וא"כ עפ"י חק המלכות

אסור לעבור ברגלים באמצע הדרך ולא הוי שם רה"ר שהרי המכוניות לא מצטרפים להו"ל רה"י וכמ"ש לעיל הו"ל רה"י מהלכת והולכי רגל נמי לא מצטרפי דלהולכי רגל ליכא רשות לילך בו וא"כ פשוט דכה"ג כיון דליכא רשות להלך לא מקרי רה"ר וליכא ס"ר בוקעים בו. אמנם היות כי ראיתי מפקפקים בסברא זו ולא נתנו טעם לדבריהם והרי מדברי התוס' מפורש כדברינו, וראה ה' בעניי והאיר עיני ומצאתי בשו"ת אבני נזר אור"ח סימן רס"ז אות ה' שהביא דברי התוס' סוכה הני"ל וכתב לענין דלתות ננעלות כלילה וז"ל, ואפילו הא היו שום דלתות רק שכך החק שבלילה אין רשאין לעבור לא היה עליו תורת רשות הרבים וביאר זה בדברי הרשב"א ז"ל. וכ"כ עוד שם באות ב' וז"ל, אמש"כ השואל דיש לאסור שזוקים שיש בהם קיבוץ לרבים עפ"י סכרת הרשב"א בעבוה"ק דלפליטא לא מהני דלתות נעולות כלילה להחשב רה"י וכתב וז"ל, ואמר אני אפילו לפי פירושו אין מקום להחמיר רק אם לפי דת המדינה יש רשות לרבים להתאסף בכל זמן ואפילו בלילות וכמו שם שלא מקרי סרטיא רק אם מסור לרבים לעבור כל שעה אפילו בלילות כן בפליטא לא נקרא רשות הרבים רק אם מסור לרבים כל שעה להתאסף לסחורה ע"כ.

מבואר בס"ד דאפילו היכא דליכא שום דלתות רק שאם עפ"י חק המדינה אסור לעבור שם אפילו רק בלילה לא הוה רה"ר אפילו ביום א"כ כ"ש דכאן לעולם אסור לעבור בין ביום ובין בלילה והוא מדין המלכות ודאי דכה"ג לא מקרי רה"ר שהרי אסור לעבור שם וכמ"ש התוס' ז"ל דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות אלא למנוע רגל רבים וכל שמינע רגל רבים הו"ל כמחיצה לענין שרא יהיה רה"ר וזה ברור בס"ד. וא"כ בה"ז דבכל עירות אסור לעבור ברגל באמצע הדרך עפ"י חוק בשביל זה מקרי מחיצה למנוע רגל רבים ולא הוה רה"ר. ובאמת כן מבואר דבקע' בימות החמה רה"י לשבת ורה"ר הטומאה בימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן (שבת ו' ע"ב), ועיין רש"י בימות הגשמים שהיא זרועה אין אדם נכנס לה. וכיון שכן נמצא דבאמצע הדרך ליכא רה"ר כלל וליכא למיחשב העוברין רק מן השני צדדין ואז כבר ליכא ס"ר בוקעין בו מצד אחד ומשני הצדדין אינו מצטרף כיון דכרמלית שכאמצע הדרך מפסיק בין השני הצדדין וגם ליכא ט"ז אמות מצד אחד וא"כ שפיר ליכא דין רה"ר בכל עירות גדולות.

נ ת י כ ט ז

ורביעי בקודש, דזה יותר מחמש ועשרים שנין שמעתי ממו"ר הגה"ק מרן מקלוזיזענבורג שליט"א דליכא רה"ר בעירות גדולות כנוא יארק היות כי בכל רחוב העמידו מטעם המלכות אור אדום (רעד לייטס בלע"י) ובכל פעם שהאור משתנה חייב לעמוד ואסור לעבור לשום מכונה או בנ"א וכשישתנה לירוק (גרין לייט) אז מותר לעבור וזה הוא ממש בכל פינה ופינה ואפילו ברחובות שאין שם אור יש שם סטאפ סיין שצריך לעמוד ואח"כ לעבור או שיראה מהרחוב השני ועכ"פ מוכרח הוא לעמוד עפ"י דינא דמלכותא אפילו הוא כבר הגיע שמה וא"כ אין זה רה"ר דרה"ר לא הוה אלא היכא דרבים בוקעים בו מבלי מניעה ועיכוב הרי אפילו רק רגע אחת במעל"ע אם דלתות ננעלות כבר יצא מדין רה"ר הגם שבכל יום ליכא עיכוב אלא רגע אחת כלילה ורדעת רוב הפוסקים אפילו אין ננעלות אלא ראויות לנעול שוב לא הוי רה"ר א"כ

כ"ט שבסוף בכל שני או שלשה רגעים מפסיקין את כל העוברין במציאות ואין מניחין אותן לעבור עד שישתנה תאור ה"ג לכו"ע יצא מדין רה"ר.

וקצת נראה לבאר יותר ולהביא סמוכין לדבר מדברי התוס' סוכה דף ד' ע"ב הובאו הדברים בסמוך נתיב י"ד דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות בפועל מדין מחיצות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין דין רה"ר וכמ"ש שם וכמ"ש האב"נ א"ח סימן רס"ז אות ח' להדיא דאע"פ שלא היו דלתות נעולות אלא שעפ"י החק של המדינה אסור לעבור שם בלילה מקרי מחיצה ולא הוי לו דין רה"ר עוד כלל ועיין פננת רזא פ' יתרו וברוקח סימן קע"ח שהקשו שאיך חזרו בני ישראל במ"ת י"ב מיל דלכו"ע בשבת נתנה תורה הא תחומין ד"ב מיל דאור' נינהו ותי' דענני כבוד הקיפום והוי כמחיצות ועיין א"ר א"ח סימן שצ"ז סק"א שהביא דברי הרוקח הנ"ל ובש"ת מוהר"ם ב"ב החדשות סימן ש"צ כתב ז"ל אשר שאלת למ"ד בשבת נתנה תורה האיך חזרו לאחוריהם יב"מ ואע"ג דעננים של עכשיו אינן נחשבין כממש כיון שהקיפון הקב"ה להגן בפני האומות כו' שמשון ב"ר אברהם עכ"ל. ובצל"ד לא הרגיש בדברי הרוקח הנ"ל וכבר ציין הגמהרש"ם כן עכ"פ מבואר מדברי הרוקח והרשב"א דהגם דכל ד' מחיצות שבדי"ש אע"ג דרבים בוקעים בהם אפ"ה יש להם דין רה"ר וכתב המהרש"ם דכדאי הם לסמוך עליהם בשעה"ד והוא בתשובה שנשלחה לנוא יארק ונדפסה ע"י ספר עירוב והוצאה מהרב יהושע סיגעל ע"ש. עכ"פ נראה להעיקר בזה כל שיש עיכוב לעבור בכל שעה יהיה מאיזה טעם שיהיה הרי אין בוקעין בו ולא הוי רה"ר. וכיון דהאי חשמל אדום הוא בכל רחובות העיר וכמה פעמים ביום ואפילו בשעה לרגעים תבחננו שנמצא לערך רבע זמן של יום א"א לעבור דרך שם, והרי בדלתות כתבו המפרשים דאפילו רק לרגע אחד ביום נעולות סגי וכ"ש כאן.

עוד יש ליתן טעם שנית לדבר לפמ"ש הגרע"א סימן ב' לענין תחומין למעלה מ' במי נהר הנקדשין שעמוקים י"ט דכיון דהרבה בנ"א מתפחדים ללכת ע"ג הקרח מקרי לא ניחא תשמישתיה ול"ד לעמוד גבוה י' ורחב ד' (עירובין מ"ג) דיש תחומין דארעא סמיכתא הוא וניחא תשמישתיה להלוך עליה עיי"ש ובש"ת כנסת יחזקאל סימן ג' כתב ג"כ דבלא ניחא תשמישתיה לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא אפילו עשויה ביד"ש משום דבעינן דומיא דדגלי מדבר ובחת"ס בתשובה כתב דלא חיישינן שמא יבא לטלטל בנהר קרוש דלא ניחא תשמישתיה כמ"ש מוהר"ש אאוליון בכנס"י דכיון דבנ"א יראים ללכת על הקרח שלא יתמוטטו עדיף הוא מהא דעירובין ו' דאיכא גידודי פירש"י שנשתיר מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים גובה ע"פ כל הפרצה שאין נח לעבור בה עיי"ש. מבואר דכל דלא ניחא תשמישתיה או שלא ניחא ליה ההילוך כגון ללכת על הקרח שירא שלא יתמוטט מקרי לא ניחא תשמישתיה א"כ כ"ש בדין שאסור הילוך לגמרי ואסור לעבור מקרי לא ניחא תשמישתיה ובפרט כי ירא שמא יהרוג ולא שמא יתמוטט אלא ירא לנפשו לגמרי כה"ג לכו"ע לא מקרי ניחא תשמישתיה ועיין לעיל נתיב י"ב ותצרך לכאן משם ומכאן לשם.

איברא דלפי"ז אפילו העוכרים ושבים ברגל על הצד הנקרא סיד וואלק בלע"ז אפילו היה הסייד וואלק רחב ט"ז והיו ס"ד בוקעין בו נמי לא היו מצטרפין העוכרין ושויין ולא היה רה"ר שהרי גם התם יש הפסק שאסור לעבור מצד לצד עד שישתנה האור החשמלי לירוק ונמצא יש כאן מחיצה המפסקת שעפ"י חוק המדינה אסור לעבור שם ולענין שבת כה"ג הו"ל מחיצה דכל שמונע רבים הו"ל מחיצה לענין שבת וזה פשוט וברור מאוד וא"כ יש לן עוד היתר שלישי אליבא דכו"ע דכה"ג לית לן רה"ר. אלא הרווחנו בזה עוד דאפילו להמחמירין כדעה ראשונה בשו"ע דלא בעינן ששים רבוא אלא כל שרחב ט"ז אנה ומפולש מקרי רה"ר ומיהו פשוט לדדיחיה נמי בעינן עכ"פ בני אדם בוקעין בו בלי עיכוב אלא דלא בעי ששים רבוא וא"כ כיון דבעירות כהיום יש עיכוב להעוכרין ואסורין לעבור בומנים ידועים לכ"ע לא הוה רה"ר.

נתיב טז

חמישית אוסיף עליי, בדגמ' עירובין כ"ב ע"א א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חיבין עליה משום רה"ר יתיב רב דימי ואמרה לה להא שמעתתא א"ל אביי לרב דימי מ"ט אילמא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחנתא דגדר מהך גיסא בבל נמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודיגלת מהאי גיסא דכולא עלמא נמי מקיף אוקינוס דילמא מעלות ומורדות קאמרת וכו' וכתבו התוס' ודוקא בא"י אבל בחו"ל חייב ואליבא דר"י אבל אליבא דרבנן אפילו בחו"ל פטור ותימה דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דצור כו' ובל נמי דמקיף לה דיגלת וכו' ותי' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם הא ותיבא מחיצה כולי האי ואפילו רבנן מודי דתייב רבים ומכטיה מהיצה עיי"ש. ונהלקו הפוסקים בעירות שהקפו ע"י נהר אי הוה מחיצה דכיון הנעשו בידי שמים וכבר הארכתי בזה במקום אחר.

והנה פשוט דאפילו להפוסקים כדעת התוס' דנהרות לא הוי מחיצה מ"מ זה דוקא בנהרות דהמחיצה שלהם הם כנו שנבראי בשעת ימי בראשית אבל אם בנו מחיצה בידי אדם סביב נהר מעל פני המים ול. עלה עד הקרקע שלמעלה שבני אדם בוקעים שם ומחיצה זו גבוהה עשרה או פשוט דלכו"ע מחיצה כשרה היא ומחיצות אלו רגילות כהיום לעשות כדי שלא ישפכו המים והא יעברו על גדותם. גם במקום שהנהר נעשה בידי אדם כגון יאורות שהמשיכו אותם ננהר גדול סביב העיר כדי שיהיה להם מים נמי כיון שהמחיצות נעשו ע"י אדם כהני מחיצה כו' לכו"ע וז"ל אם יש בגובהן עשרה טפחים. ולפום זה מקרי מוקף לדירה (ויש שס"ל דאפילו במחיצה העשויה בידי שמים מ"מ אין זה שוב אלא מדרבנן דמדאורייתא הוה מחיצה), ומח"ט היתר מרן הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל גאב"ד ווילנא לעשות עירובין בעיר פאריז אשר לדעתו היא רה"ר גמורה מה"ת שהרי יש בה ששים רבוא בוקעים בה כו' ש מעכ"פ במכתבו משנת תרצ"ח לכבוד הרה"ג מוה"ר אלי' מונק שליט"א ורק שיעשו צוה"פ על הגשרים עיי"ש.

גם ידי"ב הגאון הגדול מוהר"ם פיינשטיין שליט"א באגרות משה א"ח סי' קל"ט כ' בדבר מחיצה שנבנה ע"י המים וז"ל, ובדבר מאנהעטען, הנה המחיצה שנבנה משטח

המים עד הקרקע שלמעה שגבוהה יותר מעשרה טפחים שמקפת כל העיר ודאי היא מהיצה גמורה וגם נעשית לדירה שהרי היה המקום נמוך ומשופע והגביהו ועשאוהו חזק בהבנין ומקום ישר כדי שיוכלו לילך ולטייל שם ולישב שם על איצטבאות שקבעו שם ולהביא לשם את היהודים הקטנים ליישבם שם שזהו עניני דירה ממש ולכן הוא מוקף לדירה ממש כל המהיצה שמשטח המים עד הקרקע ואף אם יש איזה מקומות שלא נעשה המהיצה לזה מ"מ בהרבה מקומות נעשה לזה ממילא מתרת כל ההיקף. ואף אם כל מהיצה זו לא הייתה נעשית לדירה הא בחלק גדול נבנתה מהיצה של גבוה עשרה טפחים למעלה וזהו רק לדירה. ואף שהיא מהיצה ע"ג מהיצה שאין מועיל לעשותה מוקף לדירה הא מפורש בעירובין דף כ"ה ומורה רב ששת שאם עשה מהיצה על תל שהועיל מ"ט הואיל ובאור מהיצות העליונות הוא דר ומה שאמר אב"י ב"ד גם מהיצה אגודא דנהרא אין עושין מהיצה ע"ג מהיצה הא אוקמא התוס' שהיה שם תל גבוה עשר מן השביל או שהיה זה מעבר הנהר שלא היה רחב יותר מעשר והיו שם גידודין גבוהים עשרה ומצד השביל היה נמוך ע"ש אך א"צ לזה כי גם מהיצה שעד הקרקע היא נעשית לדירה כדלעיל, עכ"ל.

הנה מבואר מדברי הגאון שליט"א דפשיטא ליה ג"כ דעירות המוקפות במים ונעשו מעל המים מהיצות בידי אדם מועיל הכו"ע והו"ל מהיצה גמורה ועשה העיר רה"י אפילו יש שם ששים רבוא, ופשוט דאפילו היכא מוזיצות אלו אלא מג' רוחות ג"כ עושה רה"י דנה"ת ג' מהיצות סגי אפילו לרבנן דר"י כמבואר בגמרא עירובין דף ו' ע"ב ובתוס' שם ד"ה והאמר רבה ובשו"ע או"ח עיין סימן שם"ה. וגם במכתב מהגאון מוהר"ח עוזר גרודזינסקי (אגב שכתב פסקו רק אחר שהסכימו לזה הוא והגאון מרן החו"א ז"ל וכמ"ש שם להדיא וז"ל, באתי בדברים בענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעי' קרליץ שליט"א בבני ברק ואת אשר החלטנו אודיע למעכ"ת עכ"ל). עכ"פ מבואר דעירות אפילו גדולות עד למדי כל שיש להם מהיצות מקיפות על יד המים הו"ל רה"י ומותר לערב בהם. והגם שישנם גשרים הרבה בעירות כאלו כתבו על זה שהעצה היעוצה למעשה לתקן את הגשרים בצורת הפתח ויכולים לסמוך על חוטי הטעלעגראף שעשויים כהלכה ואינם מן הצד עיי"ש.

והגרמ"פ האריך הרבה בדבר הגשרים העוברים לברוקלין ולדושערוי סיטי ופלפל בדין דלתות שאינן ננעלות אי מועילות ודעת התוס' עירובין ס"ב דצריך ננעלות דוקא ומהר"ם מרטענבורג במדכתי שם פליג וס"ל דאפילו מאן דמצריך נעילה בהילות ה"מ ברה"ר עצמו או בכבואות הנפולשין אבל לדידן דל"ל רה"ר לא בעי נעילה והובאו דבריהם בד"מ סימן שס"ד והאריך שם בדגשרים שיש שם ס"ר אפילו הם רק כרמלית מ"מ היו צריכין דלתות אלא דמ"מ למעשה העילה כיון דלפי החשבון אין בכל גשר ס"ר עוברין ככה יום דמשנחלק כל העוברין ושבים על י"ג גשרים שיש במאנזעטען וגם הטונעזיס לא יהיו ס"ר עוברים באחד מהם וא"כ לגמאי דנהגינן להקל כהשיטות שמצרכי ס"ר החשיכות רה"ר יש להתיר בצוה"פ על גשרים עיי"ש. והנה ודאי צדקו בזה דברי הגאון שליט"א דליכא ס"ר על הגשרים אלא שאני כמוסף על דבריו הא דליכא ס"ר אלא היכא עוברים כהלכה דהרי על הגשרים אסור לעבור כלל

רגלי רק במכונות מותר לעבור וכבר ביארנו בס"ד הדמיונות אינם מצטרפות והאנשים שהם יושבים במכונות הם ברה"י גמור ואינם מצטרפים כלל ואפילו בגשרים שיש מקום מיוחד לעבור רגלי הרי המקום הזה נפרד ומובדל במחיצה מהגשר ואין שם רוחב ט"ז אמה ואין שום תנאי מתנאי רשות הרבים.

עכ"פ מבואר דגם בעירות גדולות כנאו יאָרק וברוקלין וכיוצא בהם או פאָריו הגם שיש שם ששים רבוא מ"מ לא הוי רה"ר משום שמוקפים וכן בשאר עירות גדולות סאלו. וזה אליבא דכו"ע כלומר אפילו לדעת המחמירים בשו"ע כדעה הראשונה דששים רבוא לאו דוקא כל שיש רוחב י"ז אמה ומפולש מיהו הכא לא הוה רה"ר משום מחיצות וז"ב מאד ומוסכם.

נתיב יז

וששיתית נלפענ"ד דמה שכתב מרן החזון איש דבעינן רחובות מפולשות נראה לכאורה דהוא שיטה מוסכמת בפוסקים הראשונים ואחרונים, דרש"י שבת ו' ע"א כתב ומבואר של עיר רחבים י"ז אמה המפולשין משני ראשיהן לפלטיא (ס"א לסרטיא) וכ"כ עוד עירובין דף ו' ע"א ד"ה ר"ה ז"ל ר"ה משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה (או) שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר הגה הוסיף בזה שיהא מפולש ומכוון וביותר ביאר זה שם דף ו' ע"ב ד"ה אבולי דמחוזו ז"ל שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו בה ששים רבוא הגה ביאר לן רש"י ז"ל דר"ה בעינן מפולש ומכוונים זה כנגד זה. וכן משמע לכאורה מרמב"ם פי"ד משבת ה"א שכתב איזהו ר"ה מדברות ועירות ושווקים ודרכים המפולשין להם. וביותר מבואר בעבתי"ק להרשב"א ש"ג ז"ל וכן המבואר המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי המדבר והעגלות ע"כ. הגה דייק שהמבואר המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה כדגלי מדבר אלא שהוסיף והעגלות וכן ס"ל עוד בעירובין כ"ב והרמב"ן ז"ל עירובין דף כ"ב כתב דר"ה שחייבין עליה משום דה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה הרי דבעי נמי דוקא מכוונים זה כנגד זה, והרא"ש עירובין דף ו' ז"ל ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה וכו' או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר הגה פירש ג"כ דבעי מפולש משער לשער ושיהא דומה פלושו לדגלי מדבר ושהו הוא שיטת רש"י ז"ל ובספר אהל מועד הקדמון דרך י"ג נתיב ב' כתב ז"ל ואיזהו רה"ר וכן מבואר של עיר המפולשים ורחבים י"ז אמה ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה דינן כרה"ר והוא שאין דלתותיהן נעלות כלילה מבוארות שהן רחבים י"ז אמה אע"פ שמקצתן מתקצרין הרי הן רה"ר לדעת רבותינו בעלי התוספות וכן הדין מבוארות המפולשות לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברחבו י"ז אמה הרי הן רה"ר גמורה היה ארכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר, מקום מקורה אינו רה"ר שאינו דומה לדגלי מדבר ע"כ. הגה הוסיף לן ביאור בדבריו מבוארות המפולשות דוקא לארכן ואם מפולשות לרוחב רה"ר אינו רה"ר כלל ושאינו דומה לדגלי מדבר, וכ"כ ג"כ הרישב"א עירובין ו' וכ"כ. הסמ"ג מ"ע א' מד"ס כתב ז"ל, הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים רבוא כדגלי מדבר, והמאירי ריש

עירובין ועוד בכמה מקומות כתב רה"ר הוא דרך שיש ברחבה ט"ז אמה ומפולש משני ראשיו עד דיוכל אדם לעבור ביושר בלי עיכוב והראב"י שבת סימן ר"א ח"ל ואיתו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשים זו היא רה"ד גמורה פי' מפולשות משער לשער כל האורך כדגלי מדבר ע"כ וכ"כ הרוקח סימן קע"ה והא"ו עירובין סימן קס"ד והר"א ממיץ בהג"מ פי"ז דשבת. ובסה"ת סימן רל"ט וז"ל ושנא לדידן דל"ל רה"ר גמורה מפולש משער לשער ברחב שש עשרה אמה וכו' וכ"כ מהר"ם מרוטענברג סימן ל"א דאין לן רה"ר בזה"ז דבעי ס"ר ומפולש משער לשער ע"ש. גם בהגהות מרדכי כתב רהבות שלה מפולשות משער לשער, ועיין ספר המאורות לר"מ בר"ש המעילי מנרבונה שבת דף ו' ע"א ובספר השלמה שם. גם ברבינו ירוחם פסק כן וכן נראה דעת הרא"ה והר"ן ובירושלמי אסרטיא ופלטיא ומדבר ומבואות המפולשין משמע נמי קצת דבעי מפולשין דוקא וכן פסק הטור או"ח סימן שמ"ה והמחבר ס"ז שם ז"ל ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער וכתב עליו המג"א סק"ח שם על לשון המפולשין משער לשער פירוש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עיי"ש.

ובשו"ת ישועות מלכו נראה דס"ל דלכו"ע בעי מפולש ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן ג' בסופו כתב וז"ל ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשטמה לסימן י"ח שאם יש מבוי מפולש רחב ט"ז אמה היינו שיהא המבוי מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעיירות גדולות ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם ס"ד כיון שאין שם ר"ה מפולש ע"ש. ועיין ישוע"י כאן שפסק ג"כ הכי והגאון ר' שלמה דוד כהנא מווארשא כתב בשנת תרצ"ד אם בעיירות הגדולות צדיכין לחוש לרה"ר דאורייתא או שלא יהא היתר לתקן טלטול רק בדלתות כתב ח"ל לדעתו בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר לעבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור. והמשכנות יעקב בתשובה ארוכה להגאון ראו"מ קרא תגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל ולא ראינו מי שחולק ע"ז. ועיין ב"י סימן שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו המפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכ"מ הל' שבת פי"ד ה"א ובעיירות גדולות הא נמצא מפולש כלל, וכן בעירנו נוהגין מן הדורות שלפנינו בתיקון עירובין ובל לחוש לרה"ר דאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של השו"ע דר"ה בעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים כי דעת הא"ז דאפילו רה"ר גמור ניתרת בצוה"פ ולא קיי"ל כר"י ועיין בספר מנח"פ שהאריך בזה עכ"ל. ועיין ערה"ש סימן שמ"ה סט"ו. הנה מבואר מדברי הפוסקים הראשונים ומוסכם מרבתינו הצדיקים האחרונים ז"ל הכל שהמבואות שאינן מפולשות אין כאן רה"ר והוא מוסכם ומקובל ועל היתר זה נהגו בעיירות גדולות כווארשא שהיו בה יותר מכפלים מס"ר וכן שער עיירות גדולות כמו שהעיד הבעל דברי מהכיאל שע"ז סמכו וערכו אפילו כרכים גדולים מאד שיש שם ששים רבוא או יותר מזה ואין פוצה פה ומצפצף ח"ו לומר שכולם חללו שבת בעירוב כזה והוא ברור.

ומסאן אני תנה על ידי"ב הגרמ"פ שליט"א בספרו או"ח סימן ק"מ שהשיב להגרצ"ה דלכן לא השיב כלל מדין מפולש דמש"כ הרא"ש והרמב"ן דבעינין שיהא

ש ע ר י ה ל כ ו ת

לג

פלושו דומה לדגלי מדבר תמה המנלן שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשין ומלשון רש"י אין ראייה המג"א סימן שמ"ה סק"ח שפסק דבעינן מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ג"כ תמוה מנ"ל שיהא השערים מכוונים ומנ"ל לחדש כזה בלא ראייה מגמרא והניח הדבר בצע"ג. ואני כתלמיד הדין בקרקע תמה אקרא האיך נדחה הלכה פסוקה מכל הראשונים או עכ"פ רובא רובא וכותייהו פסק הטור והמחבר והמג"א אשר כל בית ישראל נשען עליו מהלכה מפי הגבורה וגם אחרוני בעלי התשובות והאיך נדחה ההלכה מפני שאנן לא נדע טעמים ומקור הדברים והלא כבר כתב מרן הח"ס ז"ל על כל קושיא יש תירוץ ואם לנו לא נודע שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשין ואין לן דאיה מגמרא להם היה ידוע והיה להם ראייה מגמרא והלא כמה דיו שפכו ליישב אפילו שיטה החוויה ויחידאה מרבתינו ראשונים ואפילו אין לן שום מקור לדבריו והגרמ"פ שליט"א גופיה דחק ליישב שיטת רשב"א בעכוה"ק שהוא דעה יחידאה לרוב הפוסקים ואפ"ה רצה לדחוק ולאסור עירובין בשביל דעה זו וא"כ האיך נדחה את כל הראשונים הללו שברור מלולם וכל הפוסקים פסקו כותייהו מפני קושיא אפילו גדולה עליהם כי כבר קבלנו עלינו דברי השו"ע הפוסקים הבאים אחריהם לפסוק כותייהו אם לא שיש לן ראיות מוכרחות מגמרא דלא כותייהו או מגדולי הראשונים שהם לא ראו שזה כמעט לא אפשר וכ"ש שאין לדחות הלכה פסוקה מפני קושיא שאין לה ג"כ ראייה מגמרא שלא היו מפולשים ואם אנן מתמיהין על הראשונים כרש"י ורמב"ן והרא"ש והרשב"א וכו' מנ"ל דדגלי מדבר היו מפולשין נתמיה אנן מנלן מגמרא שלא היו מפולשין ואם הם כולם פ"י שדגלי מדבר היו מפולשין להם שמעינן שידעו לפרש הגמרא יותר וכפרט שהם מקילין והגאון רוצה להתמיר כבוד קיי"ל דעל המחמיר להביא ראייה (עייק משנה ידים פ"ד מ"ג) עליך ראייה ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עליו ראייה ללמד ועיין שו"ת תשב"ץ ח"א סימן א' וסימן קמ"א ושו"ת חכ"צ סין קט"ז ותוספתא סנהדרין פ"ז היו שנים כו' וכל המחמיר עליו להביא ראייה, ועיין משנה הלכות ח"ז סימן ל"ב תקנה וחדם קדמונים שקבלו עליהם ועל זרעם לפסוק משו"ע כמבואר בטור וכו' ושלחנו הטמור עם הכרעת בעל המפה עיי"ש באריכות. (ב) עיין בדף האחרון

האמנם לעצם הקושיא דמנ"ל דדגלי מדבר היו מפולשין משער לשער נראה ראייה מדברי מדרש רבה (במדבר ב') סדר הדגלים מחנה יהודה חונים קדמה מזרחה ומחנה ראובן תימנה ומחנה אפרים ימה ומחנה דן צפונה והיה סדר נסיעתם כסדר חנייתם ארבע דגלים לארבע פינות העולם כזה ■ ■ ■ ■ ובמדרש שם (ב"ט) ז"ל וכן אתה מוצא כשאמר הקב"ה למשה שישרה ישראל דגלים א"ל השרה אותם לכל דוח רחוק אלפים אמה שנאמר מנגד סביב לאהל מועד יחנו מהו מנגד א"ר יצחק מרחיק מיל שהם אלפים אמה וכו' עיי"ש. הנה מבואר דחניית המחנות היה רחוק מאהל מועד אלפים אמה וכיון דהמחנות היו מרוחקים זה מזה ממילא היה המקום הזה מפולש בין מחנה למחנה וא"כ הרי מבואר דדגלי מדבר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה וכדעת רבותינו הראשונים.

ונראה דזה שהוסיף הרשב"א והעגלות דלכאורה לפי זה הי' המרחק הרבה יותר מט"ז אמה וא"כ אי בעינן כדגלי מדבר לא יהא רה"ר עד שתהא ארבעת אלפים אמה או אלפים אמה עכ"פ כשיעור בין אהל מועד לקמחנות ולזה הוסיף הרשב"א כנגדי

המדבר והעגלות דה"ר ילפינן מהעגלות שהתם הלכו והם עשו דה"ד ולא השטח של אלפים שהתם לא בקעו בו הרבים אלא במקום העגלות וק"ל עכ"פ מפורש דדגלי מדבר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ושפיר מיושבים רברי רבותינו הראשונים אשר מימיהם אנו שותים ומוכרחים מן הכתובים ודברי חז"ל.

ומה שדייק מלשון הגר"א ס"ק ט"ו שלא ציין לרש"י דף ו' אלא לרש"י נ"ט ד"ה ואין לה אלא פתח אחד ולא מפולשת היא אלמא שמפרש הגר"א שא"צ שיהיו השערים מכוונים אלא שיהיו שני פתחים כדי שתהיה מפולשת אבל אף באינם מכוונים הוא דה"ד עכ"ל ולפענ"ד כיון דהני ראשונים פי' דברי רש"י דבעי מכוונים וכן מבואר ברש"י דף ו' ע"ב להדיא באבולי דמחזו וכו"כ הרא"ש והרשב"א ועוד ודאי דהזו דעת רש"י וא"כ למה נאמר דהגר"א ז"ל חולק אכל הני ראשונים ומפרש ברש"י אחרת ויהיו דבריו סותרים מדף ו' ולכן לפענ"ד דגם הגר"א לא פליג בזה אשאר ראשונים ומפולשת הכונה היינו מכוון ומפולש וכדעת שאר פוסקים ולכן י"ל פשוט דמה שכתבו התוס' דף כ"ב דירושלים היתה מפולשת מד' צדדים וחיובין משום דה"ד לעומד באמצע הפילוש הוא אליבא דרבנן ואליבא דהלכתא דקיי"ל כותיהו אלא דס"ל להתוס' כשאר פוסקים דבעינן מפולש ומכוון דומה דדגלי מדבר. וממילא גם מה שכתב במכתבו מד' שבט דעיר של רבים שאוכלסין הרבה היא כרמלית אף דדלתותיה געולות ואין לערבה ואין לנו מנהג דלא כשיטה זו דאף דהא מה שתיקנו עירובין אף בעירות גדולות הוא מפני שהעירות גדולות לא היו בהם ס"ר ואף לא קרוב לזה כידוע וכמפורש כן בכמה מקומות ע"כ.

ולפי מה שכתבנו עדות הני פוסקים ידוע ההיפוך דאף בעירות גדולות שהיו בהם ס"ר עירבו כולם כאשר מעיד לן מכתב הגרש"ד מוארשא שהיה מרובה באוכלסין קרוב לג"פ מס"ר וגם הדברי מלכיאל מעיד כן וגם מכתב הגרש"ע והחזו"א מעיד ההיפוך וגם ידוע שבעיר וזיען היה עירוב וגם בעירות כלאנדאן וכדו' היה עירוב. והיה שם יותר מס"ר כמבואר באיניקאלפאדיע וא"כ מבואר המציאות והידוע היפוך ממה שכתב הגאון שליט"א וממילא יש לן כבר מנהג לערב גם בעיר שיש בה ס"ר.

נתיב יח

ועד השביעית אני בא בדבר חדש, דידוע דרחובות עירות גדולות כנזא יארק וברוקלין הם מלאים מכוונות קארס בלע"ז על הרחובות ובשעות הנקראים ראש אאורס ממש הרחובות מלאים עם מכוונות אשר א"א לעבור בשום צד ובכל הרחובות מלאים מהם א"כ לכאורה המכוונות עצמם הם מחיצות ואנן קיי"ל דמחיצות הנעשית מעליהם או מחיצה הנעשית בשבת הרי זו מחיצה ועיין דמב"ם פט"ז מל' שבת הכ"ב ועיין שו"ע או"ח סימן שס"ב במחיצה הנעשית מבני אדם ועיין עירובין מ"ב ע"א אמר שמואל שבת כבקעה הקיפוהו אינו יהודי מחיצה בשבת מהלך אלפים אמה ועיין רמב"ם פכ"ז מהל' שבת הי"ד מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף מחיצה בשבת יש לו להלך כל אותו המחיצה והוא שלא תתא יתר על אלפים אמה וכתב ה"ה סוגיא דעובדא רב חמא בר חנילאי דיצא חוץ לתחום וס"ל להרמב"ם דהך מחיצה של בנ"א לא היתה אלא בתוך אלפים אמה ע"ש הטעם משום דהו"ל מחיצה שאינו עשויה לנחת.

ש ע ר י ה ל כ ו ת

לח

והנה לכל השיטות והדעות בדין מחיצה דבעי לשם דירה וכיוצא בזה הנה כל זה הוא רק היכא דבעי מחיצה להתיר אבל פשוט דכל שהוא מחיצה בכל אופן שהוא הרי זה מוציא מידי דה"ר דכל שיש שם מחיצה הרי אין זה דה"ר וא"כ לפי"ז בכל הני עירות גדולות שיש שם מהיום קארס הרבה עד שהם מעצמם נעשים מחיצות ובפרט כי יודע שעל רוב ישנם מכונות על צד הרחוב שעומדות שם וכן המכונות הנוסעות צריכות לעמוד לפי אור אדום ואז הו"ל מחיצה אפילו בשעת נסיעתם נמי הו"ל מחיצה דלא גרע ממחיצת בנ"א שאפילו בשעת הילוך הו"ל מחיצה וכ"ש באהל זרוק ע"ג קרקע שהוא אהל ממש וכמ"ש בזה במשנה הלכות וגדולה מזו כתב בשו"ת בנין עולם סימן י"ג דהא שנחלקו באהל זרוק אי הוה אהל לנו נחלקו אלא לענין טומאה אבל לענין מחיצה לא נחלקו ע"ש וא"כ כה"ג איסא עוד היתר אחד שהמכונות הו"ל מחיצות בכל העיר דרוק כי יש להאריך בזה.

ולמנצח על השמינית, ריש לן שיטת הערוך השלחן או"ח סימן שמ"ה סי"ט ס"כ שהעלה דהה"ר לא הוי רק בשאין בעיר רק דה"ר אחד לשני צדדי העיר מזרח ומערב או דרום וצפון וכשמו כן הוא שכל אנשי המקום השוכנים בעיר הזאת פונים לשם ולא למקום אחר כמו שהיה בדבר שהיה המחנה עשוי מבואות מבואות וכתוך המבואות היו הרבה חצרות ובכל חצר הרבה בתים והיו המבואות מוקפים מג' רוחות רק באמצע העיר היה סרטיא גדולה שכל מבואות פתוחות לה ומפולשות משני צדדים וכל מי שהיה צריך לילך לעיר אחרת בהכרח שהיה יוצא דרך סרטיא זו ומקום אחר לא היה לו וכן פלטיא וכו' ע"ש אבל אם העיר אינה עשויה מבואות אלא כל הרוחות מפולטות לד' רוחות העולם ומי שדר ברחוב זה יצא לעיר אחרת דרך רחוב זה וכן ברחוב אחרת אין מקום שנקרא עליו דה"ר מפני שאין שם מקום שכולם מתקבצים שם. ולפי"ז העלה דאצלנו ליכא לא סרטיא ולא פלטיא שבכל עיר יש שוק וחנויות וגם דרך מ"מ כיון שיש גם נקמות אחרים של מסחר נמצא דאין לעירות דידן לא סרטיא ולא פלטיא עיי"ש. ומדברי האהל מועד דרך י"ג נ"ב לכאורה ראייה גדולה לדבריו.

ותשעה אני יודע דאפילו להפוסקים החולקים על רש"י מודים על כל פנים דבעי דרך מופקר לכל שכל אחד עושה בו והולך בו כרצונו בלי שום עיכוב בין על והילוך ובין על התשמיש וכמ"ש הריטב"א עירובין כ"ב ד"ה מפני שאינם כדגלי מדבר, דמעלת ומורדות לא מסרם יהושע לרבים כיון דלא ניחא תשמישתיה כדאמרינן גבי שבילי בית גלגל וא"כ אינם דומים לדגלי מדבר שהיו מסורים הדרכים לרבים ע"ש דבעי נמי שיהא ניחא תשמישתיה וכל שלא ניחא תשמישתיה לא הוי דה"ר אלא כרמלית וכד"ה שם ר"ה בכור ס"ד כתב כיון שיש שם בור אפילו הוה הדרך רחב הרבה אי אפשר דליהוי ניחא תשמישתיה כי בני אדם מתרחקים ונשמדים משפת הבור ועיין שו"ת בית אפרים דף מ"ו ד"ה ונפלאתי דאף על החולקים על רש"י בעי דרך מופקר לכל וכו' ומ"מ לא אמר ר"י אלא בירושלים וכיוצא בה דבקעי בהם רבים להדיא בהדרך סלולה שם לרבים להשתמש לעבור שם תמיד כו' עיי"ש.

ולפי"ז ברה"ר דידן לא מיבעיא דלא ניחא תשמישתיה נהרי אין אנשים משתמשים בה כלל ואסורים להשתמש בה בשום דבר ולהעמיד חפציו ברה"ר וכל המשתמש ברה"ר בחפציו ורוצה להניחם שם ענוש יענש לפי חק המלכות ומיד יבואו ויטלו אותו משם

וגם ההילוך ברגליו אסור בו עפ"י חק המלכות אלא אפילו הילוך המכונות נמי אין בידו לעשות כרצונו ולעמוד באמצע הדרך ולהשתמש שם כרצונו אלא העימד באמצע הרחוב ענוש יענש ואין לו רשות ברחוב הזה אלא לעבור דרך שם גם זה במרוצה לפי הוראתם ואם הולך לאט יותר יעבירוהו משם וא"כ פשוט דהאי תשמיש לאו תשמיש איקרי והאי רה"ר לא הזה הפקר לכל. וכ"ש הוא מכור שכתב הריטב"א ז"ל דלא הוי ניהא תשמישיתיה כי בני אדם מתרחקין ונשמרים משפת בור כ"ש שאין רשות השתמשות כלל וכלל וק"ו הוא מהתם לענין תשמיש וגם לענין שנשמרים מהמכונות באמצע הדרך שלא יהרגו וגם אסורים לעבור דרך שם כה"ג לכו"ע לא הוי רה"ר, כיון דלא ניהא תשמישיתיה.

והעשירי יהיה קודש לפי"מ דהקשו התוס' עירובין כ"ב ד"ה דילמא ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחתנא דגדר וכו' ותמה מרן בשו"ת בית שערים (או"ח סימן קל"ב) והוא פלא דהוה רק שתי מחיצות ורבנן ס"ל שתי מחיצות לאו דאורייתא, ות"י לפמ"ש הריטב"א שם דמחתנא דגדר וסולמא דצור הוי שתי מחיצות כמין גאם ע"ש ולפי"ז העלה דוקא בשני מחיצות מפולשות זו כנגד זו ס"ל דלא הוי רה"ר משום שמפולש משני צדדים לרה"ר אבל בשני מחיצות כמין גאם כגון מזרח דרום דודאי אינו מפולש מסוף העולם ועד סופו לא ממזרח למערב ולא מצפון לדרום לא הוי רה"ר ושפיר ס"ל לרבנן דב' מחיצות כאלו דאורייתא ע"ש, ובהו אפשר ליישב קצת גם דברי רבינו הא"ז שפסק בשתי מחיצות הוי מחיצה דאורייתא עיין או"ז עירובין סימן קכ"ט ובהג"א עירובין פ"ב והכאו דבריו בבית אפרים וגם הגר"י שטייף ז"ל והגאון מהרש"ד מוארשא ועיין מג"א סימן שמ"ה סק"א שיש הרבה פוסקים ששתי מחיצות ולחי הוי רה"י דאורייתא ע"ש. ועיין כמה מאחרונים צירפו שיטתו לסניף וגם בענינותו הראתי במשנה הלכות ח"ז ולהנ"ל יש לדחוק דזה נמי כוונת הא"ז דדוקא בשתי מחיצות כה"ג מתיר וצ"ע. ויהיה בזה מדויק לשון הא"ז שכתב בהלכות עירובין סימן קס"ד ז"ל :

„וכן פי' רבינו שמואל זצ"ל בפרק מי שהוציאוהו, עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה ורגילין לערב את כולה כאחת, ונעשית של רבים שרבו אנשים בעיר ובבנותיה שבסביבותיה הרגילים לבוא שם בסחורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנין דגלי מדבר, ורה"ר שלה רחב ט"ז אמה, אבל אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, מערבין את כולה, הואיל ואין רה"ר גמור, דברה"ר גמור עסקי' דמערבין את כולה, דליכא למיגור אטו רה"ר גמור [דילמא] אתי לערוכי דהא שם רה"י עליה, אע"ג דדמי לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד, או שאין רוחב ט"ז אמה או אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה ל"ג אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה, שהרי מתחילה רשות [היחיד] גמור לכל דבריו ולא הוי דמי כלל לרה"ר משום הכי מערבים את כולה בלי היכר דירורין חוצה להן כו'". ולפמ"ש אפשר לכוון דעת א"ז כדעת רבינו הבי"ש.

עוד למדנו מדברי תא"ז ז"ל דאפילו דומה לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד שאינו דומה לו לדגלי מדבר שוב לא הוי רה"ר וגם לא גזרינן אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה וזה יסוד גדול להתיר כל עירות גדולות כדעת החזו"א ודעימי' ופשוט.

עכ"פ הא נראה מדברי הריטב"א לפי פירוש הבי"ש הנ"ל דבשתי מחיצות עקומות לא הוי דה"ר דאורייתא ואתי שפיר. ולפי"ז כידון נמי כיון דבעירות גדולות כל הרחובות עשויות הכי שהם שתי מחיצות משתי צדדים שהבתים הם מחיצות ומתעקמות כמין גאם שהרי אינם מפולשין כה"ג שוב לא הוי דה"ר דאורייתא בשום מקום ולכאורה זה באמת כעין סברת החזו"א ז"ל ונמצא שכבר קדמו בסברא זו מרן הבי"ש לפי פירושו בדעת הריטב"א ז"ל.

ועל אחד עשר אני בא בדמקומות אשר צריכים לשלם שכר לעבור הנקרא טא"ל בלע"ז שמשלמין עבור כל מכונה ומכונה וקודם ששלם סוגרים הדרך מלעבור עד שישלם ואז נפתח כעין דף ומכניסין לו לעבור כה"ג פשוט דלא מקרי דה"ר שהרי במציאות אין מניחין לעבור שם שום מכונה בלי תשלום עבור המכונה ואם לא ישלם לא יעבור ולזה לא צריך לומר דלא מקרי דה"ר כלל וא"כ יצאנו מדין דה"ר כמעט בכל הדרכים גם מטעם זה לכד מהטעם שאין רשות לעבור ברגל לאנשים על הדרכים האלו בכלל גם להמכונות ליבא רשות לעבור. ומעתה נלפע"ד להוסיף ולחדש דאפילו בעירות אשר הרחובות הגדולים הם מסודרים לעבור דק בדרך אחד ולמשל רחוב 53 מותר לעבור רק לצפון ורחוב 52 רק לדרום וכדומה כה"ג נמי לא הוי דה"ר שהרי אם אחד רוצה לעבור דרך רחוב 53 מצפון לדרום אין מניחין אותו וכן להיפוך ברחב שני א"כ לא הוי ניהא תשמישיתיה ואין מניחין אותו לעבור כלל דק בדרך אחר ולא להניח שם כליו כה"ג לפענ"ד פשוט דג"כ לא הוי דה"ר והבן.

ובאמת כי כבר בשנת תרס"ז יצא לאור ספר עירוב והוצאה להרב סיגעל והביא שהגאון מהרש"ם והגרא"ל האראוויי מטסאניסלאב והגר"ם מיחליש מפרעמישלאן והגאון ד' משה נחום ירושלמסקי אבד"ק קיעלץ התירו לתקן עירוב כנוא יארק ע"ש וכן עשו הלכה למעשה. והגאון ר' יצחק אלחנן הסכים להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל בנוא יארק להתיד עידוב וסאנט לואיס. כ"כ בקונטרס תקות זכריה להרב זכרי' ראזענפעלד ז"ל. ועיין שו"ת תידוש ויצהר סימן ע"ג שג"כ כתבו בפשיטות דאין דין דה"ר בני".

נתיב יט

האמנם אכתי פש לן לבאר חזות קשה שראיתי קדוש אחד מדבר ידי"נ הגרמ"פ שליט"א שלאחר שכתב דגם נוא יארק ועירות גדולות אין להם דין דה"ר ז"ל, אך הגה לעומת זה שכתבתי שיש מקום להקל הנה איכא שיטת הרשב"א הובא בבה"ט סימן שמ"ה סק"ז דסרטיא ופליטיא הוא דה"ר אף בעיר שנוקפת מחיצות ודלתותיה נעולות וכן איתא בבעה"מ בעירובין כ"ב בשם רבינו אפרים דה"ר לא מיערבא אפילו בדלתות נעולות ויש סוברין שאף שאינו דה"ר הוא עכ"פ כרמלית כדוהבא בתה"ד סימן ע"ג ואף שהתה"ד עצמו סובר שהוא דה"ר מ"מ יש שיטות האסרות ומשמע שכן סובר רש"י בדף ק"א שכתב לענין ירושלים אבל עכשיו דלתותיה נעולות לאו דה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל יעשה עיי"ש. ולשון זה משמע שאינו דה"ר דה"ר רק מחמת שאינה דומה לדגלי מדבר הוא הפטור שזה עושה רק שלא יתחייב בדין דה"ר כדאשכחן זה ברה"ר מקורו אבל לא יעשה מה שאינו דומה לדגלי מדבר בדין דה"ר, איברא דלשון רש"י דלעיל מזה שכתב שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל

ודלתותיה נעלות בלילה מערכין את כולה משמע שהוא רק משום חסרון עירוב וביותר מפורש הוא ברש"י ד"ו שכתב אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערכין את כולה וכו' שלא עירבו הוי כרמלית ע"ש כדחוכיח התה"ד מרש"י שבת עכ"פ מרש"י של דבור זה שכתב שאינו דוכה לדגלי מדבר משמע שהוא כרמלית ולא מהני עירוב וצריך לומר שהם שתי לשונות ברש"י עכ"ל. ומינה יצא להכריח שם בדירושלים לא היה מועיל עירוב ויצא לחלוק על הכלל כולו ולאסור לעשות עירובין בנוא יארק.

ואני יתוש קטן תמה האיך בשביל דיוק קלוש כזה יצא לחדש דבר גדול כזה ולאסור עירובין ואפילו היתה קושיא גדולה ועצומה וסתירה מפורשת בדברי רש"י אכתי לא היה מקום לחדוש זה שכיון שיש לן דברי רש"י במקום אחד שס"ל לדירושלים נמי הועיל עירוב והתה"ד פסק כאותה שיטה הרי כבר הכריח לן התה"ד שהיה אחרון להני פוסקים והיה גדול הדור אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה כמ"ש בסימן ע"ג שם והגאון שליט"א בעצמו הביאו, ומאחר שהתה"ד פסק דירושלים הו"ל הה"י וידע לפרש דברי רש"י כשיטתו שהרי הביא שם דברי רבינו אפרים ודברי אחד נדגזזלים שהיה סוכר החמיר מהא דאמרינן ירושלים כרמלית היתה אף קודם שנפרץ והתה"ד חלק עליו וכתב דנראה דברי המתיר עיקר דרש"י פירש פ"ק דנעילת דלתות הוי משוי ליה לירושלים כחצר שלא עירבו וכל זמן שלא עירבו הוי כרמלית והכי אמרינן פרק שני דירושקים היתה כחצר שלא עירבו בה הא דקאמרינן נמי כרמלית היתה רוצה לומר דין כרמלית דאסור לטלטל בה מדרבנן ולישנא דתלמודא נקט וכו' ותדע דרש"י ס"ל דלאו דוקא כרמלית היא דהא פרק מי שהוציאו גבי הני זמני דאתו הכי כתיב דעיר מוקפת חומה או שיש לה מחיצות חשובה רשות היחיד כדיר וכו' וכתמא קאמר וכו' ועוד נראה ראייה גמורה דהתוס' והרא"ש ומרדכי בנ"ט ר"י כתבו בפ' הדר ישראל אחד הדר בכרך מוקף חומה שהוא מותר לטלטל בכך העיר הועי' ודלתות נעלות בלילה ומור"ם הוסיף אפילו אין דלתות נעלות בלילה שרי כיון דיש לה מחיצות הוי לה כחצר של רבים דלא פלוג רבנן בין חצר גדולה לקטנה ע"ש והכי נהוג עלמא וזית פשוט וא"כ שמעינן דעיר המוקף מחיצות לאו כרמלית היא אלא כחצירות שא עירבו וכו' עיי"ש.

הנה נבואר דהתה"ד כבר דן כזה וחלק על הגדול שרצה לאסור ולומר דירושלים כרמלית היה אף קודם שנפרץ וכתב דרש"י לא ס"ל הכי ומה שכתב לשון כרמלית רק משום שגרת לישנא כתב כן ולמה לן לחלוק עליו בלי ראיות, וכ"ש שאפילו נימא דיש סתירה בדברי רש"י הלכה כדברי המיקל בעירוב כיון שהוא מחלוקת באיסור דרבנן דכ"ע ליכא כאן איסור דאורייתא דאפילו נימא דכרמלית היתה מ"מ כו"ע מודי דלא היתה רה"ר וא"כ שוב הדרינן לכללא דהלכה כדברי המיקל בעירוב וא"כ אפילו היה לן ראיות דיש סתירות בדברי רש"י וכ"ש דאין כאן סתירה כלל, ואדרבה אני תמה האיך אפשר שדברי רש"י סותרין באותו עמוד ממש בדב"ה ומהדרו ליה אינהו כרמלית כתב וז"ל בתמיה דהא ירושלים כוונה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו והואיל ודלתותיה נעלות בלילה מערכין את כולה ומיד בד"ה שאחריו, חייבין עתה כתב וז"ל, דעיר שר רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה אבל

עכשיו דלתותיה נעולות לאו רשה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה כו' והאיך אפשר שרבינו הגדול מאור הגולה סותר עצמו מרישא לסיפא בהלכה מפורשת. אבל אמת יורה דרכו דרבינו הגדול רש"י ז"ל גם בסמוך בד"ה ומהדרו ליה דייק בלשונו שכתב וז"ל, בתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו וכו' והנה שרש"י ז"ל בכיון דייק מתחלה לכתוב שירושלים כולה כרמלית היא ופירש מאי כרמלית שהיא כולה כחצר של רבים וא"כ לא צריך לה בד"ה שאצלו לחזור ולפרש האי כרמלית מה הוא ולכן כתב סתם דעכשיו דלתותיה נעולות לאו רה"ר הוא שאינה כדגלי מדבר ולא בא לפרש מה דינה של ירושלים אלא לענין דלא הוה רה"ר שלא להתחייב ומה דינה כבר פירש בד"ה ומהדרו וזה ברור לפענ"ד בדברי רש"י.

נתיב כ

עוד הוסיף הגרמ"פ שליט"א ז"ל, וגם הא אף לפירוש ראשון דרש"י שכן סובר התה"ד שבמוקף מחיצות ליכא שום איסור והוא בדין רה"י אף בעיר שס"ר בוקעין בה נמי הא מוכרחין לומר שירושלים עכ"פ היתה אסורה משום שלא עירבו שתמה טובא מ"ט לא עירבו כהקשתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמיה מ"ט לא עירבו ולכן אולי מכיון שבאין לירושלים מכל המקומות ברגלים וגם בכל השנה חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא היו מתוקנים במחיצות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם לפיכך לא עירבו כדי שיהיו אסורים גם בירושלים העלה דא"כ גם בנוא יארק יש לאסור עיי"ש.

והנה כבר כתבתי לעיל דאין לאסור בכה"ג ואין לנו לגזור גזירות חדשות, מ"מ ראה ה' בעניי והראוני מן השמים דברי רש"י סוטה מ"א ע"א אמה שאמרו בגמרא והשאר תפלה כו' מכאן ואילך כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו וכל כך למה כדי להראות חזונו לרבים ופירש"י מכאן ואילך לאחר שגמר כה"ג לקרוא פרשה בברכותיה כל אחד מן הציבור מביא ס"ת מביתו לעזרה דקסבר וכו' אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את כולה ע"כ. הנה מפורש שיטת רש"י והיו מערבין בירושלים ומערבין את כולה ולכן היו מביאים ס"ת מבתים ביהכ"פ, וכ"כ המאירי שם בדף ל"ט כרש"י, שהיו מערבין, וכ"כ עוד בעירובין דף כ"ב ע"א ד"ה רבנן וביומא פירש"י (דף ע') שמגרב יו"כ הביאו וכבר תמה המהרש"א שם דלמ"ל למימר כך ולא כמו שכתב בסוטה הנ"ל ועיין רש"י שם, ובאמת כי המאירי יומא דף ע' שם פירש דיש מפרשים אותו לדעת האומרים שאין עירוב והוצאה ליוהכ"פ ואין צריך לכך שירושלים דלתותיה נעולות בלילה ושמא היו מערבין את כולה בעירוב אחד, או שמא מבערב היו מביאין אותו לביה"כ עכ"ל. עכ"פ מבואר ממאירי ורש"י ז"ל דירושלים היו יכולים לערב דאל"כ היל"ל דאין מערבין, וגם המהרש"א שתמה על רש"י והרש"י כולם יחד הודו דאפשר לערב ולא חלקו בזה כלל, ועיין ערוך לבר יבמות ל"ד, ושו"ת נוב"י שנשאל ג"כ על זה מבעל תשובה מאהבה למה שינה רש"י את טעמו מסוטה ליומא. גם רבינו הרא"ש עירובין ו' כתב דאמר רבה בר רב הונא אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה וכו' אבל השתא דנעולות

בלילה הו"ל כחצר של רבים שמערבין את כולה ואין מבואותיה צריכין תיקון עכ"ל. וגם רבינו יהונתן עירובין דף ו' בד"ה כיצד מערבין כתב וז"ל, וירושלים נמי מיערבא כיון דלתותיה נעולות בלילה ואע"פ שכל זמן שלא עירבה הוי ככרמלית וכו' עיי"ש. וכן כתבו התוס' להדיא ב"מ דף נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחיצות וז"ל, פירוש רוב מחיצות כו' כדאמרינן ריש פרק אלו דברים (פסחים ס"ו ע"א) דההיא שמעתתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להוליך סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר ר' יוחנן (עירובין רף כב) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום שה"ר עיי"ש.

וז"ל הסמ"ג (מ"ע א' מד"ס) שמה"ת אין קריו שה"ר וכו' היילכך אין חשבו שה"ר כפחות מרוחב שיש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים רבוא כמו בדגלי מדבר וכן פירש רבינו שלמה במס' עירובין וגרסינן בעירובין (דף ו') אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום שה"ר שלה ופירש שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת ס"ר ורוחב ט"ז אמה ואילמלא שנועלים דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום שה"ר אבל נעילת דלתות משווי' לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירבו הוי כרמלית ולא מחייבין ע"ש ומבואר דמפרש דלרש"י מערבין את כל ירושלים רק כל זמן שלא עירבו הוי כרמלית.

הנה מבואר עכ"פ מפורש דס"ל לרש"י דבירושלים כשהיו דלתותיה נעולות היה מותר לטלטל ע"י עירוב. גם בתוס' הרשב"א פסחים ס"ו וז"ל, השתא משמע בשמעתין דשייך איסור שה"ר בירושלים וכן משמע בריש לולב וערבה דף מ"ב דקתני התם מוליכין לולביהן מע"ש בעזרה וקשה מהא דפ"ק דעירובין (דף ו') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' ומיהו יש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה ור"י מתוך דהכא מיירי לאחר שפרצו פרצות דכי האי גוונא משני מילתא אחרייתא בפ"ב דעירובין שם כאן קודם שנפרצו פרצות כאן לאחר שנפרצו בה פרצות ע"ש. גם הריטב"א עירובין ק"א כתב וז"ל דא דקאמרינן ירושלים כרמלית הוא לא דייקא בלישנא ונקטיה אשגרת לישנא דרגילין לומר שה"ר וכרמלית דודאי כיון שיש לה דלתות הננעלות הרי היא כחצר גמורה אע"פ שלא עירבו בה מותר לטלטל בכולה כלים ששבתו בה עיי"ש.

ובספר המאורות לרמב"ם מגרבונה שבת דף ה' ע"א ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה נשום שה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות הויא כרמלית וכו' והכי כתב הרי"ף בפ"ק דעירובין אבל רבינו אפרים כתב דלא הוי כרמלית אלא בלילה וכו'. וכתב דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית הוא מיהו לדעת הרי"ף ז"ל אם עירבו מותרים דכחצר הוא ודעת הרב רבינו דוד נ"ע כדעת הרי"ף. ובספר השלמה למס' שבת דף ה' ע"ב אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום שה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות הויא כרמלית לא שנא ביום ל"ש בלילה וכו' ולאפקי מרבינו אפרים ז"ל דלא הוי כרמלית אלא בלילה אבל ביום שאין דלתותיה נעולות ר"ה היא אלא בין ביום ובין בלילה כרמלית היא והני מילי בשלא עירבו וצ"ל אם עירבו מותרין דכחצר היא כך כתב הרב אלפסי ז"ל בפ"ק דעירובין והרב רבינו אפרים חולק עליו דא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית היא ולשם בירתי

את דבריהם ע"כ. הנה מבואר מכל הני ראשונים ז"ל דירושלים דינו כחצר ואם עירבו מותרין לטלטל בו.

איברא דנלפענ"ד פשוט דשלמה המע"ה בשעה שתיקן עירובין בירושלים תיקן שהרי בירושלים מלך ומקום שיפול העץ שם הוא (קהלת י"א) ובגמרא ע"ז ל"א שם יהו ס"ד אלא שם יהו פירותיו והנה בירושלים היו הרבה יותר מששים רבוא בזמן שלמה המלך והגם שלא מצאתי מספר המכוון ממש מ"מ במדרש איכא. העיר רבתי עם פ' א' אות ב' תני מבקש אתה לידע כמה אוכלסין הוו בירושלים מן כהניא את ידע כו' הה"ד (מ"א ח') ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ותנינן פר קרב בעשרים וארבעה ואיל באחד עשר הדא דאת אמר בבנין הראשון ע"כ. והנה לכ"ב אלף בקר לפי המספר כ"ד כהנים לבקר היה המספר כהנים לבקר חמש מאות אלף ועשרים ושמונה, ולצאן ק"כ אלף י"א לכל איל יעלה מיליאן ושלוש מאות ועשרים אלף ס"ה 1,848,000 כהנים לבד שהקריבו קרבנות ולא נכלל בעלי מומין וחולים וזקנים וקטנים ונשים ועבדים הרבה מאד וכל זה היה גם לבד מישראלים כחול הים הרבה מאד, ואין לומר דגוזמא קתני שהרי מבואר בקרא סכום הקרבנות האלו גם מה שהביא שם הדא דאמר בבנין הראשון אבל בבנין השני פעם אחת בקש אגריפס המלך כו' הפרישו שש מאות אלף זוגות כליות עיין פסחים ס"ד והוא לכו"ע לאו גוזמא ואפ"ה עירבו בירושלים כמבואר בתוס' וכל הפוסקים.

עוד נלפענ"ד להביא ראיה דאפילו ברה"ר נמי איכא מצוה לערב מהא דעירובין ס"ח ההוא ינוקא דאישתפיך חמימיה אמר להו רבא נייתי ליה חמימי מגו ביתאי א"ל אביי והא לא ערבינן א"ל נסמוך אשיתוף א"ל הא לא שתפינן נימא ליה לנכרי ליתי ליה כו' ופי' התוס' גיטין דף ח' דליתי מתוך ביתי דרך כרמלית ומיהו בהלכות גדולות פירוש דליתי מתוך ביתי דרך רה"ר ע"ש והנה בגמרא עירובין שם א"ל רבה בר רב חנן לאביי מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי נייעבד מר לאו אורחיה אנא טרידא בגירסאי אינהו לא משגחי ע"ש ומבואר דרבה בר רב חנן שהקשה לאביי אהא עובדא הקשה ליה דאמר ליה אביי לרבא לא ערבינן ולא שתפינן ואי נימא דרה"ר גמור לא מערבינן לעולם א"כ מה מיבעיא ליה לרבה בר רב חנן לאביי תרי גברי רברבי הרי כיון שהיה שם רה"ר דאורייתא לא מצי לערב גם אביי מה שהשיב מאי נעביד מר טרוד כו' אמאי לא השיב ליה בפשיטות רה"ר א"א לערבו גם רבה דאמר נייתי ליה חמימי מגוי ביתאי דהיה ס"ל שעירבו האיך עלתה על דעתו שיערבו כיון שאמר להביא דרך רה"ר והא רה"ר א"א לערב בו וא"כ ע"כ מוכרח דמערבין אפילו רה"ר דאורייתא, וגם התוס' דפליגי אפירוש הבה"ג לא פליגי על עצם הדין דמערבין רה"ר וז"פ.

עוד נראה ראיה ממעשה רב עירובין מ"ד הנהו בני גינא דעאילו מיא כמחיצה של בני אדם נגדינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו מדעת הנהו זיקא דהוה שדיין בריסתקא דמחוזא בהדי דאתא רבא מפרקי' אעלינהו ניהליה לשבתא אחריתי בעי עיילינהו ואסר להו דהוה ליה מלדעת ע"ש ופירש"י דאעילו מים מרה"ר לרה"י ריסתקא רחוב העיר רה"ר והיה גדוד דשומעי הדרשה

באין אחריו נטלן שמש והביאן בתוך מחיצות הבאין ע"כ הנה מבואר דה"ר גמור נמי אם עושין תיקון מחיצות מותר לטלטל בו ואפילו מחיצות לשעה וע"י בני אדם מותר לטלטל אלא שיהיה שלא לדעת.

נתיב כא

איברא דראיתי בתו"ט עירובין פ"י מ"ט ד"ה שהיה בירושלים שעמד בדברי הרע"ב שם וכתב דהרי כרמלית לאו כרמלית אלא כדין כרמלית שאסור לטלטל הימנו לח"י ומר"י לה דהוי עיר של רבים שאסור לערב כולה וכמ"ש הרמב"ם לפי שהיא עיר של רבים וכו' ורש"י שפירש דמערבין כולה אלא שלא עירבו היינו לפי פירושו בפ"ה דמפרש עיר של רבים דרבים בוקעים ואם דלתותיה נעולות מערבין ודוחק לומר שאם היתה ירושלים יכולה לערב כולה שלא עירבו כולה ולהרמב"ם ניחא דאינה יכולה להתערב כולה ובסוף פ"ה דפסחים נמי משמע הכי דתנן יצתה כת ראשונה וישבה לה כהר הבית לפי שלא היו יכולין להוליך פסחיהן בשבת כדפירש רש"י בעצמו ואמאי לא עירבו מע"ש כדי שיוכלו להוליך אלא ודאי שא"א לערב כולה ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל כדי שלא יבואו להוליך אפילו במקום שאינו מעורב כלל ע"ש. הנה דהתו"ט כבר הקשה בקושית הגרמ"פ שליט"א וימנה יצא לפרש ולישב שיטת הרמב"ם ז"ל והקשה אשיטת רש"י אבל פשוט ליה דרש"י ס"ל דהוי יכולין לערב את ירושלים וכדעת הפוסקים הראשונים דירושלים היתה מעורבת לדעת רש"י או עכ"פ יכולין לערב בה. אלא דבאמת גם על התו"ט פלא שלא זכר השר מדברי התוס' פסחים וב"מ הנ"ל שכבר תי' קושיתו אמאי לא עירבו לפי שהיה אחר שפרצו פרצות. ושגם התוס' ורוב הראשונים ס"ל דירושלים היתה מעורבת. וגדולה מזו דגם להרמב"ם היה מותר לטלטל בירושלים וכ"כ להדיא המאירי ז"ל עירובין ו' ע"ב שכתב וז"ל, יש למקצת גאונים שיטה אחרת בזה לומר שאין דה"ר מתערבת בשום ענין ואף כדלתות נעולות כו' והם מפרשים בשמועת ירושלים אלמלא דלתותיהן נעולות בלילה חייבין עליהן משום דה"ר הא מ"מ בדלתות נעולות אינו דה"ר גמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תיקון חכמים דהרי היא ככרמלית אלא שלדעתינו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדין לעירוב פת כמו שידוע בכל תיקוני המבואות שאעפ"י שהכשרו צריכין הן לעירוב פת ואף גדולי המחברים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות בלילה ומבוי סתם המוכשר בלחי כאחד אלמא שבדין אחד הם ע"כ ע"ש. הנה מבואר דס"ל להרמב"ם נמי עירבו בירושלים ודלא בתו"ט ז"ל וזה נמי דלא כהגרמ"פ שליט"א שפירש דירושלים לא היתה מעורבת דהרי נוסף לן גם דעת הרמב"ם שס"ל שהיתה מעורבת וכנראה באמת דזה הוא דעת הב"י סימן שמה"מ שזכר התו"ט אותם.

ח"ל (בפי"ד ה"א) כגון מדינה המוקפת כו' איכא למידק דבפ' בתרא דעירובין (ק"א) אמתני' דלא יעמוד אדם כרה"י ויפתח ברה"ר פריך ורבנן אמר ר"מ דה"ר ומחדרו אינהו כרמלית דאמר רבב"ח אר"י ירושלים אלמלא כו' ומשמע דהשתא דנעולות בלילה הוי כרמלית י"ל דאהכ"נ דכי דלתותיה נעולות בלילה הויא רה"י גמורה אפילו להתיר לטלטל בכולה אם לא היו דרים בה רבים ולא קרי כרמלית אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הוי לה חצר שלא עירבו שאסור לטלטל מתוכה לבתים ומבתים לתוכה משם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית וכן פירש"י עיי"ש.

הנה מבואר דהב"י ז"ל נמי ס"ל דירושלים מותר לטלטל בה אם עירבו ולא קראה כרמלית אלא שצריכה עירוב וס"ל דזה ג"כ דעת הרמב"ם ודעת רש"י כתב מפורש וסבירא ליה כן.

והרוחנו מיהו בקושית התוי"ט ותירוצו דכבר הקשה למה לא עירבו בירושלים ותי' משום שלא יבואו להוליך במקום שאינו מעורב אמנם כיון דהראשונים לא פירשו כן מבואר דלא חיישינן לה ככל אלא אדרבה מצוה לערב, וגם אפילו להתוי"ט פירש כן רק בשיטת הרמב"ם ואנן לא ס"ר כרמב"ם א"כ ממילא פשוט דליכא למיחש לחשש זה כלל. ועיין הגה' רש"י על משניות ת"י על הת"י"ט.

עוד נראה דאפילו להתוי"ט שרצה לפרש דבירושלים אינו מועיל העירוב אינו משום דס"ל כשיטת הרשב"א ירבינו אפרים בבעה"מ דאפילו בדלתות לא מהני זה אינו אלא בהא מודה דמהני וטעמו לאסור משום עיר של רבים ואנן לא חיישינן מטעם זה וכמ"ש כבר א"כ פשוט שאין לחוש לחששא זו כלל.

עכ"פ מבואר דעת רש"י בעירובין ובמס' סוטה וכן פירשו בו הראשונים דירושלים היו מערבין והיו מטלטלין בה וא"כ יש לן דעת רש"י ותוס' וסמ"ג והמאירי ורבינו יהונתן והרא"ש והרשב"א (שאנ"ן) והריטב"א והתה"ד והתוי"ט והב"י בכ"מ ודעתו גם דהרמב"ם עירבו בירושלים, ודעת רש"י כתב מפורש כן א"כ הרי לן לכאורה רוב הראשונים ס"ל דבירושלים היו מערבין וזה ברור מאד, וא"כ בכל עירות נמי שיש בהם ס"ר בוקעין כירושלים אם היו מוקפין חומה מותר לערב בהם כירושלים ולית בהו טעם לאסור, וכ"ש שהתה"ד שהי' פוסק הדור ואחרון כותיהו פסק וכ' שכן נגד עלמא ואיכא מנהגא נמי בזה וכ"פ הב"י.

אלא כיון שכן פשוט דהכי קי"ל דאפילו עירות גדולות כיון שמוקפות חומה מערבין בהן והדרינן להיתר שנוא יארק מוקף חומה ואדרבה נוא יארק קיל דאפילו להחולקים דלא בעי ס"ר דוקא אבל במוקף חומה מודי דמהני א"כ סאן מותר לערב לכו"ע. וזה פשוט וברור דהרי כל עיקר איסורו של הגרמ"פ בנה על יסודו שירושלים לא היו יכולים לערב ועל זה בנה דיק והפיל חומה גבוהה נשגבה שבנו רבתינו הראשונים ז"ל דעיר מוקפת חומה מערבין את כולה אבל כיון שבררנו דהראשונים לא כתבו כן א"כ הדרינן דהתיירא שגרמ"פ בעצמו כתב דכה"ג מותר לערב.

ומה שהקשה הגרמ"פ שם דאפילו לפירוש ראשון מוכרחין לומר שבירושלים לא עירבו דאל"כ תמוה טובא מ"ט לא עירבו שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תנוה מ"ט לא עירבו ומינה יצא לחדש חידושים. ולפענ"ד הרי התוס' תי' זה במתק לשונם בפסחים הנ"ל דזה היה לאחר שפרצו פרצות ולא היה להם דלתות ולכן לא עירבו וקודם לזה הכ"נ דעירבו כדחוינן שהוציא ס"ת שלם. ובר מן דין בשביל קושיא זו יש לומר או שנתקלל העירוב או שהגוים לא הניחו להם לערב שהיו אז הגוים מושלים עליהם או שהיה המלכות של מינות שהיו הרבה ממלכי ישראל בעת ההיא צדוקים ולא רצו להניחם לערב (עיין קידושין ס"ו ע"א) וכן תי' בתפא"י).

עכ"פ הרבה תירוצים יש ולא צריכנא להו דהרי התוס' תירצו זה דהיה לאחר שפרצו בה פרצות ואתי שפיר. וממילא מובן דגם מה שכתב הגרמ"פ במכתבו מד' שבט שכתב לאסור ז"ל ומצינו כה"ג שחששו חכמים מהא דלא עשו עירובי חצירות דפת בירושלים

וכמה גזירות טובא ע"כ ולפי הנ"ל אין ראייה מירושלים ואדרבה ראייה להיפוך דכיון שעשו עירובין בירושלים הכ"נ מותר בכרוקלין ונא יארק.

נתיב כב

עוד כתב שם הגרמ"פ שליט"א דיש עוד שיטת הריטב"א בשם הרמב"ן שאיכא שיעור בגדול דה"י במשך האורך והרוחב ולפ"מ שפי' המ"ב בו דזה רק במחיצה שלא נעשה בידי אדם ליכא חשש זה אבל הא ברשב"א בדף כ"ב מפורש שיעור לגדול דה"י וא"כ הוא גם מחיצות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן ברמב"ן ע"ש ולפמ"ש הרי הריטב"א כשלעצמו אדרבה ס"ל דירושלים היתה מעורבת ומותר לטלטל בה. ואדרבה הרי הרשב"א נמי פשיטא ליה דבירושלים היה נעולת דלתותיה מתיר שהרי מקשה לר"י מירושלים ות"י דאליבא דרבנן היה מוקי לה אבל הא פשיטא ליה דבעיר מהני כולה כמו שהיא. ועיין בסמוך מש"כ בשם הנשמ"א בזה.

ומש"כ עוד שם דבעיר גדולה שס' רבוא מצויין בסרטיא ופליטא שלה שזה לא היה כלל בעירות שכוראפף שעשו התיוקנים כמפורש בכל הראשונים הפוסקים אין לנו מנהג להקל בזה וא"כ יש לנו להחמיר כיון שמצינו הרבה ראשונים שאוסרין ויש ראייה גדולה לדבריהם כדלעיל.

ולפענ"ד גם זה נראה דהרי כבר ביררנו דדעת רוב הראשונים שהיו מערבין ירושלים א"כ הרי כבר יש לן מנהג להקל בזה ובר מן דין הרי יש לן פסק מהגאונים מרן בעל חזו"א והגרמ"ע גרודנינסקי שהורו לעשות עירוב בפארזי הגם שהיה שם יותר מס"ר רק מטעם המחיצות ולא חששו כלל לסרטיא ופליטא שבה א"כ כבר יש לן מנהג גם בזה גם העיר ווארשא, וויען, היו מעורבין. ומה גם שהתה"ד כתב דכן מנהג העולם א"כ אין לן להחמיר בדבר אלא להקל.

שוב הראו לי בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן ג' וז"ל, ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשמטה לסימן י"ח שאם יש מבוא מפולש רחב ט"ז אמה, היינו היינו שיהא המבוי מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעירות גדולות ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאד ולא חששו למה שיש שם ס' רבוא כיון שאין שם רה"ר מפולש כנ"ל וגם כי הס"ר מפתחים בכל הרחובות ולא יודמן כלל שילכו כולם ברה"א אחד וכמש"ש עכ"ל. הנה העיד לן הגאון בעל דברי מלכיאל שהמנהג לערב בכרכים גדולים שיש שם ס' רבוא א"כ גם בזה כבר יש לנו מנהג להקל וכמו שהעיד גם הגאון רש"י כהנא מווארשא דגם שם עירבו בצוה"פ ולא חש אדם מעולם לעשות דלתות. וכרגע ראיתי בשו"ת תירוש ויצהר סימן ע"ג תשובה לנוא יארק וכתב וחתני הגה"מ שמואל האריך להתיר השאסיי בעירנו הולך מווארשא לפעטערבורג שתמצא בו כמה מיליאנים בנ"א ע"ש ומבואר דכבר יש לן מנהג גם בזה להקל וז"פ מאד. ואי"ה לקמן עוד נשוב לזה.

נתיב כג

ובעיקר דברי הרשב"א בעבוה"ק בדין פליטא שכתב ולא מהני ליה נעילת דלתות נלפענ"ד לומר דבר חדש בס"ד, החסמ"ג הל' עירובין כתב וז"ל, מה"ת אין קרוי רשות הרבים אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר, ופליטא הם המקומות שחוץ לעיר רחבים מאד שמתקבצין שם ביום השוק וכן בתוך העיר ימצא רה"ר כגון שרחוב שלה רחב שש עשרה אמה שכל דבר שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של

שערי הלכות

טח

ליום ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין עיי"ש.

והנה העיר לן הסמ"ג ז"ל נקודה יקרה דפלטיא הם המקומות שחוץ לעיר זה נקרא פלטיא אבל בתוך העיר לא נקרא פלטיא ויש לדון בדבר אם כוונתו שבתוך העיר לעולם לא נקרא פלטיא משום דבעינן דומה למשכן והתם לא היה פלטיא אלא מחוץ למחנה שבמדבר היו יוצאים לקנות מתגרי עכו"ם מחוץ למחנה והיה שם רה"ד וכמתנה לא היו עושים סחורה כלל ולא היה להם רק המון. או דילמא שבעיר לא נקרא פלטיא כלל וכל מקום שהוא בעיר אפילו הוא רחב י"ו אמה על י"ו אמה הרי זה בכלל העיר ואינו נקרא פלטיא. יהיה איך שיהיה מבואר בדברי הסמ"ג דפלטיא הוא מקום מחוץ לעיר. ולפי"ז י"ל להרשב"א נמי ס"ל דפלטיא הוא דוקא מחוץ לעיר ולא בתוך העיר וה"פ איהו רה"ד כל מקום שרחב י"ו אמה על י"ו אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כשווקים שבמדינות הכולנה שהמקום רחב הוא מחוץ למדינה אלא שמתקבצים שם לעשות כל צרכיהם כשווקים שבמדינות, ולסאורה מוכרח לומר כן שהאי מקום הוא מחוץ למדינה אלא שעושים הם כל צרכיהם מחוץ למדינה כמו שעושים בשווקים שבמדינות, דא"כ מאי קאמר כשווקים שבמדינות והרי אנו ג"כ במדינה קיימין ושווקים הם השוק של מסחר, והוא פלטיא אבל לפי מ"ש פשוט דאותו שוק הוא חוץ למדינה אלא שמתקבצים שם ועושים שם צרכיהם כשווקים שבמדינות.

ומה דקאמר ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה וזו היא פלטיא שאמרו כו' נראה ביאור הדברים מאחר שכתב כל מקום שרחב ט"ז אמה על ט"ז אמה ומתקבצים שם בנ"א לסחורה ולעשות כל צרכיהם ומטעם זה הוא דהוה ליה רה"ד וקס"ד כיון שנועלים דלתות מדינה א"כ שוב לא יוצאים לפלטיא זו ג"כ ומועיל נעילת דלת המדינה גם לפלטיא להוציאה מידי רה"ד כיון דאין יוצאין מעיר זה וקמ"ל הרשב"א כיון דהאי מקום חוץ למדינה ואם לא יבואו רבים ממדינה זו שהדלתות ננעלות יבואו רבים ממדינות אחרות וממקומות אחרים ושפיר הו"ל רה"ד. בקיצור מש"כ אע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה כוונתו דלתות העיר והפלטיא מחוץ לדלתות אלו ולכן אין המחיצות מועילות לפלטיא זו ושפיר מדויק הלשון שמקומות אלו הם כשווקים שבמדינות אלא שהשווקים יש להם היתר ע"י הדלתות והני מקומות אין להם היתר ע"י דלתות המדינה. ונלפענ"ד דה"ה אם היה עושה דלתות לפלטיא נמי מהני להרשב"א ג"כ דכל מקום שיש שם ד' מחיצות שלמות רה"י היא בכל מקום שהוא אלא הנעילת דלתות המדינה אין מועיל לפי שהדלתות אילו לא סביב הפלטיא הם ול"ל דלתות, או יאמר דס"ל דלא מהני דלתות כלל לפלטיא מחוץ לעיר שהרי המחיצות בעינן שנעשו לשם דירה ולכן מחיצות העיר שנעשו לשם דירה ממילא מועילות לכל העיר וגם לשווקים ורחובות שבה אבל מחיצות שנעשו מחוץ לעיר לפלטיא הלא אינם לדירה ולכן שפיר לא מהני אפילו עשה מחיצות גמורות לפלטיא אבל בעיר והאי מהני לכו"ע ועיקר שו"ת אב"נ סימן רע"ג דס"ל דלהרשב"א לא מהני דלתות לפלטיא כלל אלא מטעם אחרונא ע"ש אלא דמדברי המאירי נראה דס"ל דמהני מחיצות גם לפלטיא אמנם כנראה דס"ל דפלטיא בתוך העיר אבל לפמ"ש הסמ"ג וכנראה דזה הוא דעת הרשב"א א"כ שפיר אינו מועיל כלל וי"ל.

נתיב כד

אופן שני הנלפענ"ד בדיוק לשון הרשב"א שכתב האעפ"י שדלתי המדינה נעלות בלילה ולכאורה היל"ל אע"פ שדלתי העיר נעלות בלילה דהרי אנן על עיר דנין סאן אי מועיל לה היתר ולא על המדינה ולכן היה אפשר לומר דמאחר שפלטיא הוא מחוץ לעיר וכמ"ש ומ"מ במקום שיש מחיצות לכל המדינה אולי יועילו המחיצות להתיר הפלטיא, שהרי להס"ד ס"ל לרבי יוחנן דכל ארץ ישראל מותר לטלטל בה וליסא בה רה"ר משום סולמי צדור וכו' ועיקר עירובין דף כ"ב והכ"נ נימא דמועיל לפלטיא מה שדלתי המדינה נעלות וקמ"ל דלא מהני נעילת דלתות המדינה דהני דלתות לא נעשו להתיר הפלטיא ובתוך העיר גם השווקים ניתרות כיון שהדלתות שנעשות לכל העיר ולכן ניתר כל מקום בכל העיר אבל דלתות המדינה לא מועילות להתיר הפלטיאות או משום דלא נעשו בשביל הפלטיא או י"ל דהרשב"א לשיטתיה בעירובין כ"ב שהניח בצ"ע עד כמה יהא שידון רה"י ונחלקו הפוסקים אי בעי עד כדי שיראה המחיצות או לא ולכן תפס ליה לעצמו הרשב"א ז"ל דכל שהמחיצות סביב לעיר כל העיר כולה ניתרת במחיצותיה אבל מחוץ לעיר שנאמר דדלתי המדינה מועילות לכל המדינה להיות רה"י בה"ג לא אמרינן אלא כל עיר ועיר ניתרת במחיצותיה ולא במחיצות המדינה כולה ולפי"ו אתי שפיר מאד לשון הרשב"א האע"פ שדלתי המדינה נעלות לא מהני להתיר הפלטיא שהוא מחוץ לעיר אבל שווקים שהם פלטיאות שבתוך העיר ודאי ניתרות במחיצות העיר ודלתותיה אפילו להרשב"א וכשאר פוסקים.

ונראה להביא ראיה מלשון אהל מועד (הקדמון) דרך י"ג נ"ב שער השבת שכתב וז"ל ואיהו רה"ר סרטיא והיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ופלטיא גדולה חו היא רחבה שמתקבצים שם לסחורה כשווקים שבמדינות ואע"פ שדלתות המדינה נעלות בלילה וכן מבואות של עיר המפולשים ורחבים י"ו אמה ופתחיהם מכוונים זו כנגד זו דינן כרה"ר הוא שאין דלתותיהן נעלות בלילה ע"כ הוא לכאורה שיטת הרשב"א הנ"ל כמעט כלשונו אלא ששינה קצת. ויש לדייק דפלטיאות כתב דלתות המדינה נעלות בלילה וכן כתב שמתקבצים שם לסחורה כשווקים שבמדינות והזכיר לשון מדינה בפלטיאות וכשכתב שוב מבואות כתב מבואות של עיר המפולשים וכו' הרי לא כתב מבואות המדינה המפולשים רק העיר גם בסרטיא כתב מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ולא כתב ממדינה למדינה הנה ע"כ דיש שינוי בין עיר למדינה וא"כ למה כתב סאן אפילו דלתות המדינה נעלות בלילה ולא כתב דלתי העיר, אבל היא הזכר אשר דברתי דלתות המדינה לחוד ודלתות העיר לחוד ודלתי העיר מהני לכל מה שכתובה ואפילו לשווקים שבה אבל דלתות המדינה לא מועילות להתיר פלטיאות אם לא שנעשו בשביל הפלטיא דו"ק (הגם דהרמב"ם כתב מדינה מ"מ הרי הם חלקו בין מדינה לעיר וק"ל).

וכרגע נפל מילתא בלכאי לדיוק לשון כשווקים שבמדינות ולא אמר כשווקים שבעירות ג"כ ונלפענ"ד דידוע דבדורות הראשונים עד זמננו אנו ישנם ירידים גדולים כמו שפורסם היריד בליפיציג והירידים בפולין וכיוצא בו וכן עד היום הזה ישנם ירידים סאלו וזה הנקרא שוק מדינה אבל יש מקום שוק שבני עיר מתקבצין והוא שוק של עיר וזה לא נקרא שוק מדינה ונמצא לשון הרשב"א מכוון מאוד שכתב

כל מקום רחב ט"ז"א על ט"ז"א ומתקבצים שם ב"א לסחורה ולעשות כל צרכיהם כשווקים שבמדינות, כלומר, שאותו מקום הוא מחמץ כשווקים שבמדינות שהדרך שבשווקים אלו להתקבץ ב"א מכל המדינה על ידי כזה ולעשות כל צרכיהם ואותו מקום נמי דומה לשווקים אלו והו' הנקרא פלטיא והו' רה"ר אעפ"י שדלתות המדינה נעולות אבל אם ה' בעיר זה נקרא שוק העיר ולא מדינה ולזה מועיל נעילת דלת ולפיכך גם זה נכון כס"ד.

ולפענ"ד כמו שידוע ליכא בנא יארק ולא בברוקלין מקומות ששייכים להעיר ויהיו נעשים לשם שיתקבצו שם ב"א לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כל השנה בין ביום ובין בלילה בלי שום עיכוב ובלי תשלום רק שיהיה מקום מופקר לכל העולם כולו וממילא אפילו לדעה הראשונה ליכא למיחש לכו"ע דליכא פלטיא בנ"י כלל ואתי שפיר כס"ד והרוחצו בזה הרשב"א לא פליג אשאר פוסקים כלל דדלתות נעולות אלא בפ"י של פלטיא והבן כי לפענ"ד הוא פירוש נכון בדברי הרשב"א ז"ל.

וכלל גדול הוא בהלכה רכל שיש להשוות דעת הפוסקים דלא פליגי אהדי הכי קי"ל וכ"ש דהכא נמצא הרשב"א חולק אכל הפוסקים ושיטתו דחוויה ולפי מה שכתבנו שיטתו ברורה ודאי הכי מפרשינן ומקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו.

וכבר כתבתי כתשובה להרב גרובנער בדעטרויט דלפענ"ד דבזמן שהיו ישראל שרויין במדבר הרה"ר היה מחוץ למחנה ומה"ט כתבו דעיקר רה"ר הוא סרטיא ופלטיא שהם מחוץ לעיר אלא שבתוך העיר נמי יש רה"ר כשיש רחוב ט"ז אמה ומפולש וכמ"ש הסמ"ג ז"ל. שוב ראיתי שכן פירש הגר"י שטייף בשו"ת סימן ס"ח לפי שיטת הרמב"ם וכתב ז"ל הכלל גדר רה"ר אינה אלא סרטיא ופלטיא גדולה שהן מקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקבצים שם לסחורה ואין שם אהלים או בתים אבל עיירות שלנו וכן העיר מאננהטען אפילו אם ס"ר בוקעין בה אין עליה דין רה"ר מה"ת משום שעיר מסובבת במחיצות של הבתים והבנינים מכל ד' רחוזתיה המחיצות נעשים ע"י אדם ע"ש חכה הגאון לטון לדברי הסמ"ג הנ"ל, העיקר ע"ז רף י"א ע"ב, עיר שיש בה עו"כ חוצה לה מותר וכו' ה"ד חוצה לה אמר רשב"ל משום ר' תנינא עטלוזה של עזה ופירש"י שוק של בהמה של עזה והוא חוץ לעיר, הנה נראה נמי דזה דרכם ה' להיות שוק שלהם מחוץ לעיר, וא"כ לפי"ז נתחזק פירושו בדברי הרשב"א כמ"ש וא"כ לכו"ע אין לחוש לחמש הרשב"א משום פלטיא בתוך העיר.

ובה לא תקשה נמי קטשית החכ"צ ז"ל שתמה ששום פוסק לא הביא דברי הרשב"א דבאמת לא פליגי עליה דבתוך העיר גם הרשב"א ז"ל מודה בדלתות סגי לה והפלטיא לא מקרי אלא מחוץ לעיר וכנ"ל והבן.

וכזה יש ליישב מה שכתב הגרמ"פ שליט"א במכתבו מד' שבט שכתב ח"ל וגם הוא כמובחר דהא פלטיא לא היה במדבר ולא שייך לומר רמחנה לוי' שהיה שם משה שהכל צריכין לו ובאים אליו היתה בחשיבות פלטיא ולפי מה שכתב הסמ"ג אתי שפיר דודאי היתה פלטיא גם במדבר שהיה מקום מחוץ למחנה שהיה שוק לכל התגרים שהביאו סחורתם למכור שם וגם כנ"י יצאו שם לקנות כמבואר בחז"ל שמהם קנו לקיים המצות ובודאי שגם במדבר היה פלטיא אלא שהיתה חוץ למחנה ישראל. ובאמת גם מה שכתב הגאון שליט"א דלא שייך לומר דבמחנה לוי' שהיה שם משה היתה בחשיבות פלטיא די"ל לפמ"ש המדרש דהיה אלפים אמה בין אהל מועד' להמחנה שהיה שם גם פלטיא לשם שווקים וזהו להניי שיטות דס"ל דפלטיא ג"כ בעיר ולזה מהני דלתות העיר.

גם מה שכתב דלהרשב"א שאף בעיר שמוקפת מחיצות הוא רה"ר ודאי לא שייך למילף ממחנה ישראל במדבר שלא היו מחיצות ע"כ והוא פלא שהרי הרשב"א בעכוה"ק כתב מפורש ברחובות העיר מפני שדומות לדגלי מדבר ועגלות ומועיל להם דלתות געולות להתיר וצ"ע.

נתיב כה

ובמש"כ באופן הראשון נראה נמי ליישב מה שקשה לשיטת הרשב"א ז"ל מגמ' עירובין כ"ב ע"א א"ר יצחק בר יוסף אר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר יתיב רב דימי ואמרה: להא שמעתתא א"ל אביי מ"ט אילימא משו' דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא בבל נמי מקיף וכו' כולי עלמא נמי מקיף אוקיניוס ובתוס' הקשו אכתי לדבנן כל ארץ ישראל תיעשה רה"י ע"י סולמא דצור ותי' משום דמחיצות נעשו בירי שמים ולדעת הרשב"א מאי ס"ד דאביי להתיר כל א"י והא ודאי יש כמה סרטיאות ופלטיאות שם ולעולם א"א להתירם וכן בבבל וכל העולם כולו ומאי ס"ד להתירם. ויין בית אפרים שהקשה כו.

איברא דנראה להכריח מרשב"א גופיה ברף כ"ב שם שהקשה אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מחד גיסא אי הכי כו"ע נמי וא"ת למאי דס"ד השתא הו"ל לאקשווי מדד' יוחנן גופיה דאמר ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר ותי' ר"ל אי מההיא הו"א רדילמא ר' יוחנן כרבנן אמרה להא דארץ ישראל עוד הקשה אי הכי כו"ע נמי מקיף לה אוקיניוס ויש לעיין דהא האר"י בפ' הרר קרפף יותר מבית סאתים אפילו כור ואפילו כורים הוורק לתוכו חייב מחיצה היא אלא שמחוסרת דיריין וא"כ עד כמה היא שידון משום רה"י ע"ש.

ומעתה לשיטתו דפלטיא לעולם אינה מערבת למה לא הקשה דהרי א"א שבכל ארץ ישראל לא יהיו כמה פלטיאות וסרטיאות ולזה לא מועיל כלל תירוצו דהו"א ר"י כרבנן אמרה להא דארץ ישראל אמנם לפמ"ש אתי שפיר דהאי היקף מחיצות מועיל אפילו לפלטיא ולכן כיון דס"ד דרבי יוחנן מטעם היקף מחיצות אמרה א"כ לא קשה מפלטיא שנמי מוקפת כיון דכל ארץ ישראל מוקף מחיצות ולכן לא הקשה כלל מפלטיא וזה לפענ"ד מוכרח א"כ דדעת הרשב"א דפלטיא נמי מהני מחיצות לה.

ולפמ"ש נראה פשוט דהרשב"א בעכוה"ק לא ס"ל כרבנינו אפרים הביאו הבעה"מ ריש עירובין שס"ל דרה"ר אינה מתערבת אפילו בדלתותיה נעולות לעולם והוא ז"ל מפרש ורה"ר מי מיערבא עירובין (דף ו') היינו אפילו לחנני' ולב"ש דס"ל עשה דלת מכאן דלת מכאן ואפ"ה אינו מועיל להתיר תהכ"צ הנ"ל כתב דהוא שיטה אחת וכ"כ עוד אחרונים ז"ל וכן נראה דעת הגרמ"פ שליט"א בתשו' סימן קל"ט אבל באמת נראה דהני תרי שיטות דעת הרשב"א דפלטיא נמי אפשר לערב במחיצה אלא שצריך לה מחיצה ופלטיא אין לה מחיצה אבל דעת רבינו אפרים דרה"ר א"א לערב כלל לעולם וכן ראיתי להדיא במאירי שבת דף נ' דס"ל דלהרשב"א מהני דלתות לפלטיא כשנעשו בשביליה.

שוב דקדקתי בלשון הרשב"א שכתב וז"ל, איזה הוא רה"ר כל מקום שרחב שש עשרה אמה על י"ו עמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם צרכיהם

כשווקים שבמדינות ואעפ"י שדלתות המדינה ננעלות בלילה וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי המדבר והעגלות בד"א כשאין דלתותיהן נעולות בלילה היו דלתותיהן ננעלות בלילה אין זה רה"ד שאין רה"ד אלא הנמסר לרבים בכל שעה ותמה החכ"צ ז"ל למה בפלטיא לא כתב מפולש ובמבואות כתב מבואות המפולשין ומה דעתו של הרשב"א ותי' דדוקא במבואות מפולשין שהם מיוחדים לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שזה בו הוא דמהני נעילת דלתות בלילה ולא בפלטיא שיד כל אדם שזה בו דאפילו נעילת דלת לא מהני בו וכתב דדעה נכונה היא דבגמרא דייק לישנא הכי דבמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא.

ולפענ"ד צ"ע חזק דלדעתו פשוט דפלטיא לא מהני לעולם דלתות וא"כ תקשה מה שהקשינו לעיל למה לא פריך לר"י דארץ ישראל לא הוי רה"ד. עוד קשה דהמאירי כתב ראיות דפלטיא נמי מהני דלתות, ועד השלישית אני בא שהרי לפי"ו נמצא דמבואות מיוחדין הן לאנשי המבוי ואמאי הו"ל רה"ד בכלל כיון דמיוחד הוא לאנשים ידועין ובדגלי מדבר הלא היה רשות לכולם והרשב"א נתן טעם והעם עוברין ביניהם כדגלי מדבר והעגלות אמנם לפמ"ש נראה פשוט דלא זכר בפלטיא מפולש דפלטיא א"א באופן אחר שהרי הוא מחוץ לעיר והוא מקום פנוי לכל ואין שייך בזה מפולש שהרי הוא פנוי לכל מקום ורק במבואות שייך דין דמפולש וק"ל.

ובזה נמי צ"ע מה שכתב באב"נ סימן רע"ג שפי' נמי דברי רבינו הרשב"א דטעמו מאחר שהוא פסק דאתי רבים ומבטלי מחיצתא, וטעם דלתות נעולות משום דאינו פתוח לרבים בכל עת אבל פלטיא שהרבים כמקומם הרי הוא רה"ד במה שרבים כמקומם ולא משום שפתוח ממקומות אחרים אלא רה"ד במקומו וכיון שהוא רה"ד שוב אינו מועיל מחיצות וכעין זה כתב בבית אפרים סימן כ"ו ע"ש ודבריהם צ"ע שהרי אפילו למ"ד דאתי רבים ומבטלי מחיצתא היינו בשם מחיצה או בב' מחיצות אבל בד' מחיצות ודלתות נעולות לכו"ע לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא. ועוד מ"ש דפלטיא רה"ד במקומו הא רחבה נמי הוי רה"ד אבל לפי מש"כ אתי שפיר, וכמ"ש.

ומירושב נמי קושיא אחרת שהקשה בבית אפרים מגמרא עירובין ק"א ע"א לא יעמוד אדם וכו' ברה"ד ויפתח ברה"י וכו' דברי ר"מ אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהיה כירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח ורבנן אמר ר"מ רה"ד ומחדרו אינהו כרמלית דאמר רב"ז אר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות וכו' ומבואר דמהני נעילת דלת לירושלים ליעשות כרמלית וגם השוק בתוכה הוא שוק פלטיא הוא הוי רה"ד וכן הקשה בספר מים רבים סימן ל"ח ובמשכנות יעקב סימן קכ"א תירץ דכירושלים היו הדלתות נעולות גם ביום והוא דחוק מאוד שהרי להדיא אמרו אלמלא דלתותיה ננעלות בלינה ולא כל היום ובאמת גדולה מזו היה להם להקשות שבעצמו כתב בחי' ב"ב הבאתי העיל, דמהני לירושלים דלתות ולא הקשה מפלטיא אבל לפמ"ש אתי שפיר דמתוך העיר ליכא קושיא כלל דפלטיא מחוץ לעיר היא.

ובזה נמי נלע"ד ליישב מה שכתב הרשב"א דמבואות צריכין להיות מפולשין וכ"כ רש"י שכת דף ו' ח"ל, ומבואות של עיר, רחבים י"ו אמה המפולשין משני

ראשיהן לפלטיא (ס"א לסרטיא) משמע דמבואות אע"פ שרתבות צריכים להיות מפולשים משני ראשיהם וכן משמע מרמב"ם פי"ד מהל' שבת ה"א שכתב איזו היא רה"ר מדברות ועיירות ושווקים ודרכים המפולשין להם ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה. ובשאלות דר"א גאון ש' מ"ט ומבואות המפולשין לרה"ר. ובמלחמות דף כ"ב כתב חייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה ועיין מג"א סימן שמה סק"ח שכתב על לשון השו"ע מפולשים משער לשער פירוש השערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עיי"ש. ועיין ספר מים רבים סי' ל"ז ועיין אג"מ סימן ק"מ מה שתמה מנ"ל הא ולפמ"ש אתי שפיר דעיקר ר"ה הוא מחוץ לעיר כסרטיא ופלטיא כמובא בסמ"ג והמבואות שבועיר הם רה"ר רק כשמפולש לאותה סרטיא או פלטיא שזה היה דרכם אז בדגלי מדבר ואתי שפיר דבעי דוקא מפולש דו"ק בכל זה כי לא אוכל להאריך יותר. (ג) עיין בדף האחרון

נ ת י ב כ ו

וראיתי קדוש אחד מדבר הגאון הצדיק כקש"ת מוה"ר יונתן שטייף זצ"ל בספרו שו"ת מהר"י שטייף סימן ס"ח שג"כ נשאל מהשואל הגר"צ אייזענשטאט ששאל גם להגרמ"פ שאלה זו וכתב שכבר האריך בזה בקונטרס מיוחד ורק בא סאן בקיצור בגדדי ר"ה סבר קבלנו ההלכה דבעינן ס"ר בוקעין דליהוי רה"ר וציין לשו"ת משכנות יעקב ובית אפרים ואחרון הכביד מהרי"ט צהלון שכתב דעל זה נאמר אל תשיג גבול עולים ובעינן סרטיא ופלטיא גדולה שהם המקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקבצים שם לסחורה פי' שאין שם אזהלים או בתים אבל עיירות שלנו וכן העיר מאנהעטען הגם שיש ס"ר בוקעין בה אין עליה דין רה"ר מה"ת משום שהעיר מסוכבת במחיצות של בתים והבנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשית ע"י בנ"א ואין רבים מבטלין אותן המחיצות כמו שאין רבים מבטלין מחיצות של חצר אפילו אם החצר גדולה כאנטוכיי (הוא כסברת מרן החו"א ז"ל) הביא שם דעת הא"ז הל' עירובין סימן קכ"ט דס"ל דמהני צוה"פ אפילו לרה"ר דאורייתא כל שיש צוה"פ משתי רוחות כ"ש בעירות שלנו שמוקפות בבתים מכל הצדדין ועיין ש"ע הרב הגרש"ז סימן שס"ד דמה"ת מהני צוה"פ גם לרה"ר דאורייתא ודעתו להלכה שם ג"כ שאפשר לעשות עירוב בלי שום פקפוק בברוקלין ובנוא יארק אלא שכתב שמחמת המחלוקת יותר טוב מה שנתן עצה כי לערב שכונות שכונות אין צריך לזה הסכמה כלל וכל רב בשכונה שלו יכול לתקן כן ובנקל שיסכימו הרבנים הסמוכין לשכונות הללו עיי"ש.

גם הלום ראיתי בתורת חמד להרהגה"צ קדוש יאמר לו מוה"ר חיים מיסאל דוב ווייסמאנדל ז"ל שהאריך ג"כ בפלפולא חריפתא וג"כ העלה להתיירא וכדעת השואל אלא שראה שיש בזה מתנגדים וכיון שרצה שיעשו העירוב צוה לו שיתיעץ בזה עם הגאון קדוש מהר"י שטייף וזה מה שכתב עליו וידע כה"ג כי מלבד שהגאון הנזכר הוא בקי גדול ומצויין בהוראה גאון צדיק וישיש יש כאן טעם גדול אחר להטיל עליו הוראה זאת לפי שהוא ענותן שלא נמצא כמותו בדור הזה לפענ"ד שפל ברוך שייף עייל שייף נפק שלא יורה הלכה אלא בפלפול חברים ושאלת פה כל הגדולים וכל הקטנים בכל מיני כבוד והידור וזה עיקר גדול להוציא הוראה זאת לפועל ודי בזה למכין בשפלות

הרור הזה בעקבתא דמשיחא ומנהיג לפי דור עכ"ל"ק, והמכין יבין מה היתה כוונתו כי ידע שהגם שההלכה ברורה להיתר וכמו שביאר שם גם הוא מ"מ חש שלא יניחוחו להוציא מכוח לפועל וכמו שבאמת היתה וגם לא הועילה לו השתדלותו ע"י האי סבא קדישא הגר"י שטייף ז"ל. עכ"פ הני גדולי וצדיקי אמת ג"כ התירו לתקן עירובין בצוה"פ בברוקלין וניו יארק בלי שום פקפק וחשש.

וגם ראיתי מכתב מידי"ג הגאון הק' מוה"ר אליהו הענקין זצ"ל שג"כ זירז מאד לעשות עירוב בנוא יארק וכתב גלוי הוא שיש יסוד גדול ודעת גדולים לתקן עירובין במאנהעטען שלא גריעה בזה מכמה כרכים בעולם שתקנו שם עירוב ועדיפא מזה, וכתב שלא ימתינו על כנוס הרבנים בגלל זה כי מנסיון יודעים שזה יקח זמן הרבה (או לעולם לא יתקיים) אלא לאהר התיקון יפרסמו שהתיקון נעשה ושמומנים עליו רבנים משיגחים. וגם לפמ"ש לעיל דעת הגרש"ד מווארשא ומרן החו"א והגר"ע ודברי מלכיאל וישועות מלכו וישועות יעקב.

וגם לא אמנע מלהביא מעשה רב אשר עינינו רואות אחינו בני ישראל בסוכות סהיום שעושים סוכות בווייליאמסבורג ברשות שר העיר באמצע הרחוב ומערבין ברחוב בצוה"פ. ובפסח שנת תשל"ח שבת הגה"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר שדיט"א בווייליאמסבורג ועשו עירוב שם על בעדפארד עווע. ורח' ראדני, ע"י צורת הפתח בלי שום פקפוק ופוצה פה. גם בבעדפארד גארדענס בווייליאמסבורג המקיף כמה רחובות יש שם עירוב כל השנה כידוע ונמצא דבאמת כבר יש גם בזה מנהג ומעשה רב שיש עירוב בכמה מקומות ושכונות בברוקלין ואין שום אדם אוסרם. גם המנהג אצל גדולי ישראל שאם חל ברית מילה בש"ק מביאים התינוק ע"י עכו"ם לביהכ"נ למול וכן נהגין להקל באמירה לעכו"ם לענין טלטול לצורך מצוה והכל מטעם דנקטו דאין כאן דה"ר דאודייתא. עכ"פ מבואר מיהו מעשה רב שעשו עירוב בצורת הפתח בברוקלין. ופשוט דאין חילוק לדין עירובין בין בעדפארד עוועניו בווייליאמסבורג לבעדפארד עוועניו בפלעטבוש או בשאר מקומות. גם בסייגעייט יש עירוב וכמ"ש ולפי מכתב הגרמ"פ שליט"א גם זה הוא בי"ב מיל.

ומעתה נראה העולה לדידן אחר שבררנו בצוה"י דבנוא יארק וברוקלין ל"ל רה"ר משום שיש להם מחיצות ובהא כו"ע מודי ואפילו יש בהם ס' רבוא מ"מ כיון שמוקף מחיצה לא הוי רה"ר רק שהגרמ"פ רצה עכ"פ לאסור מטעם דהו"ל כרמלית מכח סברתו דבירושלים לא עירבו כלל משום דהיה כרמלית אבל כיון שבעוה"י הבאנו דדעת רש"י ותוס' דהרמב"ם דהרשב"א (משאנ"ץ) והמאירי והריטב"א והרא"ש ורבינו יהונתן ומה"ר דהתוי"ט והב"י בכ"מ והמהרש"א ונו"ב כולוהו ס"ל דירושלים היתה מעורבת וא"כ כל רה"ר שיש לו מחיצה מותר לערב וכיון שלא הביאו כלל מדברי הרשב"א מדין פלטיא פשוט דס"ל דלא היישנין לה ג"כ, גם מפסקם של מרן החו"א והגאון ר' חיים עוזר שהתירו לערב בפאריס ולא חששו לפלטיאות משמע דליכא למיחש לה כלל, גם מרן הגר"י שטייף ז"ל והרה"ג מיכאל דוב ז"ל והגר"א הענקין ז"ל והגרצ"פ רבה של ירושלים ז"ל והגרש"ד מווארשא ושאר אחרונים לא חששו לזה. וכיון שבעלי השו"ע לא הביאו כלל דברי הרשב"א בעבוה"ק וגם החכ"צ כתב דשום פוסק לא הביאו להלכה קי"ל דהלכה דלא כותיה בזה, ולפי מה שהעלינו בדברי הרשב"א בעבוה"ק הנ"ל

איכ לא פליג כלל אבל הפוסקים וגם שיטת האוהל מתער כן ולפי זה מותר לערב בנוא יארק וברוקלין אפי' להפוסקים דס"ל לחחמיר אפי' בלא ס"ר במקום שיש מחיצות כו"ע מודי דמותר וכמ"ש הגרמ"פ בספרו ג"כ להלכה. אמנם בשאר עירות גדולות שאינם מוקפות חומה עם המים אין היתר זה אבל מ"מ יש לסמוך שאר התרים שהם מבוראים לעיל פסק של מרן החו"א ז"ל שפסק דל"ל בזה"ז דה"ר בעירות גדולות כלל דמוקפות הם חומה, וכן הוא דעת הגר"י שטיף וגהרמ"ב ווייסמאנדעל זצ"ל ושיטת מרן הגה"ק אדמו"ר מקלויזענבורג מטעם ההפסק של אור החשמל, ושיטת הראשונים דבעינן מפולש ממש, מכוונים זה כנגד זה וגם שיטתינו על פי דעת התוס' סוכה והאב"ן דמחיצת שבת כל שהוא עפ"י חוק שאסור לעבור יש לו דין מחיצות להוציא מדין דה"ר, וגם שהקארס בעצמם הו"ל מחיצות, וכולם הם התירים ברורים יש עליהם לסמוך בריוח ולא בדוחק, וכ"ש בצירוף כולם יחד שהם היתר מדוחק לכו"ע. ודברתי עם הרבה מגדולי הוראה שבזמנינו והסכימו עמי בפה מלא.

הנה הדבר ידוע דהלכה כדברי המיקל בעירוב כמבואר בגמרא עירובין מ"ו ועיין רש"י ותוס' שם ובשו"ת תשב"ץ ח"ב סימן ל"ח אם נלך בעירובין להקל כדברי רבותינו ז"ל כבר ידעת שבפרק מי שהוציאווהו (מ"ו ע"א) אמרינן דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו יחיד במקום רבים ואפילו בעירובי תחומין וע"ז סמכו הפוסקים ז"ל בכמה מקומות לפסוק לקולא בהרבה מחלוקות איני חושב שתהיה שאלתך ע"ז וכו' אבל נ"ל שאלתך היא בדיני ספיקות הנפלות בעניני עירוב אם נלך בהם לחומרא או לקולא והרבה פשוט הוא דאולינן לקולא וכו' ובהג"מ פט"ז דשבת אות ו' בשם הר"ח ומהר"ם ותוס' ס"ו ד"ה ופה, ובתשו' אבקת הרוכל סימן מ"ז. ובמחיצות נחלקו הראשונים ז"ל דהרא"ש פ"ב דעירובין סימן ד' בשם א"ז ומהר"ם כתב דהלכה כדברי המיקל אף במחיצות ועיין בהגמ"י פט"ז מה"ש ומבואר שם דגם באמוראים אמרינן הלכה כדברי המיקל ועיין ירושלמי פ"א דעירובין ה"א ובשו"ב א"ח סימן שנ"ח ודעת הרשב"א והריב"ש דבמחיצות אין הלכה כדברי המיקל האמנם כתב הגאון מהרש"ם בתשובה דאף לשיטת הרשב"א והריב"ש היינו דאין להקל ביחיד נגד רבים משא"כ היכא דחשש שמא יעלה הים שרטון שהוא רק מדרבנן ויש בזה ספק בגירסאות לא גרע מסד"ר דהוה לקולא ומבואר דאפילו להמחמירין דלא אמרינן להקל במחיצות היינו דוקא אי איכא איסור דאורייתא אבל היכא דיצא מידי איסור דאורייתא לכו"ע אמרינן סד"ר להקל. עוד הביא מהרש"ם שם מא"ז סימן קס"ד שהביא בשם רבינו בה"ג וספר בשר ע"ג גזלים שפסקו דמתא דמהדרא לה נהרתא א"צ שום תיקון יותר ודינה כעיר המוקפת חומה ע"ש א"כ עכ"פ כה"ג אמרינן דאולינן להקל. וא"כ בדידן נמי דלכו"ע ליכא איסור דאורייתא דהרי מוקף מחיצות במים בנוא יארק מד' רוחות ובברוקלין מג' רוחות. וכבר הבאתי לעיל דעת החתם סופר וישועות מלכו וחיודשי הרי"ם ושו"ת זקן אהרן והאב"ן הגרמ"מ מסלבודקא וכך כתב בשו"ת בנין עולם והדברי מלכיאל דיש לחפש אחר כל ההיתרים לעשות עירובין ואפילו לסמוך כמה פעמים אדעת יחיד סמכו בשעהר"ח ובשו"ת האלף לך שלמה סימן קפ"ג דגבי עיר גדולה דיש חשש דיבואו בנ"א לידי מכשול לחלל שבת בשוגג

הוי זה צורך גדול וכדאי להקל באמירה לנכרי לתקן העירוב אפילו בשבת ע"ש וכ"כ שאר הפוסקים למעייץ בהם ושקדו רבותינו ואבותינו מדור דור לתיקון עירובין כפי האפשר.

ואכתי פש לן מה שראיתי (בהפרדס שנה ל"ג חוברת ט') באחד מהמכתבים מידי"נ הגאון המובהק רמ"פ שליט"א שכתב וז"ל דאע"ג שיש טעמים גדולים להתיר לתקן עירובין במאנהעטען אבל כיון שיש טעמים גם להחמיר כפי שביארתי שלא מבורר המנהג נגדם ומצד החשש שלא יתירו במקומות שא"א לתקן כדהוכחתי מירושלים איני רוצה להצטרף להמתירים אף שאיני מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להתיר מרובים ומצד החשש שהוכחתי מירושלים בדיעבד כשעירבו הרי היה מותר וכיון שהם סוברים להתיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (באג"מ סימן קל"ט) ודאי הרשות בידם לעשות כמו שהם סוברים ובעלי נפש יראי ה' שיחששו להטעמים להחמיר כמו שכתבתי לא יטלטלו ע"כ.

הנה מה שכתב מרן הגאון שליט"א הטעמים מרובים להתיר הנה פשוט וברור שרוב בנין ורוב מנין מתירין לתקן עירובין במקום מוקף מחיצות וגם החומרא שבירושלים לא עירבו לכאורה מבואר כמעט בכל הפוסקים שהיו מערבין בירושלים בזמן הבית וכמו שהוכחתי בס"ד מכל הני פוסקים שהבאנו לעיל ולא חששו לחששות הגאון שליט"א.

וגם מצד המנהג תמהני מאד שהרי כבר הבאנו בס"ד דבירושלים ובשאר עירות גדולות נהגו לעשות עירוב אפילו היה שם ששים רבוא ובר מן דין הרי בדורותינו אנו אשר ב"ה עדיין חיים בעיניהם ראו שהיה עירוב בווארשא עיר הבירה שהיתה כמה פעמים ששים רבוא אוכלסין ועירבו שם וסמכו על צורת הפתח כמובא במכתב הגרש"ד מווארשא והרי ווארשא היתה עיר של תורה וחסידות וצדקות במקום אחד כחצי מיליאן בני ישראל ואין פוצה פה ומצפצף וחי' להוציא לע"ז על הני צדיקים שחללו את השבת והיאך החי יכול להכחיש את החי, גם בוועץ היה עירוב ובנוא יארק התירו הגרש"ם ובעל הרי בשמים לעשות עירוב וכן עשו לפני כשבעים שנה גם בשו"ת דברי מלכיאל כתב מפורש שנהג עלמא לערב אפילו בששים רבוא בוקעים וכ"כ להדיא בשו"ת תירוש ויצהר סי' ע"ג שהתירו השאסי ההולך מווארשא לפעטערבורג שהיה בו כמה מיליאנים בנ"א ובס' תו יהושע, והגאון החסיד מוהר"י שטייף זצ"ל ראב"ד ב"פ, ומרן הגאון ר' חיים עוזר ומרן הגאון בעל חזו"א התירו לערב בפאריז לאחר שיעשו צורת הפתח על הגשרים והגאון מוה"ר צבי פסח פראנק רבה של ירושלים ומרן הגרי"א הענקין ז"ל ואחריהם כל רבותינו ענו ואמרו מקודש ובאמסטערדאם היה עירוב וגם עכשיו חזרו ותיקנו העירוב ועוד ועוד הכל עפ"י הוראת רבותינו הגאונים הצדיקים וא"כ האיך נוכל לומר שאין בזה מנהג ולפענ"ד המנהג מבורר

ומלובן שנהגו לערב בתפוצות ישראל בעירות שהיו שם ששים רבוא בלי דלתות ורק ע"י צורת הפתח כל מקום לפי ההיתר שמצאו בו חכמי הדור וכפי שכתב הגרש"ד מווארשא ששם עיקר הוראתם היתה על שלא היו הרחובות מפולשות וא"כ בעירות בזמנינו כ"ש הוא והוא מנהג ותיקון שנהגו בכל תפוצות ישראל לערב אפילו עירות שהיה שם ששים רבוא בוקעין בכל יום ע"י תיקוני חז"ל.

וכיון שנתברר כדעת המתירין א"כ לדידהו שמעינן ובפרט שכללא הוא בידינו שאין באחרונים כח לחלוק על הראשונים אם לא בראיות מפורשות מגמרא נגדם שכמעט א"א ועכ"פ ודאי דבסברא א"א לן לחלוק על רבותינו גדולי הראשונים ז"ל כמפורש בגמרא ובפוסקים ואמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא (עירובין נ"ג) והגם דקיי"ל הלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך כמ"ש (מהרי"ק שורש פ"ד) והובא ברמ"א חו"מ סימן כ"ה ס"ב ועיין בהקדמת פמ"ג ליו"ד בכללים אות ח' שכתב דאפילו יחיד נגד רבים כיון דבתראי ראו דברי קמאי וסתרו להם בטענות אמרינן מסתמא דהוו קמאי מודי להו לבתראי ע"ש. אבל כתב מהר"ם מרוטנבורג יו"ד סימן כ' הובא בפת"ש דהאי כללא לא נאמר אלא היכא דהאחרון מברר דבריו בראיות צודקות אבל היכא דהאחרון כותב דעתו בסתם בלי שום ראיה שלא כדעת הפוסקים הקודם לא אלים האחרון מן הראשון.

והרשב"א בתשובה ח"ב סימן שכ"ב כתב וז"ל לראשונים שומעים אם החכם שראוי לסמוך עליו ואין דוחין דברי הראשונים בסברא בלא ראיה גמורה שדברי ראשונים שהיו בקיאים ונודעה חכמתן דברים נחוכים הם ומקצתן הם דברי קבלה כו' ואפילו אומרים על ימין שהוא שמאל אפילו מה שיראה בעיניך שהוא ימין והם אומרים שהוא שמאל שמע להם עכ"ל ובשו"ת פמ"א ח"א סימן ק"ו הביא הרבה ראיות לזה ועיין ספר עין הרואים. ובמנ"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') בלאו דמעמר כתב על דברי הרמב"ם ז"ל ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו אפשר שמצא באיזה מקום כמבואר כ"פ ותיכף בעיני זה וז"ל והה"מ לא הרשום מוצא ד"ז וכו' שלא נסתרו דברי הר"מ מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין אנו יודעין מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. ובפרט בדברים שראו רבותינו והסכימו להם כהא דדברי הרמב"ן לענין דבעי רה"ר להיות מפולש מעבר לעבר והסכימו עמו רוב הפוסקים ורבינו המג"א אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה וגם שאר פוסקים ודאי אין בנו כח לחלוק עליו מפני שלא ידענו מקום מוצא דין זה מפי הגמרא ובאמת כי כן גם דעת רוב הראשונים ז"ל ופסקו כן האחרונים האיך נוכל לדחות דברי רבותינו הראשונים מפני שלא ידענו מקום מוצא דבריהם מן הגמרא. ואפילו המציאו לן הם ז"ל דין זה מסברתם להם היינו שומעין שידעו דכה"ג לא היו דגלי מדבר וסמכו על רוח קדשם שהופיע עליהם או על קבלתם האמיתית

שכה"ג לא הוי ר"ה כל זמן שאין לן ראייה ברורה מגמרא להיפך וכ"ש שבעזה"י הראנו לדעת מקום מוצא הדין בס"ד מדברי חז"ל.

ומה שכתב הגאון שליט"א דבעצם אינו רואה תועלת גדול וצורך לעשות תיקון לטלטל בכאן של"ד לעיירות שביוראפ שהיה צורך גדול ממש לחיי נפש שלא היה אפשר להכין מים לבהמות וכדומה מחיי נפש אף לעצמן אבל בכאן יש הכל בבית ואף בבתי כנסיות יש סידורים וחומשים עד למרבה ורק לאלו הפושעים שעוברים על כל איסורי תורה לסלק מהם איסור הוצאה שכנגד זה הרי יצא קלקול לאלו יראי ה' שלא היו רוצים לסמוך על התירים אלו היו יודעים גם טעמי המחמירים עכ"ל. ולפענ"ד מלבד שנראין לכאורה דברים סתראי שהרי במכתב קדשו לקיו גארדענס מט' ניסן התשל"ד להרב פ. שטיינבערג כתב וז"ל, הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמוזר וזה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל כו' הבאתי לעיל נתיב ו' עיי"ש. נראה מבואר דמאז ועד עתה דוקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם חזר בו וס"ל דאיכא תועלת גדול והצלה ממכשול בעשיית עירובין בכל מקום שאפשר.

בר מן דין שלא זכיתי להבין דבריו דודאי מי שלא ירצה לסמוך על ההיתר אכתי בידו הוא שלא לסמוך ולא לטלטל וכבר היה לעולמים בספרי התשובות שהתירו עירוב בדוחק ממש וכתבו להדיא דבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו ואפ"ה הזהירו לערב ואדרבה זרוזו לערב דוקא בשביל אותן האנשים וכמ"ש להדיא המהרש"ם קודם חזרתו וגם מח' הגאון בעל חידושי הרי"ם והגרש"ק ועוד וכ"ש דבעיר שיש בה אוכלסין מרובים שא"א שלא יבואו לידי תקלה ומצוה גדולה לערב ולהסיר מכשול מרבים ועל משה רבינו אמרו ז"ל רבים השיב מעון ואמרו משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו ואין לך זכות גדול מזה להציל רבים מעון, ואפילו למ"ד אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבריך זכות הרבים שאני כמבואר בתוס' ובפרט שבכאן אין אומרים לחטא כלל ומי שאינו רוצה אדרבה בידו להחמיר על עצמו והזכות לאחרים דאי.

וכל זה לבד ממה שכתבנו לעיל דאנן לאו גוזרי גזירות אנן, וגם לבד ממה שכתבנו דהחויב לתקן עירובין והמצוה אינו מטעם שיוכלו ליתן מאכל לבהמתם אלא משום שהוא כמצות מעקה ומזווה וכמש"ל בס"ד. ופשוט שתיקון העירוב היה כמ"ש הכוזרי בשביל עונג שבת ולא בשביל פק"נ שדוחה את השבת.

גם מה שכתב שאין לנו לתקן עירובין רק בשביל הפושעים שעוברים על איסור תורה הנה מלבד כי מפורש בפוסקים שהבאנו לעיל היפוך זה דשקדו לתקן עירובין במקום שהעם היה פרוץ בחילול שבת דוקא וקראו זה שעה"ד באמת כי אשרי חלקו של מורנו הגאון שליט"א שיושב בבית קדשי קדשים ועיניו

הבדולחים לא ראו חילול שבת ועל הפושעים לא ראוי לסלק מהם איסור הוצאה אבל לי העני אשר עיני בשר לי ראינו דדוקא לבני שומרי התורה התיקון הוא גדול שהרי כמה יראים שומרי התורה ושומרי שבת מ"מ כמה יוצאין עם תינוק או תינוקות קטן לרחוב ובעיני ראיתי נכשלים בהגביהם אותן ומביאם דרך הרחוב ולדעת המג"א חייב חטאת גם ידוע כי הרבה בני"א נכשלים בהבאת מפתח הבית לרחוב כי יראים להניח בבית ואפילו על היוצאים במפתחות כעין תכשיטים יש כמה פקפוקים והרי על יוצאים בתכשיטים בעצמן כמה כרכורים כרכרו אי יש דין תכשיט בכלל במקום רה"ר וכ"ש באנשים אי יש דין תכשיט והתוס' וסה"ת כתבו דבנשים נמי לא התירו רק מפני שאין לנו רה"ר דאורייתא עיני בני או"ח סימן ש"ג ד"ה ויוצא, גם כמה נכשלים בהוצאת מטפחת האף ואוזן ובתי ידים ועוד כמה ענינים.

וכמה בני תורה לא יכולים לילך לביהמ"ד מפני שבני ביתו רוצים לצאת בשבת וצריכים לישוב עם הילדים, אבל אם היו יכולים להוציא הילדים היו הולכין לביהמ"ד וגם נשים שאינן יכולות לצאת עם עד הבדיקה בשבת לחוץ וכמה הם נכשלים ויוצאים או בלתי ידיעה שאסור או מפני שאינם יכולות לעמוד או שמבטלות עי"ז בדיקות ומבטל מפ"ו וכמו שכמה שאלו כבר ממנו אם יותר טוב לאחר ההפסק מפני שאין יכולות לצאת בחוץ ולכל אלה צריך עירוב וגם לחולה שצריך לילך לביה"ח שיוכלו ליקח עמהם חפץ ולא לחלל שבת, ואמרו חייב למשמש בגדיו ע"ש עם חשכה והנה עם חשיכה הוא כחצי שעה קודם השבת עיין שפ"א והקשו א"כ אמאי אין חוששין עכשיו לצאת ע"ש עם חשיכה במחטא בירו ובשאר דברים ותי' דל"ר רה"ר דאורייתא עיין תוש"ע סימן רנ"ב ובמג"א ובא"ר שם וא"כ אם יש לן רה"ר כאן ולא מערבין הו"ל איסור ממש והעולם לא נוהרין בזה וזה הכל בשביל יראים ולא בשביל פושעים גם שנמצא כמה פעמים משהו בבגדו. גם בשעת הגשם שמתקלקלים המלבושים והכובעים ונוטלים כמה מכסאות עליהם ולכמה בני"א סתם הכובע נתקלקל ועולה לו להון רב ועי" עירוב היה אפשר להציל כל אלו ואלפים קטנים וקטנות שמצילין אותן מהחטא.

גם כתבתי לעיל דביו"ט אפילו היראים לא נוהרים מלהוציא הוצאה שאינה צריכה לאוכל נפש ונמצא דמחלל יו"ט בזה דלא התירו הוצאה שלא לצורך וזה כבר נוגע לרוב בני תורה כמ"ש לעיל ואם יהיה עירוב נציל אלפים מבני תורה ושומרי התורה מאיסור גמור וכן בסוכות רוב סוכות כהיום נעשים ברחוב ונכשלים באיסור הוצאה או באכילה מחוץ לסוכה מפני חוסר העירוב וזה כבר ענין של תבשילין שהיה ביוראפ שלזה גם לדעת הגאון הקילו לערב. גם רופאים חרדים מטלטלים לצורך חולה ולפעמים אין בו סכנה וכמה פעמים שצריכים להביא מעדעציגס וכדומה לחולה ואשה הנוסעת לילד ועוד ועוד מה לי לחשוב אשר ודאי חיוב גמור הוא לעשות עירוב בשביל להציל אלפים מישראל ממכשול בחילול שבת ח"ו וזה ממש הצלת רבים מחטא ואין לך מצוה גדולה מזו והיותר גדול העיר המצוה יותר גדולה לעשות עירובין וזה ברור מאד.

ועתה בא וראה עד כמה שקדו חז"ל בשביל תקנת ע"ה שלא יבואו לידי חילול שבת דהנהגה מ"ע מה"ת לתקוע שופר ברה"ה והוא מ"ע על כל יחיד ויחיד וכן צותה תורה בסוכות ליטול ארבעה מינים ובר"ה שחל להיות בשבת אסרו חז"ל לתקוע בשופר כמבואר ר"ה כ"ט יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ועיין שו"ע טאו"ח סימן תקפ"ח ס"ה וכן בלולב אם חל יום ראשון בשבת אין נוטלין אף שמבטלין מ"ע עיין שו"ע או"ח סימן תרנ"ז והטעם שמא יטלנו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ד"א ברה"ר והנהגה בשביל ע"ה אחד שימצא באיזה כפר שלא ידע ברכת ד' מינים או לתקוע בשופר ושמא יעבירונו ד"א בר"ה ויבא לידי חילול שבת גזרו על כלל ישראל צדיקים וחסידים ואנשי מעשה לבטל מהם מ"ע ביום הזכרון ר"ה שכל באי עולם עוברים לפניו כבגי מרון וכן בסוכות והיינו טעמא דמגילה והכל בכדי להציל נפש אחת מישראל אפילו נפש כזה שאינו בקי במצות עד שאינו יודע כדת מה לעשות בברכת ד' מינים ושופר וא"כ אם חששו כדי להציל ע"ה אחד מחילול שבת וביטלו בשביל זה עד משיח צדקינו מ"ע חסובות כ"ש שנחשוש אנן לתקן כל מה שאפשר כמה ע"ה מחילול שבת ואפשר לאלפים מאחבני מחילול שבת ודאי.

עוד לא זכיתי להבין הדברים שהרי כנראה דס"ל דמה שהתירו לערב הוא בשביל שיכלו להביא את הטשולענד וליתן מספא לבהמות וכיוצא בו אמנם האמת הדעיקר מה שהתירו לערב הוא בשביל עונג שבת דכתיב וקראת לשבת עונג וכמ"ש הכוזרי הבאתי דבריו לעיל (נתיב ב') שלא יהא אדם ביום העונג ושמחת לבו כמו עצור אסור בביתו ולא יכול להניע מאומה ועי"ז יהיה היכר בין מותר לגמרי ובין האסור ובין הסייג, ואדרבה מה שהתירו לעשות טשולענד בשבת הוא ג"כ משום עונג שבת והוא חלק מעונג שבת אבל לא שבשביל הטשולענד התירו העירוב אלא שזה חלק מעונג שבת ומה"ט כתב הבעה"מ הביאו הרמ"א א"ח סימן רנ"ז דמצוה להטמין לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זה מכבוד ועונג שבת וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת חיישינן שמא אפיקורוס הוא (הר"ן פ' במה טומנין וכל בו) הנהגה מבואר דאכילת טשולענד נמי הוא רק בשביל עונג שבת ומצוה הוא ולכן התירו הכל בשביל עונג שבת.

וגדולה מזו כתב בת"ה סימן ס"א בשם סמ"ק דבחורים המתענגים במרוצתם ובקפיצותם בשבת מותר וכן לראות דבר שמתענגין בו לראות ואע"ג דדרשו חכמים וכבדתו מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהילוכך של חול פ"י שלא ירוץ ויקפוץ (ובגמרא ברכות ו' ע"ב כי הוה חזי רבנן רציין לביהמ"ד הו"א קא מחללי שבתא) ואעפ"כ אם עושה להתענג ולאות נפשו שרי וכ"פ בשו"ע או"ח (סימן ש"א ס"ב) ובכף החיים אות י"ד הביא תשובת הרא"ש סימן נ"ה חז"ל ואם נהגו לטייל מנהג יפה ואין להקל בו כי מנהג כשר הוא ולשנות עטיפת שבת מעטיפה של חול ומנהג אבותינו תורה והביאו המחבר ע"ש. וכן דשיחה בטלה

אסורה בשבת כמבואר בויקרא רבה דרשב"י היה ליה אימא סיבתא דהוי מישתעי סגי א"ל אימא שבתא הוא ושתקה והביאם התוס' ובירושלמי אמרינן דבדוחק התירו בשאלות שלום בשבת ואפילו בחול אסור להרבות בדברים ושיחה בטלה לגמרי אסור ועכ"פ כ"ש דאסור בשבת יותר מבחול ואפ"ה כתב דאותם בני אדם המתענגים בכך כשמספרים ומדברים שמועות ממלכים ושרים ומלחמותיהם וכה"ג שדרך בני אדם שמתאווים לכך שרי וכ"פ בשו"ע או"ח סימן ש"ז ברמ"א ס"א שם והגם שכתבו האחרונים דלאו משנת חסידים הוא והנשמר מלדבר דברי חול קדוש יאמר לו ואנשי מעשה גוהרין בזה ושלא לדבר אפילו בלשון לע"ז רק בלה"ק מ"מ להמון עם ודאי דהלכה הוא שהרי כן פסקו לנו בעלי השו"ע אשר מימיהם אנו שותים ואין לבטל מהם עונג שבת עכ"פ עשיית העירוב הוא חלק מעונג שבת לבנ"י והמקיל בעירוב הרי הוא מחמיר בעונג שבת והמחמיר בעירוב הוא מיקל בעונג שבת.

ומה שחשש הגאון שליט"א שברוב השנים ושינויים אולי יתבטל העירוב וההיתר הנה בכגון זה אין בידינו אלא לסמוך על קבלתינו והנה אמרו ז"ל אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן עיני רש"י שם והרי בכל הדורות הכי היה בכל עירות פעם היה עירוב ופעם לא היה והלא בירושלים לאחר שפרצו בה פדצות לא היה עירוב וכן בכל מקומות שישבו שם ישראל והכ"נ בווינץ ווארשא ואמסטערדאם ופאריז ובאמת טענה זו הוא ג"כ על המקואות לא יעשו מקוה שמא ילכו משם הבקיאים וישאר המקוה פסול אלא אין לנו אלא מקומו ושעתו ועלינו לתקן כל הקילקולים כל מה דאפשר אפילו לשבת אחת וה' הטוב יעשה כרצונו, והרי אנו מאמינים בכל רגע שיבא משיח צדקינו ואפ"ה אנחנו בונים חדרים ישיבות מקואות בתי מדרשות וכל מוסדות התורה שאפשר ולא חוששין לשינוי ברוב השנים ומעולם לא חששו לה כנלפענ"ד. ואם אח"כ ילכו להם או שיתקלקל העירוב נכריז עליהם שנתקלקל בעירוב ואם ימצאו איזה שוטים שלא ישמעו אין אחריותם עלינו ובשביל שוטה אחד שקלקל לא נבטל תורה שלמה שלנו.

ומעתה אפילו היה לפנינו איסור דאורייתא כיון דרוב ורובא דרובא מהגאונים והפוסקים ס"ל להיתר קי"ל כותיהו דבתורה אחרי רבים להטות כתיב וכ"ש דרבנן, ובדין הרי לכו"ע יצאנו מאיסור דאורייתא, ואדרבה כבר נפסק בשו"ע יו"ד סימן רמ"ב דבאיסור דרבנן יש לסמוך על יחיד נגד רבים בשעת הדחק והש"ך והט"ז והאחרונים שם כתבו כן בפשיטות והביאו ראיה משו"ת הרשב"א סימן רנ"ג שהביא מש"ס גדה רפ"ק דפסק רבי כר"א בשעת הדחק ופשוט דאין לך שעת הדחק גדול מדין להציל רבים ממכשול שאז היה לך להתיר אפילו ביחיד נגד דעת רבים ובפרט בדיני עירוב דק"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב וכ"ש דלא נימא להיפוך לאסור באיסור דרבנן כיחיד נגד רבים וזה לפענ"ד ברור להלכה.

וכן למדנו מקושיית הגרמ"פ שליט"א דבמקום שאפשר לעשות עירובין אסור לעמוד אפילו רגע בלי עירוב שהרי על איסור זה בנה קושייתו שכתב תמוה טובא מ"ט לא עירבו כדקשתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט

לא עירבו ולכן תי' שם תירוצו ולפמ"ש א"כ כיון ההעלינו דמותר לערב בעירוח גדולות א"כ עכ"פ נשמע מינה דאפילו רגע אחת אסור להיות בלי עירוב היכא שאפשר לערב דא"כ לא קשה כלל וצדקו בזה דברי כ"ג שהרי מצות עשה הוא לערב בכל מקום שאפשר וכמו שברדנו בעוה"י מתחלת דברינו.

האמנם אפילו אם היה מי שיפקפק בדבר נראה לפענ"ד להוסיף דאפילו נימא בדבר הרשות שאחד רוצה להחמיר הרשות בידו נראה פשוט דזה דוקא אי לא היה בזה רק שב ואל תעשה להחמיר וליכא מצוה נגדו אבל היכא דיש לו חיוב קיום מצוה ומצד איזה חומרא לא ירצה לקיים המצוה או הו"ל חומרא דאתי לידי קולא וכו"ג אסור להחמיר לכוי"ע כיון דלהלכה קיי"ל כרבים וא"כ בדין שיש לפנינו מצות עשה דרבנן לתקן עירובין הרבים והו"ל מצוה עירובין ומצוה להסיר רבים ממכשול ועומד נגדו שרוצה להחמיר כדעת יחיד פשוט דאסור להחמיר לעצמו ולבטל המצוה ומצוה עדיף ומחוייב לקיים המצוה נגד ספיקו וכ"ש שזכות הרבים תלוי בו וניחא לחבר לזכות כלל ישראל. כל זה לפענ"ד ברור בס"ד.

הנה עד הנה כתבנו בזה להלכה אבל למעשה דאי שצריך לזה אנשים בעלי אחריות גדולים ושידעו שהדבר הוא צריך להשגיח עליו תמיד וכמ"ש הגרמ"ע שהיה שם משגיח על העירובין גדול בתורה וכן בשאר עירות וח"ו למסור הדבר לקלי הדעת, ולכן מתוך מתוך ד' מאות זחי שויא וצריך לזה אנשים בקיאים כיצד יעשו שלא יבא ח"ו לקל מזה ואולי היה איזה אופן שאפשר לסדר עם המדיעין החדשות וכיוצא בזה שידיעו בכל ע"ש סמוך לחשיכה עם העירוב הוא בסדר וכיוצא בזה. ואם אפשר גם לתקנו על חוטי חשמל ולסדר בכמה בתי כנסיות אגסים שאם יתקלקל העירוב מיד ידעו וידיעו הציבור. ויהיה משגיח תמידי ירא השם מרבים שישגיח על כל העירוב ויהיה לזה גם כ"ד של ג' רבנים ירא"מ לכה"פ בקיאים מהלכות עירובין ותמיד ישאו ויתנו בדבר עם שאר גדולים אם יהיה איזה שאלה ולא יסמכו בזה למסור ח"ו לקלי הדעת. ואם יסדרו באופן כזה תבא עליהם ברכה מן השמים וזכות הרבים יהיה תלוי בהם וקדושת שבת יגן עליהם.

* * *

זאת תורת העולה בקיצור. מצות עשה מדרבנן לתקן עירובין בכל מקום שאפשר ומותר עפ"י הלכה, והוא תיקון גדול להסיר מכשול ולהציל רבים מעון חילול שבת, וגם ביו"ט שנהג עלמא להוציא כל ההוצאות שאסור אפילו ביו"ט בלי עירוב והוא איסור גמור לדעת רוב פוסקים, וכ"ש להציל קטנים. וכל הורויו ה"ז משובח וזכות הרבים תלוי בו והוא מתיקון שלמה המלך ובית דינו שלאחר שגזרו איסור הוצאה בכל מקום תיקון להתיר להוציא ע"י עירוב כדי שלא יהא אדם בשבת עצור ואסור בביתו כבבית האסורים.

כשהדור פרוץ יותר מצוה לתקן עירובין שהמכשול מצוי יותר, כ"כ כל האחרונים ז"ל וכן כשהעיר יותר גדולה יש חיוב יותר לתקן שהמכשול גדול יותר, ודלא כהטוענים היפוך עיין שו"ת חת"ס, חידושי הרי"ם, אמרי אש, הגר"ש קלוגער, דברי מלכיאל, הגרמ"מ מסלובודקא, הגרצ"פ פראנק, הגר"א הענקין, ועוד הרבה לאין מספר, ולא חלק בזה אדם.

גם אין לחוש שבמקום אחד יערבו ויתרגלו בני אדם להוציא ע"י עירוב ואח"כ ילכו למקומות אחרים שלא עירבו ויטלטלו כי זה היה עיקר תיקון עירובין מעולם במקום שעירבו טלטלו ובמקומות אחרים לא, ואדרבה בכיון תקנו חז"ל שלא לערב כל העיר בכדי ליתן היכר לעירוב שבמקום אחד מותר ובמקום אחר אסור לטלטל. וכן נהגו בכל תפוצות ישראל אצל כל בני אשכנז ואין לשנות קבלתינו האמיתית.

חיוב על כל ת"ח לחוות דעתו בהלכה ואפילו לחלוק על גדול ממנו אם כוונתו לש"ש כמו שהיה בזמן הסנהדרין שהיה כל אחד אומר דעתו וחז"ל לבנות ת"ח על שאומר דעתו בתורתנו הקדושה הגם שאינו מסכים לדעת גדולים אחרים כל שסברותיו בניות על אדני קדוש, וזה היה דרך ת"ח בכל דור ודור זה בונה וזה סותר עד שההלכה יוצאת לאור. ועיין שאילת יעב"ץ ח"א סימן ה' ההחלוק על רבו חושש לו משום זקן ממרא ומיהו בדבר הנוגע להוראה ודין לא די שראוי אלא מצוה וחובה לגלות ראיותיו דכבוד התורה עדיף ובכל אופן שהיה הטעות בין לקולא בין לחומרא מצוה על התלמיד לומר דעתו וראיותיו.

כבר נהג עלמא כשיטת רבינו הגדול הבה"ג ורש"י ודעימיהו דר"ה לא הוי אי ליכא ששים רבוא בוקעים בו בכל יום דוקא. ואי לא לא הוי רשות הרבים ודברי מ"ב שכתב שלא מצא בראשונים בכל יום צ"ע. והששים רבוא צריכים להיות ברחוב ובוקעין.

עירות גדולות בזמן הזה כנזא יארק וברוקלין וכיוצא בהם שיש בהם ששים רבוא אנשים אין להם דין רה"ר בזמן הזה מפני אחד עשר טעמים: (א) דעת רמב"ן ומחר"י מקוטנא ומחרש"ם ובית אפרים ועוד אחרונים דהנשים העוברים במכונות אין מצטרפים לס"ר לפי שהם ברה"י בפני עצמו. (ב) שיטת מרן החזו"א הגר"י שטיף דכל העירות בה"ז הו"ל מוקפות חומה ע"י התבים שהם בנויים סביב העיר ועומד מרובה על הפרוץ. (ג) שיטת התוספות סוטה והאב"ג ועוד דכל מקום שאסור לעבור שם מפני חק המלכות לא הוי רשות הרבים אפילו בלי מחיצות וכן נראה בספר פענח רזא פ' יתרו דע"י היקף עננים היה המחנה רה"י. (ד) שיטת אדמו"ר מרן מקלויענבורג שליט"א דאור אדום שמעמיד המכונות ובג"א מלעבור ברה"ר בלי עיכוב הו"ל כמחיצה שאפילו מעכב רק לשעה קטנה פעם במעל"ע מהני וכ"ש שכאן בכל שעה ושעה מעכב. (ה) שיטת הגר"ע והחזו"א ז"ל וגרמ"פ ועוד פוסקים דעירות המוקפות מים מג' רוחות כנזא יארק וברוקלין ונעשית מחיצה גם ע"י אדם לא הוי רה"ר. (ו) שיטת רש"י ורשב"א ורמב"ן וסמ"ג ומאירי והרמב"ם וסה"ת וראב"י ורי"ו והתוס' וכמעט כל הראשונים ואחרונים דכל שאין המבואות מפולשות משער לשער וזה כנגד זה ממש מקצה אל הקצה כדגלי מדבר לא הוי רשות הרבים וכ"פ בשו"ע ובמג"א וכנראה שהיא שיטה מסכמת מכל האחרונים, וכתבו הגאון רש"ד מווארשא ואון בעל דברי מלכאל ועוד אחרונים שע"ז סמכו לתקן עירובין אפילו בעירות שיש שם ששים רבוא. (ז) המכונות עצמן שעוברים דרך מבואות סמוכין נעשים מחיצה שממלאים הרחובות בכונות. (ח) שיטת הערוך השלחן דעירות שרחובות שלהן מפולשות לד' רוחות בעולם לא הוי רשות הרבים וראיה לדבריו משיטת אהל מועד הקדמון. (ט) שיטת הריטב"א והתוס' לפמ"ש מרן בבית שערים או"ח סימן קל"ג דשתי מחיצות שהם עוקמות כמין גאם

אפילו לרבנן הוי מחיצה. י) רשות הרבים צריך להיות הפקר לכל וראוי להשתמש וניחא תשמישתו כמבואר בש"ס ועיין ריטב"א עירובין כ"ב וכ"כ בב"א להדיא ובדין אסור להשתמש ברחוב רק לעבור במכונה וגם בה אסור לו לעמוד כה"ג לא מקרי ניחא תשמישתו דליכא תשמיש כלל. יא) עוד אחת, בהיינוועיס בלע"ז דרכים גבוהים וגדולים שצריך לשלם עבור מכונה ומכונה לא מקרי רה"ר שהרי אין רשות לכל אלא למי שמשלם עבור המכונה, וזה כולל גשרים ודרכים בעירות ג"כ. והנה כל הני טעמי הם כמעט אליבא דכו"ע אפילו להפוסקים דבלא ס"ר הוי רה"ר הכי מותר לערב.

פירוש חדש בדין פלטיא שכתב הרשב"א בעבוה"ק שאינו מועיל לו דלתות זה דוקא מחוץ לעיר. ולכ"ע פלטיא צריך להיות הפקר לכל מקום מוכן לתשמיש בלי תשלומין בכל זמן בין ביום ובין בלילה מה שזה ליכא בזה"ז, אפילו בעירות גדולות. עדות רבותינו האחרונים החכ"צ הרח"ע ומרן החו"א והגר"י שטיף והגרש"ד מוארשא ודברי מלכיאל והגר"י מקוטנא והגרצ"פ פראנק רבה של ירושלים, והגר"א העניין דאפילו בעירות גדולות יותר מס"ר נהגו אבותינו לערב אותם בלי דלתות. והוא מה שידוע לן מוארשא, וזיען ופאריז ונוא יארק. וכרגע מצאתי בשו"ת תירוש ויצהר סימן ע"ג שכתב לנו יארק שהגם שיש ס"ר לא הוי רה"ר. גם הטאונים מהרש"ם והגר"ל הורוביץ מסטאניסלאב והגר"מ נחום ירושלמסקי מקיעץ וגר"מ מייזילש מפרעמישלאן התירו לתקן עירוב בנוא יארק כמ"ש בספר עירוב והוצאה (להרב סיגעל) תרס"ז ובשנת תרנ"ה הסכים הגאון ר' יצחק אלחנן להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל בנוא יארק לתקן עירוב בסאנט לואיס. ועכ"פ מעשה רב הוא שהיו מערבין אפילו עירות שיש שם ס"ר, וא"א להכחיש את המציאות. ואנן לא באנו לחדש דבר אלא להחזיק ולהגן על מנהג וקבלת אבותינו שנמסר לנו מדור דור ומסורת סיג לתורה.

דברי הכותב בידיים רותות למען כבוד וקדושת שבת ובתפלה שלא אכשל ח"ו
כדבר הלכה, הנני ידידכם דושה"ט ושכ"ג בירידות ובלב ונפש

מנשה הקטן

(א) שייך לנתיב י"ג

ובאמת כי דא לאו חדתא וכבר העלה כן בשו"ת הב"ח החדשות בסופו והוא תשובה להגאון בעל ב"א וכתב באריכות ואנן חושבין היקף הבתים והחצרות המסבבין העיר כהיקף חומה הגם דלענין ערכין במשנה ערכין פ"ט מ"ו לא חשיב היקף בתים כהיקף חומה מ"מ לענין עירובין שאני דלא בעינן רק היקף חומה לסתום סביב העיר ולהבדילה מרה"ר והיקף בתים סוגר יותר הרבה מהיקף חומה דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר בשו"ת ח"ס ע"ש באריכות וא"כ כל העירות דידן הגדולות שהשוקים בנויות באופן שהבתים הם בניות ומחוברות זה אצל זה הו"ל חומה גמורה ורק בין רחוב לרחוב איכא פירצה שאפשר לעבור דרך שם והו"ל לכ"ע עומד מרובה על הפרוץ ואם אין השוקים מפולשות אלא מתעקמות נמצא דעל העיקום נעשה מחיצה גמורה וזה ברור מאוד.

(ב) שייך לנתיב י"ז

ובמנ"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') על דברי הרמב"ם בלאו דמעמר כתב ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו אפשר מצא באיזה מקום וכיון שלא נסתר דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין אנו יודעין מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. וא"כ כ"ש מה שראו רבותינו בעלי שו"ע והאחרונים והביאו דבריהם להלכה היאך נוכל לחלוק עליהם בלא ראיות ברורות להיפוך ובפרט שכבר נהוג עלמא כדבריהם הלכה למעשה כעדות הגאון הגרש"ד מווארשא ועוד אחרונים וק"ל.

(ג) שייך לנתיב כ"ה

שוב העיר לי ח"א דבנשמת אדם כלל מ"ט אות ב' הביא דברי הרשב"א בעבוה"ק ות"י כמ"ש בס"ד וז"ל ואפשר כוונתו דלתות המדינה ר"ל מדינה כולו כארץ הגר וזה לא מהני ושישו מיעי שכיוונתי לדעת הגאון ז"ל עוד ראיתי שהביא שם קושית הריטב"א כ"ו ע"ב וקשיא ליה עד אימתי' תהא מרוחקת שיהיו חשובין מחוצות ות"י דהיינו כל שרואה עצמו בתוך המחיצות עכ"ל ולי העני עדין צ"ע כמה השיעור שרואה עצמו בתוך המחיצות אם הוא כדאמרינן בבכורות רגל בהמה רועה שהוא ט"ז מילין שבכך שולט עין הרועה וצ"ע והייתי יכול לומר שכוונת הרשב"א שכשהשוק בתוך העיר אע"פ שדלתות העיר ננעלים לא מהני אא"כ שיש דלתות להפליא גופא וננעלות כן משמע קצת הלשון אך לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שיכתוב כן אלא משמע דאם דלתות העיר ננעלות סגי ועיין רמב"ם רפ"ד ולכן צ"ל כמו שכתבתי ע"כ ע"ש הנה מבואר להדיא כמו שכתבתי ולפי"ז יש לן דאיה לפי' האחד עכ"פ בדברי הרשב"א ז"ל וא"כ אין לן שום ראיה מעובה"ק הנ"ל לאסור אפילו נימא דס"ל כוותיה ובפרט כי האחרונים חלקו עליו ודחו את דבריו.

נתיב א אסור להפוך ההלכה לזמר על המותר אסור כמו על האסור מותר. אי יש מצוה לתקן עירובין. עיקר התקנה לתיקון עירובין. טעם רב האי גאון והסמ"ג בטעם התקנה. טעם הירושלמי מפני דרכי שלום. על מי המצוה לתקן עירובין והמונע רבים מלעשותן.

נתיב ב שלמה וב"ד שתי תקנות תקנו, ראשונה גזרו הוצאה ואח"כ תקנו עירוב להתייר הוצאה. טעם שתקנו עירובין שלא ידא אדם כאסור בכיתו בשבת. ישוב לתוספות עירובין.

נתיב ג אי יש לתקן עירובין בזמן הזה שיש הרבה חלול שבת או ראוי לגדור גדר. אדרבה כל שהפצה יותר חייב בתיקון יותר. בכל ערי ישראל עושין עירוב.

נתיב ד הרוצים להטיל אימה על הציבור ועל המורי הוראות באימים וכותבי פלסתר. ועי"ז הרבה רבנים יראים לחוות דעתם דעת תורה האמיתית שיראים מבזיונות. חרב בא לעולם על עיוות הדין. ענוותנותו של ר' זכרי'. חשש שיצאו הנשים עם (קערידוש בלע"ז). אסור הוצאה ביו"ט שלא לצורך לגמרי.

נתיב ה טענה שהעירוב לא יהיה רק על שטחים ידועים יבוא לידי טעות. ראה דבכיון תקנו לשיר קצת שלא מתוקן שלא תשתכח תורת עירוב. ואין לגזור גזירות חדשות.

נתיב ו דעת מרן הגרמ"פ שצריך לעשות עירובין בכל מקום שאפשר. אין להחמיר במקום שלא החמירו הראשונים.

נתיב ז אי יש בזמן הזה דין רשות הרבים ואי בעינן ששים רבוא דוקא. כבר נפסקה ההלכה כדעת הפוסקים דבעינן ס' רבוא.

נתיב ח אי בעינן ס"ר עוברין בכל יום, ותמיה להמ"ב. והא דבעינן בכל יום לחומרא הוא גם כן.

נתיב ט ששים רבוא צריכין להיות ברחוב דוקא ואותם שבבית אינם מצטרפין וצ"ע באג"מ. גם מה שמחלק בין רה"ר דעיר לרה"ר דדרכים צ"ע.

נתיב י ביאור לשון התוס' שכתבו בוקעין בו. ביאור פירש"י שבת צ"ו ומחנה לוי' רה"ר הוא. טעם שהיו צריכים חצוצרות למשה. בכל מקום שאין ס"ר בוקעין בו מצוה לערב.

נתיב יא בדברי הרשב"א בעבוה"ק ושיטת בעה"מ ורבינו אפרים דסרטיא ופליטיא לא מהני דלתות ובדבר חדש שאין לתקן עירובין דרובא דאינשי לא ידעי מס"ר ואתי לקלקולא. אין גוזרין גזירות אחר התלמוד. דבר המסור לגדולי ישראל אין לחוש לקלקול.

נתיב יב עירות גדולות שיש בהם ס"ר אם יש להם היתר בתיקון עירובין. היושב במכונה (קאר בלע"ז) אי מצטרף לס"ר, כ"כ הרמב"ן והמהרש"ם וישועות מלכו והב"א ועוד. שמונה יסודות שאין לן בה"ז רה"ר אפילו במקומות שיש ס"ר בוקעין בכל יום.

נתיב יג דעת מרן החזו"א והגר"י שטיף ז"ל דכל עירות גדולות בה"ז לא הוי רה"ר דבכל מקום ישנם מחיצות עומד מדובה על הפרוץ.

נתיב יד דעת התוס' סוכה דף ד' ע"ב דמחיצות שבת שהוא למנוע רגל וכל שאסור לעבור דרך שם מדינא דמלכותא לא הוי רה"ר אפילו בלי דלתות.

נתיב טו דעת אדמו"ר מרן מקלוזנבורג דבכל רחוב שיש אור אדום חייב לעמוד בשינוי האור אין זה רה"ר דהו"ל כמחיצה.

נתיב טז עירות שהקפו במים אי חשיבה מחיצה ואם נעשו בידי אדם הוי מחיצה לכו"ע. בדין הגשרים העובדין מברוקלין.

נתיב יז שיטת רוב הראשונים דרה"ר לא הוי אלא אם רחובות של עיר מפולשות משני ראשיהן ומכוננים זה כנגד זה. הרמב"ן והרשב"א והסמ"ג ורש"י וטו"ש"ע והמג"א ואחרונים וצ"ע להגרמ"פ שליט"א בזה. מנלן דדגלי מדבר היו מפולשין. **נתיב יח רחובות עיר גדולות המלאות במכוננות** (קארט) הם נעשים מחיצות מאליהן. היכן בעינן מחיצה לשם דירה. שיטת ערה"ש דרה"ר רק כשאין דרך אחר רק זה לצאת מהעיר.

נתיב יט חידוש הגרמ"פ שליט"א דירושלים לא היה מועיל עירוב אפילו עם דלתות. צ"ע מהתה"ד.

נתיב כ בהנ"ל, ותמרי מדברי רש"י סוטה והמאירי ותוס' כ"מ ופסחים והרשב"א וסמ"ג ורש"י והרי"ף ורא"ש וספר המאורות וספר השלמה דכולהו ס"ל דירושלים היתה מעורבת.

נתיב כא בקושית התוי"ט למה לא עירבו בירושלים לדעת הרמב"ם. בקושית הגרמ"פ למה לא עירבו בירושלים כבר תי' התוס' ב"מ ועיין תפא"י.

נתיב כב בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן בשיעור גודל רה"י באורך ורוחב. המנהג מאז ומלפנים לערב אפילו בעירות שיש שם ס"ר ונוסף על העירות שכתבנו בפנים הנה כפאריס, אנטווערפען יש עירוב וגם בראג היה עירוב.

נתיב כג ישוב לשיטת הרשב"א דבפליטיא לא מהני ליה נעילת דלתות. לפי שיטת הסמ"ג דפליטיא הוא דוקא מחוץ לעיר, ולזה לא מהני נעילת דלתות אבל בתוך העיר כל המקומות נטרות. אי מהני דלתות לפליטיא. חילוק בין דלתות המדינה לדלתות העיר. בזה"ל ליכא פליטיא בתוך העיר. אי פליטיא היה במדבר.

נתיב כד ביאור לשון הרשב"א שכתב דלתי המדינה ולא דלתות העיר. במקום שיש מחיצה לכל המדינה אי מועיל להתיר כל מדינה, ואי מהני לפליטיאות עכ"פ. ראה מאהל מועד הקדמון לחלוק בין מדינה לעיר. ומקום שאינו רה"ר מפולש אינו רה"ר. השווקים מלפנים היו מחוץ לעיר. אי היה פליטיא במדבר. רחובות העיר בעינן דומיא דדגלי מדבר.

נתיב כה ישוב לשיטת הרשב"א מקושית הב"א מגמרא עירובין כ"ב. ראה ברורה דלרשב"א מהני מחיצות לפליטיא. הרשב"א חולק על רבינו אפרים. דברי החכ"צ צ"ע. דלרשב"א מבואר צריכין להיות מפולשין משני ראשיהן.

נתיב כו שי' הגאונים הקדושים הצדיקים מהר"י שטייף, מוה"ר אליהו הענקין, מוה"ר מיכאל דוב ווייסמאנדער, מוה"ר ש"ד כהנא מווארשא, החזו"א חגרי"ע, דברי מלביאל וישועות מלכו זכר צדיקים לברכה דמותר לערב אפילו בעירות שיש שם ס' רבוא. ומעשה רב שערכו כבר ועד היום מערכין אפילו עיר של ס' רבוא וקיי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים אפילו בדאורייתא. אסור לתמיר לעצמו באופן שיש מצוה נגד החומא. אסור למסור תיקון עירובין רק ליראי השם גדולי התורה.

צו דער נייער אויפלאגע פון די חשוב'ע ספרים

משנה הלכות

וועלכע אנטהאלטן קרוב צו צוויי טויזענט תשובות הלכה למעשה פון וועלט בארימטן גאון און פוסק

מרו ר' מנשה קליין שליט"א

אבדק"ק אונגוואר ור"מ דישיבת בית שערים אין דער נייער אויפלאגע האבן מיר צוגעשטעלט א

מפתח כללי

פון אלע זיבען חלקים לויט'ן סדר פון שלחן ערוך און א מפתח הענינים לפי סדר אל"ף-בי"ת, כדי צו טרעפן יעדער ענין אן קיין שוועריקייט, ווי אויך נייע הערות פונים מחבר שליט"א.

(דעם מפתח כללי קען מען אויך קריגען באזונדער).

ונכלל בהעטע משנה הלכות על הלכות גדולות כתובות, נדרים ונוזרי.

די ספרים זענען זיבען הערליכע בענדער (12x9), שיין געדרוקט אויף גוטע פאפיר. א שיינקייט פאר יעדער אידישע תורה'דיגע שטוב.

רעגעלער פרייז \$60 אַ סעט

(פאסטעדיש באזונדער).

ספעציעלע הנחה פאר בני הישיבות.

איר קענט אויך באשטעלן יעדן ספר באזונדער

פרייז — \$10

אויך קענט איר באשטעלן שאלות ותשובות

בית שערים, יו"ד, ב' חלקים — — — \$12

ספר מצוות המלך, חלק ב' — — — \$3

פאלגענדע קונטרסים:

שער המשנה ושערי אמונה — — — \$1.50

שערי קדושה — — — \$1.50

משנה בפרק האיש מקדש, בית רחל — — \$1.50

עשרה חלקים שערי הלכות — — — \$10

פאר באשטעלונגען שיקט אריין דעם קופאן אדער פארלאנגט

ביי אייער מוכר ספרים.

הלך אחר רבי לבית שערים ...

„מכון משנה הלכות גדולות“

מודיע כי ב"ה יצא מתחת מכבש הדפוס

הספר הגדול

שו"ת בית שערים

חלק אורח חיים

מגאון הדור הנודע, מאוה"ג, רבן של ישראל

מרו ר' עמרם גאון ברוחם

זצוקלה"ה

עליו תעידו גאוני הדור, כמו המהרש"ם, בעל דרכי תשובה, גאב"ד קראקא ועוד, כי מימות החת"ס לא נראה כבוש הזה ושסברותיו דומות לסברות הרשב"א ז"ל.

הספר מודפס בפורמט גדול, בתבנית של גמרא. יותר מ-500 עמודים, עם הוספות, חידושים, הערות, הגהות, וחדושי „משנת העמרמי“ מאת מייסד ונשיא המכון

הגאון המובהק מוה"ר מנשה קליין שליט"א

נכד המחבר זצ"ל

גם הוספנו מפתחות לפי סדר ש"ס ופוסקים וענינים.

הספר חשוב ביותר ללומדי תורה האלטה במלל, ולבעלי סברא. ראשי ותלמידי הישיבות, מרגן ורבנן בפרט.

גם יש להשיג אצלינו שו"ת בית שערים על יו"ד (ב"ח) שיצא לאור ע"י

כמו כן אנו מחייכים שעדיין נמצאת תחת ידינו מהדורה נחדשה של ז' חלקי שו"ת

משנה הלכות

מאת נשיאנו

הגאון המפורסם מוה"ר מנשה קליין שליט"א

אבדק"ק אונגוואר ור"מ דישיבת בית שערים

בהזמנות לפנת אל:

MISHNE HALACHOTH GEDOLOTH INSTITUTE

5306 - 16th Ave., B'klyn, N.Y. 11204 Tel.: 851-0089

Name .....

Address .....

City ..... State ..... Zip .....

Check enclosed.

Bill me later.

ב"ה

ישיבה בית שערים

ובית המדרש משנה הלכות גדולות והכולל

מורה

תלמידים מצויינים הרוצים להתקבל לבית המדרש לשנה
הבעל"ט להשתלם בנפ"ת והוראה להלכה למעשה בארבעה
חלקי שלחן ערוך, צריכים להתקשר עם הישיבה לברר
הכשרתם להתקבל לבית המדרש והכולל.

ראש הישיבה הגאון המובהק כש"ת

מרון ר' מנשה קליין שליט"א

אבדק"ק אונגוואר, בעל משנה הלכות

גיד שיעוריו בהדגשת לימוד ד' חלקי ש"ע בכדי להעמיד
תלמידים ראויים להוראה ולברר הלכות למעשה מש"ס
ופוסקים.

רעגיסטראציע

גייט איצט אויך אן אין דער מתיבתא פאר קוואליפיצירטע
בחורים פון 14 יאָהר און עלטער.

אלע תלמידים שטייען אונטער דער שמרענגער השגחה פון
ראש ישיבה שליט"א והנחלת הישיבה.

לתלמידי הישיבה זכות קדימה להתקבל לכולל האברכים.

אדרעסע:

YESHIVAT BETH SHEARIM

5306 16th Avenue, Brooklyn, N. Y. 11204

Tel. 851-0089